

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
Akademska godina 2013./2014.

Pregled i usporedba knjižnično-informacijskih sustava narodnih knjižnica u Hrvatskoj

DIPLOMSKI RAD

Mentor:
Dr.sc. Ana Barbarić, doc.

Studentica:
Silvija Kušanić

Ključne riječi:

narodne knjižnice, knjižnično-informacijski sustavi, knjižnični katalog, OPAC, Crolist, Metel, Zaki, katalogizacija, korisničko sučelje, pregledavanje i pretraživanje kataloga

Sažetak:

U ovom diplomskom radu istražujemo u kojoj je mjeri nagli tehnološki razvoj utjecao na modernizaciju i informatizaciju narodnih knjižnica u Hrvatskoj i koje od njih danas koriste knjižnično-informacijske sustave u svakodnevnom poslovanju. Osnovni predmet istraživanja su njihovi WebPAC-i koji se promatraju iz dvije perspektive: korisničke i perspektive katalogizatora. U radu su detaljno opisani i analizirani katalogi u sustavima Crolist, Metel i Zaki.

Sadržaj

1.Uvod	4
2.Knjižnice kao centri znanja, informacija i kulture	5
2.1.Narodne knjižnice	5
3.Tehnološki razvoj kao pokretač velikih promjena u knjižnicama	7
4.Knjižnice na putu od tradicionalnih papirnih prema informatiziranim centrima znanja	8
4.1.Papirna knjižnica	9
4.2.Automatizirana knjižnica	10
5.Knjižnični katalog kao temeljno radno pomagalo svake knjižnice	13
5.1.Računalni knjižnični katalogi	15
5.1.1.Osnovne karakteristike OPAC-a kroz pojedine razvojne faze	15
6.Primjena knjižnično-informacijskih sustava u Hrvatskoj	20
7.Katalogizacija u sustavu Crolist	33
7.1.Primjer katalogizacije knjižne građe	33
7.2.Primjer katalogizacije neknjižne građe	46
8.Korisničko sučelje WebPAC-a u sustavu Crolist	51
8.1.Sučelje skupnog kataloga Vero u sustavu Crolist	55
9.Katalogizacija u sustavu Zaki	58
9.1.Primjer katalogizacije knjižne građe	58
9.2.Primjer katalogizacije neknjižne građe	63
10.Korisničko sučelje WebPAC-a u sustavu Zaki	65
11.Katalogizacija u sustavu Metel	71
11.1.Primjer katalogizacije knjižne građe	71
11.2.Primjer katalogizacije neknjižne građe	74
12.Korisničko sučelje WebPAC-a u sustavu Metel	77
13.Zaključak	80
14.Literatura	84

1. Uvod

Trenutačnu sliku svijeta možemo opisati kao globalni informacijski sustav u kojem razmjena postojećih, te stvaranje novih, kao i obrada i usvajanje dobivenih informacija i znanja čini ljudsku svakodnevicu. Pod utjecajem moderne računalne tehnologije, kolanje dostupnih informacija sve je veće, a shodno tome i potreba i potražnja za novima.

Kao jedna od značajnih posljedica naglog razvoja računalne tehnologije i pojave interneta jest i primjena elektroničkog poslovanja u različitim područjima poslovnih, znanstvenih i kulturnih aktivnosti. „Jedna od djelatnosti koja je na Internetu vrlo brzo našla svoje mjesto je bibliotečna struka u knjižnicama. Budući da su bibliotekari (i u tradicionalnim oblicima) građu katalogizirali u strukturirane informacije pogodne za pretraživanje, pojava World Wide Weba omogućila im je kako racionalizaciju posla katalogizacije na način da preuzimaju gotove zapise, tako i otvaranje kataloga javnosti stavljajući ga na globalnu mrežu Internet.“¹

Gotovo svi dijelovi „integriranoga knjižničnog sustava (IKS) konceptualno su definirani radnim procesima koji su u knjižničnom poslovanju bili i ostali tradicionalni. Tu ponajprije mislimo na nabavu i posudbu tiskanih izdanja te nabavu, pretplatu i kolanje periodike. Katalogizacija je također ostala tradicionalna, ali je njezin udio u svakodnevnim djelatnostima knjižničara znatno smanjen primjenom tehnika preuzimanja gotovih zapisa iz baza izdavača, drugih knjižnica te specijalnih servisa. Pretraživanja fondova knjižnica računalom područje je u razvoju knjižničnih sustava za koje slobodno možemo reći da u odnosu na ostale njihove dijelove prolazi najdinamičnije promjene.“² Upravo će iz toga razloga promjene u knjižnicama, potaknute tehnološkim razvojem, biti osnovni predmet našeg rada, pri čemu će središnji problem istraživanja biti knjižnično-informacijski sustavi koji se danas koriste u hrvatskim narodnim knjižnicama, s naglaskom na mogućnost pristupa i pretraživanja njihovih online kataloga.

Prije nego što dođemo do gore navedenog glavnog istraživanja kojim će se baviti ovaj rad, dati ćemo kratak pregled razvoja knjižnica kroz koji će biti jasno opisani tehnološki utjecaji kojima su one izložene te promjene do kojih je došlo, kao njihovi produkti. Iako je informatizacija knjižnica utjecala na gotovo sve aspekte poslovanja knjižnica u određenoj mjeri, ipak je u određenim segmentima ona uzela najviše zamaha i polučila najvećim promjenama i napretkom. Bez obzira na sveprisutnost računalne tehnologije, pravila katalogizacije ostala su ista. Naprotiv tomu, promjena i pojava novih oblika kataloga, prvo samo strojno čitljivih, a potom i kataloga dostupnih na webu, od iznimnog je

¹ CROLIST L2L (Library to Library). URL: <http://www.unibis.hr/L2L.htm> (20.5.2014.)

² Rajter, Željko. Od konceptualnih modela preko OPAC-a treće generacije do sljedeće generacije knjižničnoga sustava. URL: <http://www.unibis.hr/dokumenti/OD%20KONCEPTUALNIH%20MODELA%20PREKO%20OPAC.pdf> (4.3.2014.)

značaja. Upravo su navedeni suvremeni oblici kataloga osigurali lakše, brže i funkcionalnije pretraživanje knjižničkog fonda, koje je samim time mnogo jednostavnije i pristupačnije knjižničnim korisnicima u odnosu na korištenje i pretraživanje tradicionalnih oblika kataloga. Usudujemo se reći da su upravo modernizacija knjižnica, prihvaćanje informatičkih sustava i primjena online kataloga neki od ključnih razloga uspješnog rada mnogih narodnih knjižnica u Hrvatskoj, i što je također iznimno važno, jedan od razloga zašto mladi naraštaji korisnika, naviknuti na brzo i jednostavno pronalaženje informacija na internetu, ponovno posežu i za knjižničnom građom kao bitnim i pristupačnim izvorom znanja, čime knjižnice dobivaju nove vjerne korisnike. Sve to potaknulo nas je da istražimo istu temu te na kraju damo jasan pregled knjižnično-informacijskih sustava koji su trenutačno u uporabi u narodnim knjižnicama.

2. Knjižnice kao centri znanja, informacija i kulture

Bez obzira na to o kojoj vrsti knjižnica je riječ, sve one imaju zajednički temeljni cilj, a to je omogućavanje pristupa raznovrsnim sadržajima pohranjenim u knjižničnom fondu što većem broju ljudi, kako stalnim tako i budućim/potencijalnim korisnicima. Tako, u kratko, sve knjižnice možemo definirati kao temeljne obrazovne, informacijske i kulturne ustanove određenog društva, odnosno zajednice.

Prema UNESCO-ovoj podjeli iz 1970.godine, uvažavajući dva osnovna kriterija, a to su građa koju knjižnica sakuplja i otvorenost knjižnice svima ili isključivo određenoj vrsti korisnika, knjižnice je moguće podijeliti na nacionalne, visokoškolske, općeznanstvene (koje nisu ni nacionalne ni sveučilišne), školske, specijalne (stručne) te narodne. U daljnjem tekstu predmet pisanja i istraživanja bit će nam narodne knjižnice.

2.1. Narodne knjižnice

IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice iz 1994.godine, definira narodnu knjižnicu kao lokalno obavijesno središte koje svojim korisnicima omogućuje neposredan pristup svim vrstama znanja i obavijesti.³ Kao vrlo bitna stavka ističe se jednako pravo pristupa knjižničnoj građi i uslugama svim ljudima, bez obzira na dob, spol, rasu, vjeru, nacionalnost, jezik, društveni položaj ili bilo koji drugi kriterij. Knjižnice su dužne prilagoditi se korisničkim zahtjevima, pa tako u slučaju potrebe,

³ IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 105-107.

nabaviti i osigurati i specifičnu građu kao što je npr. građa namijenjena pripadnicima jezičnih manjina, osobama s tjelesnim invaliditetom i slično. Zbirke i službe ne smiju podlijetati bilo kakvim oblicima ideološke, političke ili vjerske cenzure, kao niti trgovačkim pritiscima.

Uz tradicionalnu građu, knjižnične zbirke trebale bi obuhvaćati i građu pohranjenu na novim oblicima nositelja informacija koji su odraz razvoja suvremene tehnologije. Sama građa trebala bi biti odraz korisničkih potreba, ali i slika cjelokupnog društvenog razvitka.

Uz temeljne funkcije u koje ulazi nabava široke palete knjižnične građe, njezina stručna obrada, potom čuvanje i zaštita primjenom odgovarajućih metoda, te davanje iste na korištenje krajnjem korisniku, narodne knjižnice pružaju i niz drugih, pratećih obrazovnih i kulturnih sadržaja i usluga.

Narodne knjižnice, kao obrazovna i informacijska, ali i kulturna središta, imaju iznimno važnu ulogu u društvu. Njihova obrazovna uloga vidljiva je već u samoj činjenici da prikupljajući, čuvajući i dajući na korištenje raznovrsnu građu, svojim korisnicima pružaju pristup svom znanju te im na taj način osiguravaju osnovne uvjete za cjeloživotno učenje. Vrlo često surađuju sa školskim i drugim knjižnicama, kao i mnogim obrazovnim ustanovama. Narodne knjižnice kroz svoje aktivnosti promiču pismenost. Također pružaju poduku za uspješno služenje informacijskom i komunikacijskom tehnologijom, a svojim radom potiču i promiču i informacijsku pismenost.

Ispunjavajući svoju informacijsku ulogu, knjižnice pružaju sve raspoložive informacije koje bi mogle zadovoljiti korisničke upite i zahtjeve, a samim time omogućuju ostvarenje prava pojedinca da bude obaviješten i dobije tražene informacije.

Kulturna uloga narodne knjižnice svakodnevno je vidljiva u njezinoj osnovnoj djelatnosti, prilikom pružanja pristupa domaćim i stranim književnim i umjetničkim djelima pohranjenim na različitim medijima svim zainteresiranim korisnicima. Uz to, knjižnica često sudjeluje u pokretanju i izvedbama raznovrsnih kulturnih programa i događaja, čime također širi svijest o kulturnoj baštini, promiče umjetnosti i potiče kreativnost.

U kratko, možemo reći da su narodne knjižnice namijenjene „bez ikakvih ograničenja cjelokupnom pučanstvu određenog područja u svrhu podizanja razine opće izobrazbe, obaviještenosti i kulture, poticanja stručnog i znanstvenog rada te osobne kreativnosti, posebice kod djece.“⁴

Kako bi uspješno zadovoljile potrebe korisnika, knjižnice neprestano trebaju pratiti promjene među stanovništvom, na području na kojem djeluju te prema tome graditi i nadopunjavati knjižnični fond i nuditi nove usluge. Ovisno o promjenama u dobnoj, obrazovnoj, kulturnoj i dr. strukturi stanovništva,

⁴ Upute za poslovanje narodnih knjižnica. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1996. Str.11.

mijenjaju se i korisnički zahtjevi. Upravo iz tog razloga potrebno je provoditi analize i na temelju njih oblikovati nove planove te usmjeravati knjižničnu politiku. Korisnicima knjižnica treba nuditi raznovrsnu, vrijednu i relevantnu građu koja sadrži nove, aktualne podatke. Paralelno s time, trebaju se nadopunjavati i proširivati odgovarajuća stručna pomagala, te stvarati nova. Nužno je također i osiguravanje odgovarajuće opreme potrebne za pristup građi. Sva građa trebala bi biti pohranjena u adekvatnom prostoru. Primjeren prostor trebao bi biti osiguran i za pružanje svih knjižničnih usluga korisnicima (npr. čitaonica, prostor s informatičkom opremom itd.).

Usluge knjižnica trebale bi biti besplatno dostupne svim korisnicima, međutim, s vremenom, pojavom novih usluga, samo osnovne usluge ostaju besplatne, dok se sve ostale sve češće naplaćuju. U nekim slučajevima riječ je o naplaćivanju usluga po komercijalnoj cijeni, dok je u nekima tražena od korisnika naplata samo cijene koštanja, npr. u slučaju fotokopiranja naplaćuje se samo cijena papira i tinte. Sve to razlikuje se od knjižnice do knjižnice, ovisno o njihovim propisima i odredbama o naplati određenih usluga.

Narodne knjižnice najčešće su osnivane i financirane od strane lokalnih upravnih tijela, a u nešto rjeđim slučajevima od strane neke organizacije koja se na taj korak odluči samostalno ili u suradnji s narodnom knjižnicom. U takvim slučajevima, riječ je obično o knjižnicama za određene nacionalne manjine, ili o knjižnicama namijenjenim i prilagođenim osobama s invaliditetom (npr. knjižnice za slijepe i slabovidne osobe) ili knjižnicama koje djeluju u sklopu bolnica i zatvora.

3. Tehnološki razvoj kao pokretač velikih promjena u knjižnicama

U današnje, moderno doba, količina informacija s kojom se čovjek svakodnevno susreće sve je veća. Kao osnovni uzrok tome može se pripisati nevjerojatno brz napredak i razvoj u mnogobrojnim granama ljudskog života, promjenama koje se ocrtavaju u znanosti, gospodarstvu, politici, ekonomiji, kulturi. Pritom, tehnološki razvoj, informatičko doba i nova hardverska i softverska rješenja koja ono donosi, osnovni su razlog nevjerojatno brzog razmjena, obradi i usvajanju svih tih novih informacija i podataka.

Tehnološke promjene utječu i na rad mnogih ustanova. Promjene uzrokovane tehnološkim razvojem jasno su vidljive i u baštinskim institucijama, dakle, i u knjižnicama.

Kao glavni cilj i svrha svake knjižnice može se istaknuti nastojanje pružanja usluge slobodnog pristupa svim raspoloživim informacijama što većem broju korisnika. Uspješno poslovanje knjižnice te kvalitetan i predan rad knjižničara pruža siguran pristup i širenje raznovrsnih informacija pohranjenih

u knjižničnom fondu, zaštićeni su i očuvani mnogobrojni zapisi za buduće generacije, zabilježeni ostaju pisani tragovi koji svjedoče o kulturi i civilizaciji, a osiguran je i kvalitetan intelektualan, kulturni i društveni život sadašnjih naraštaja. Kako bi danas svoju svrhu uspješno ispunjavale, knjižnice su primorane pratiti tehnološke promjene i uvrstiti modernu tehnologiju u svoj prostor i način poslovanja.

Može se slobodno reći da osnovni procesi nabave, obrade, pohrane, zaštite i pružanja na korištenje knjižnične građe danas skoro u potpunosti ovise o tehnologiji. Sve te procese računalna oprema, raznovrsni programi i Internet olakšavaju, automatiziraju i ubrzavaju u znatnoj mjeri, pri čemu promjene do kojih često dolazi u tehnologiji, mijenjaju i proširuju knjižnične usluge i rad knjižničnih službi. Međutim zbog naglih promjena bitno je istaknuti da se knjižničari vrlo često suočavaju s poteškoćama u radu, ne mogu ili ne stižu pratiti sve nove trendove, ali i korisničke zahtjeve. Također, veliku ulogu u svemu tome imaju i financijska sredstva kojima raspolaže knjižnica kao i izobrazba i količina zaposlenog kadra.

4. Knjižnice na putu od tradicionalnih papirnih prema informatiziranim centrima znanja

U drugoj polovici 19. stoljeća, kada se razvila svijest o važnosti orijentiranja knjižnica što bliže korisnicima, kako bi se knjižnična građa što lakše predstavila i pružila na korištenje, provedene su mnoge promjene pri čemu je korišten niz tehničkih inovacija. Velika pažnja pridala se sustavnijem rasporedu građe na police, pri čemu je detaljna klasifikacija osigurala pravilno okupljanje srodnih knjiga. U području katalogizacije uređivala su se kataložna pravila, a kataložni zapisi organizirani su kroz kataložne listiće. Poseban trud uloženi u standardizaciju poslovanja i međusobno suradnju službi, ali i knjižnica. Upravo su to razlozi zbog kojih navedeno razdoblje možemo smatrati ključnima za razvoj suvremene knjižnične djelatnosti. Potom, u 20. stoljeću javljaju se nove ideje prema kojima se korisnicima nudi mogućnost samoposluživanja, otvoreni pristup i javni katalozi.

Poslovanje knjižnica, kao i sama knjižnična građa donedavno se temeljila na papiru, točnije na kataložnim listićima i papirnoj građi. Potom, razvojem tehnologije, računala ulaze i u knjižnice te se počinju koristiti prvi računalni knjižnično-informacijski sustavi u svrhu jednostavnijeg i bržeg poslovanja. Za to vrijeme, papir je još uvijek temeljni medij knjižnične građe. Potom, povećanjem broja građe i pojavom zapisa na novim elektroničkim medijima, javlja se i novi oblik knjižnica.

Nešto više o razvoju knjižnica od papirnih prema suvremenim informatiziranim, kao i o njihovim osnovnim karakteristikama, prednostima i nedostacima reći ćemo u tekstu koji slijedi.

4.1. Papirna knjižnica

Prva asocijacija kada pomislimo na knjižnicu jest bogat izbor raznolikih zapisa, koji pokrivaju širok spektar tema i područja, pohranjenih i zabilježenih u knjigama, časopisima i drugoj papirnoj građi. Dakle, kao osnovni medij u gotovo svim knjižnicama ističe se papir. Upravo iz tog razloga tradicionalne knjižnice možemo nazvati papirnim knjižnicama. Svakako, u tradicionalnim knjižnicama postoje i drugi mediji kao što su npr. pergament, mikrofilm i sl., međutim, kako svi oni imaju iste karakteristike, papir se uzima kao opći i najčešći primjer čvrstog, odnosno eng. hard copy, medija.

Baš kao što kaže i Michael Buckland u svojoj knjizi *Preoblikovanje knjižničnih službi i usluga*, danas smo skloni razmišljati i detaljno analizirati prednosti i nedostatke korištenja računalne i ostale moderne tehnologije, a zaboravlja se (ili se samo ne govori toliko o tome) kako smo se svi i prilikom korištenja tradicionalnih oblika morali suočiti s mnogim njihovim lošim stranama. Kako bismo napravili dobru procjenu novijih oblika knjižnica (automatizirane, hibridne i digitalne), za početak potrebno je proanalizirati papirnu tehnologiju i rad papirnih knjižnica.

Osnovna karakteristika papirne knjižnice jest činjenica da se samo poslovanje knjižnice kao i njezina građa temelje na papiru. Dakle, osnovni medij knjižnične građe je papir, dok su sve kataložne jedinice zapisane i organizirane kroz kataložne listiće, kartice izrađene od krutoga papira.

Unatoč činjenici da se papir stoljećima koristi kao osnovni medij, on ima nekoliko nedostataka koji utječu kako na sam sadržaj koji je pohranjen na papiru, tako i na otežavanje pristupa knjižničnoj građi svim zainteresiranim korisnicima. Najveća i najvažnija odlika papira je njegova stroga lokalna usmjerenost. Upravo ta karakteristika uzrokuje potrebu da potencijalni korisnik mora biti na istome mjestu i u isto vrijeme kao i papirna građa ukoliko ju želi koristiti. Iz toga također proizlazi da bi svaka lokalna zbirka trebala posjedovati primjerak svakog dokumenta za kojim bi korisnici mogli postaviti zahtjev, a kako bi tražena građa došla u ruke korisnika, knjižnica bi prvo trebala obaviti postupak nabave, a potom i obrade iste, kako bi potom bila spremna za korištenje. „Mjesna je priroda svojstvo papira zbog kojega želimo da naša knjižnica bude dovoljno blizu te da, kao i svaka druga knjižnica, ima zbirku građe koja ne samo da je stručno odabrana, već je i najveća zbirka kakva se s obzirom na novčana sredstva može priuštiti. (...) Nedostatci su oblikovanja zbirki u papirnoj knjižnici da se fondovi svih knjižnica više ili manje preklapaju, da se cjelovite zbirke ne mogu priuštiti, te da knjižnice koje teže cjelovitosti, postaju pretjerano skupe.“⁵ S obzirom na ograničena financijska sredstva, ali i broj polica i veličinu spremišta u kojima bi se knjižnična građa mogla pohraniti, tradicionalne papirne

⁵ Buckland, Michael. *Preoblikovanje knjižničnih službi i usluga* : program. Lokve : „Benja“ ; Rijeka : Gradska knjižnica, 2000. Str. 22.

knjižnice veliku pažnju moraju posvetiti dobro planiranoj nabavi koja bi zadovoljila korisničke potrebe i upite, ali i ušla u financijske i prostorno raspoložive kapacitete knjižnice.

Vrlo velik nedostatak papirne građe jest i to što se jednom jedinicom može istovremeno koristiti samo jedan osoba. Dakle, ukoliko je određeni dokument već posuđen, ostali korisnici moraju pričekati određeni vremenski rok, dok se traženi naslov ne vrati na police knjižnice, kako bi ga potom sljedeći zainteresirani korisnik mogao posuditi. Kao rješenje navedenog problema, mogla bi se ponuditi nabava dodatnih i stvaranje umnoženih primjeraka, međutim i ti primjerci su jednako mjesno usmjereni kao i izvornici, i svaki od njih također može koristiti samo jedna osoba istovremeno.

Jedan od nedostataka je i nefleksibilnost papira, pod čime podrazumijevamo da se zapisi na papiru kao mediju ne mogu mijenjati, preoblikovati, spajati, dijeliti ili vraćati u prethodnu verziju kao što je to slučaj s digitalnim oblicima, već se eventualno mogu ulagati i nadopuniti nekim manjim bilješkama.

Jedno od ograničenja pristupa knjižničnoj građi, koje se postavlja pred korisnika, je radno vrijeme knjižnice. Za razliku od sadržaja pohranjenih u elektroničkom obliku, na mreži, kao što je to slučaj u novim hibridnim i digitalnim knjižnicama, u tradicionalnim papirnim knjižnicama postoji strogo određeno radno vrijeme unutar kojega korisnici mogu pregledavati, čitati i posuđivati sadržaje iz knjižničkog fonda.

Kao što smo već spomenuli, kako se količina građe neprestano povećava, njezin smještaj u prostoru knjižnice knjižničarima predstavlja ozbiljan problem. Svakako, „knjige se mogu pohraniti i na manje prostora nego u standardnom otvorenom pristupu koji podržava 33,3 sveska po metru četvornom. Na žalost, kompaktne tehnike pohranjivanja poput gušćeg rasporeda po policama ili smještaja u udaljenim, jeftinijim prostorijama, smanjuju pristup knjigama, što je u neskladu s glavnom svrhom knjižnične djelatnosti.“⁶

4.2. Automatizirana knjižnica

Šezdesetih godina prošlog stoljeća, u mnogim svjetskim knjižnicama pokreću se projekti kojima je svrha bila modernizirati rad knjižnica primjenom suvremene tehnologije. Zanimljivo je napomenuti kako ni knjižnice na teritoriju sada bivše Jugoslavije nisu puno posustajale za svjetskim trendovima. Naime, već sedamdesetih godina prošloga stoljeća bibliotekarska društva bivše države organiziraju savjetovanja i konferencije na kojima su primjena računala i mogućnosti oblikovanja automatiziranih

⁶ Buckland, Michael. Navedeno djelo, str. 23.

knjižnično-informacijskih sustava česta tema. Tako na *Drugom jugoslavenskom savjetovanju o primjeni kompjutora u bibliotekama* održanom u Zagrebu 1977. godine, Branko Hanž ističe „da se suradnja i međusobno povezivanje biblioteka u svrhu što boljeg i potpunijeg iskorištavanja fondova i u svrhu jačanja i širenja njihovih bibliotečno-informacijskih i dokumentacijskih aktivnosti ne može više zamisliti na bazi tradicionalne organizacije rada i klasičnih oblika i metoda rada. Takva se suradnja može ostvariti samo u okviru određenog kooperativnog sistema utemeljenog na suvremenoj kompjuterskoj tehnologiji, koji predstavlja posebnu infrastrukturu u obradi, pohranjivanju i korištenju informacija.“⁷ U to vrijeme, u mnogim zemljama knjižnično-informacijski sustavi prvotno se integriraju na nacionalnoj razini, u nacionalnim knjižnicama, a zatim i u sveučilišnim te znanstvenim knjižnicama. S vremenom, potreba za oblikovanjem zajedničkih centralnih baza podataka, kontrolom posudbe knjižnične građe i automatiziranom katalogizacijom prepoznata je i od strane narodnih knjižnica. Postalo je očito „da se suradnja bibliotekara, potpomognuta kompjuterskom tehnologijom, kreće u pravcu stvaranja kooperativnih automatiziranih bibliotečnih sistema i da prema tome, gledajući na mogućnosti i perspektive koje će otvoriti daljnji razvitak i usavršavanje kompjuterske tehnologije, i u Hrvatskoj treba pomišljati na stvaranje takvog bibliotečnog sistema.“⁸

Razvojem računalne tehnologije i u hrvatskim se knjižnicama počinju koristiti novi oblici modernih računalnih uređaja, ali i programa/aplikacija koji uvelike olakšavaju rad knjižničarima. Izrađuju se različite računalne baze podataka koje sadrže podatke o korisnicima, ali također i one s informacijama o knjižničnoj građi. Podatke pohranjene u takvim bazama lako je pregledavati, pretraživati, kao i nadopunjavati, ažurirati i mijenjati, što uvelike doprinosi bržem i jednostavnijem poslovanju knjižnica.

Kao jako dobar i koristan primjer korištenja računala u poslovanju knjižnica možemo dati primjer računalnog sustava za posudbu građe. S obzirom da knjižničar u svakom trenutku, pogledom na svoju evidenciju mora brzo doći do podataka o tome koji je primjerak, kojeg izdanja, kojeg naslova, posuđen, tko ga je posudio i kada ga treba vratiti, računalne baze podataka su idealno rješenje za to. Također, popisi s podacima o nabavi trebaju biti ažurni. Uvijek treba biti jasno istaknuto koliko je točno primjeraka određenog djela naručeno, od kojeg dobavljača i kada primjerci trebaju biti

⁷ Hanž, Branko. Primjena kompjutera u ostvarivanju zadataka Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu. // 2. jugoslavensko savjetovanje o primjeni kompjutora u bibliotekama. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1977. Str. 42.

⁸ ibidem, str. 44.

dostavljeni. Automatizacijom⁹ poslovanja knjižnice i to postaje puno lakše. Jedna od najvećih prednosti je i mogućnost decentralizacije knjižnice, pa tako i zaposlenici u ograncima knjižnice putem računala mogu pristupiti podatcima o nabavi građe, mogu provjeriti status pojedinih jedinica, da li je građa u knjižnici, spremištu ili je posuđena, kao i mnoge druge informacije koje mogu biti od velike koristi. Isto vrijedi i za korisnike, koji također pregledavanjem kataloga mogu saznati posjeduju li knjižnica traženu knjigu ili ne, bez odlaska u knjižnicu i pregledavanja polica. Ovo su samo neki od primjera u kojima računala mogu olakšati rad i pružiti jednostavan i brz pristup raznovrsnim podatcima nužnim za uspješno poslovanje knjižnice, a pri tome i uštedjeti djelatnicima knjižnica mnogo vremena.

U svrhu postizanja međusobne suradnje, knjižnice su razvile određene standarde. Temeljnima se mogu smatrati standardizirana kataložna pravila i klasifikacijske sheme. Automatizacijom poslovanja knjižnice, javljaju se i neki novi standardi vezani uz primjenu računalne tehnologije i mogućnosti koje ona nudi. Tako „strojnočitljivi komunikacijski formati za katalogizaciju (MACHine Readable Cataloging – MARC) određuju kako kataložne zapise (i druge bibliografske zapise) razmjenjivati između više računalnih sustava“¹⁰, dok standard Z39:50 omogućuje pretraživanje kataložnih zapisa više baza podataka istovremeno, pa tako korisnik ne treba ići od jednog online kataloga do drugoga i pri tome svaki puta ponavljati svoj upit, već s jednog online kataloga može pristupiti i drugim željenim katalozima i na jednom mjestu dobiti prikaz rezultata pretraživanja.

Iako se u automatiziranim knjižnicama poslovanje temelji na upotrebi računala, sama knjižnična građa još uvijek je na papiru.

Kako su u ovom slučaju knjižnične zbirke još uvijek na papiru, neprilagodljivost i nefleksibilnost papirne građe, stroga lokalna usmjerenost, potreba za izgradnjom vlastitih zbirki te pronalaska adekvatnog prostora, ograničenja dostupnosti građe zbog radnog vremena kao i ograničenog broja primjeraka na policama, problemi su s kojima se susrećemo, baš kao i u papirnim knjižnicama.

Ukratko, možemo zaključiti da automatizirana knjižnica u odnosu na papirnu predstavlja bitno poboljšanje. Međutim, automatiziranom knjižnicom riješeni su samo neki problemi pri čemu je olakšan rad prvenstveno knjižničarima, dok za korisnike to nije slučaj. Kao jedina značajna pomoć korisnicima može se istaknuti primjena online kataloga.

⁹ u pojedinoj literaturi susresti ćemo se i sa zastarjelim izrazom 'mehanizacija', dok danas, razvojem automatiziranih knjižnica i njihovim prelaskom na moderniju razinu hibridnih i digitalnih knjižnica, u istu svrhu koristi se i izraz 'informatizacija'

¹⁰ Buckland, Michael. Navedeno djelo, str. 32.

Ipak, prednosti koje informatizacija knjižnica pruža bile su dovoljno jake i uvjerljive da se i u hrvatskim knjižnicama, po uzoru na svjetske, uloži u računalnu opremu i napravi značajan korak naprijed oblikovanjem i uporabom računalnih knjižnično-informacijskih sustava.

5. Knjižnični katalog kao temeljno radno pomagalo svake knjižnice

Za razjašnjenje pojma 'knjižnični katalog' možemo upotrijebiti jednostavnu i jasnu definiciju kojom se on opisuje kao „popis knjižnične građe jedne ili više knjižnica izrađen prema određenom redu.“¹¹

Kako katalog prilikom upućivanja korisnika, o tome posjeduje li neka knjižnica određen naslov u svojem fondu ili ne, ima vrlo bitnu posredničku ulogu između korisnika i građe, možemo zaključiti da je knjižnični katalog prijeko potrebno pomagalo svake knjižnice. Naime, katalog je temeljni izvor iz kojega korisnik u svakom trenutku može dobiti uvid u cjelokupni fond određene knjižnice.

Kroz povijest, na različitim materijalima i primjenom različitih tehnika, izrađivani su knjižnični katalogi. Prvi katalogi izrađivali su se na glinenim pločicama, potom na papirusu, pergameni, u obliku rukopisnih i tiskanih knjiga, a zatim i na papirnatim listićima (tzv. katalog na listićima) i mikrooblicima.

„Za katalog na listićima, na mikroobliku, ili za onaj izrađen u obliku knjige, potrebno je odabrati način na koji će se podaci o građi organizirati i izložiti. Kako je moguće izabrati samo jedan način organizacije, koji dopušta pristup s jednog aspekta i kako taj jedan način ne može zadovoljiti sve potrebe korisnika ni odgovoriti na sva pitanja koja korisnik može postaviti, europske su knjižnice do pojave strojno čitljivih kataloga izrađivale više različitih vrsta kataloga.“¹² Sve narodne knjižnice obavezno su imale abecedni katalog u kojem su listići kataloga razvrstani strogim abecednim redoslijedom. Pregledavajući abecedni katalog, korisnici su dolazili do informacija posjeduje li knjižnica određeno djelo, njegove prijevode, prerade i sva izdanja. Također, dan im je uvid u sve publikacije koje sadrže djela određenog autora, a nalaze se u toj knjižnici. Uz abecedni katalog namijenjen korisnicima, knjižnica je paralelno vodila i svoj interni abecedni katalog, tzv. matični katalog, koji je služio knjižničarima za njihovu evidenciju i kontrolu knjižničkog fonda, kao i bilježenje svih promjena vezanih uz određenu publikaciju, njezin otpis i slično.

S obzirom da knjižnice raspolažu raznovrsnom građom, izrađivani su u nekim knjižnicama i specijalni katalogi namljenjeni pojedinim vrstama knjižnične građe. Tako su postojali posebni katalogi koji su sadržavali popis npr. isključivo serijskih publikacija, ili npr. neknjižne građe, muzikalija, raru itd.

¹¹ Horvat, Aleksandra. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : „Benja“, 1995. Str. 9.

¹² ibidem, str.20.

Svaka knjižnica morala je također voditi barem jedan od stvarnih kataloga. Odluku o tome hoće li to biti stručni ili predmetni (ili možda i jedan i drugi) donosila je sama knjižnica ovisno o vlastitim i potrebama korisnika. U stručnom katalogu pojedinačna djela bila su „sistematski razvrstana u skupine i podskupine na temelju njihova sadržaja, a po jednom apriornom sustavu i logičnom redu koji je svojstven određenoj knjižničnoj klasifikaciji (...)“.¹³ Naime, za uspješno vođenje i uporabu stručnog kataloga, knjižnice su trebale oblikovati vlastitu klasifikacijsku shemu, abecedno kazalo pojmova iz klasifikacijske sheme te upute za korištenje kataloga. Tek uz pomoć navedenih priloga stručnom kataloga, korisnici su isti mogli uspješno pretraživati.

Za razliku od stručnih kataloga čija se organizacija temeljila na prethodno utvrđenim stručnim klasifikacijskim shemama, kao što je npr. UDK¹⁴, prilikom katalogizacije kroz predmetne kataloge nije postojala neka univerzalna shema, već se sadržaj publikacija iznosio kroz predmetne odrednice koje su katalogizatori proizvoljno dodjeljivali po vlastitom nahođenju, uporabom prirodnog jezika. U nekim slučajevima pak, za predmetno označivanje koristili su se tezaursi, popisi deskriptora, odnosno, strogo kontroliranih pojmova sa međusobno uspostavljenim odnosima, koji su obično prethodno izrađivani za određeno stručno područje.

U kratko, predmetni katalozi izrađivani su kao „popisi knjižnog fonda po određenim pojmovima (predmetima), izraženim pomoću odrednica iskazanih prirodnim jezikom i sređenih abecednim redom.“¹⁵ Zahvaljujući tome, korisnici su mogli i bez znanja točnog naslova publikacije, autora ili podatka o stručnoj skupini kojoj traženi predmet pripada, pronaći svu literaturu koja govori o tome predmetu, a sastavni je dio knjižničkog fonda. Upravo je ta pristupačnost i fleksibilnost predmetnog kataloga bila uzrok velike popularnosti i njegove često upotrebe od strane knjižničnih korisnika.

Pojavom strojno čitljivih kataloga, niz kataložnih zapisa postaje dostupan korisniku bilo da mu je poznat naslov publikacije, podatak o odgovornosti, sadržaj/predmet ili bilo koji drugi podatak. „Promjena tehnike izrade kataloga i promjena materijalnog nositelja podataka (medija) uvjetovali su, dakle, i ukidanje potrebe za izradom i održavanjem više zasebnih vrsta kataloga.“¹⁶

¹³ Upute za poslovanje narodnih knjižnica. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1996. Str. 36.

¹⁴ UDK = Univerzalna decimalna klasifikacija

¹⁵ Upute za poslovanje narodnih knjižnica, str. 38.

¹⁶ Horvat, Aleksandra. Navedeno djelo, str. 20.

5.1. Računalni knjižnični katalogi

Do osamdesetih godina 20. stoljeća katalog na listićima najčešći je knjižnični katalog. Potom, tehnološki razvoj i modernizacija rada knjižnica odražavaju se i kroz oblikovanje novih modela kataloga koji postaju strojno čitljivi, a zatim i dostupni putem World Wide Weba te sve zastupljeniji u knjižnicama.

Online Public Access Catalog (OPAC) u poslovanje knjižnica dovodi velik preokret. Riječ je o javno dostupnom računalnom knjižničnom katalogu kojega knjižničari oblikuju putem knjižnično-informacijskih sustava u modulu za katalogizaciju, pri čemu su kataložne jedinice dostupne korisnicima u strojno čitljivom obliku. U odnosu na dotada najzastupljeniji katalog na listićima, OPAC-i nude mnoge novosti i dodatne mogućnosti. Provođenjem katalogizacije putem online kataloga, više nema potrebe za vođenjem različitih vrsta kataloga na listićima kao što je to do tada bio slučaj. Zapisi postaju sadržajno bogatiji te se njihov pregled nudi u različitim formatima. Prilikom pretraživanja, korisniku se nude različiti načini pružanja pomoći, sve u svrhu što jednostavnijeg i uspješnijeg pronalaska traženog zapisa. Pojavom WebPAC-a¹⁷ katalogi postaju još dostupniji, a time i korišteniji od strane široke palete korisnika različitih profila (različitih potreba i različitih uzrasta).

Nešto više o pojavi, razvoju te njima pripadajućim mogućnostima i prednostima online kataloga reći ćemo u tekstu koji slijedi.

5.1.1. Osnovne karakteristike OPAC-a kroz pojedine razvojne faze

Sedamdesetih godina prošlog stoljeća nastaju prvi OPAC-i. Riječ je online katalozima nastalima u knjižnicama Sjedinjenih Američkih Država, a oblikovani su na temeljima sustava koji su prvenstveno nastali u svrhu automatizacije posudbe. Upravo se ta činjenica može istaknuti kao glavni uzrok jedne od bitnijih prednosti prvih online kataloga naspram tradicionalnih, kao što su katalogi na listićima, u obliku knjige, te u mikrooblicima. Naime, uz dobiveni kataložni zapis tražene jedinice građe, korisniku postaje dostupan i vrlo koristan podatak o tome je li istu moguće u tom trenutku posuditi ili je već zadužena od strane nekog drugog korisnika. Međutim, nisu svi tako lako prepoznali navedenu prednost koju im je OPAC nudio. Naime, podatci o statusu publikacije bili su odvojeni od kataložnog zapisa, pa su tek korištenjem posebne naredbe korisnici mogli otvoriti novi ekran u kojem bi im bile dane informacije o mogućnosti posudbe. Bez prethodno stečenog znanja i vještina nužnih za upotrebu tog sustava, korisnici ga nisu mogli samostalno koristiti. Kako ne bi ostali neinformirani, bili

¹⁷ WebPAC = OPAC dostupan putem Web-a

su primorani tražiti pomoć knjižničara prilikom pretraživanja. Nedostatci prvih OPAC-a očrtavali su se u još mnogim drugim slučajevima. Naime, za prikaz kataložnih zapisa, kao i prepoznavanje pojedinih elemenata u njemu, također je bila neophodna bibliotekarska izobrazba. Uzrok tako oblikovanih sustava teško prihvatljivih i razumljivih krajnjem korisniku, krio se u činjenici da su isti stvoreni na prethodno osmišljenim sustavima za posudbu knjižnične građe koje je pretraživalo isključivo stručno obučeno knjižnično osoblje. Iz istog razloga upute i pomoć u prvim online katalozima bili su vrlo skromni i ne od baš prevelike koristi knjižničnim korisnicima.

Korisnička sučelja prvih OPAC-a bila su vrlo skromna, pri čemu je izbornik bio polazna točka za korisnikov pristup katalogu. OPAC-i prve generacije raspolagali su ograničenim brojem pristupnica, koje su bile jednake kao i one u katalozima na listićima. Autor, naslov i klasifikacijska oznaka ili signatura bile su uobičajene pristupnice, dok su se u nešto rjeđim slučajevima u toj ulozi javljale i predmetnice. Prilikom pretraživanja, unos cijelog izraza točnim redoslijedom ili barem početne riječi bio je neophodan. Samo u nekim slučajevima postojala je mogućnost pretraživanja i putem akronima ili nekih drugih izvedenih oblika, no za takvu vrstu pretraživanja bilo je neophodno dodatno znanje korisnika ili pomoć knjižničara koji su prošli posebnu izobrazbu. Kao odgovor za postavljeni upit, korisnici su dobivali bibliografske zapise koji su bili prikazani u obliku teksta i najčešće je bila riječ o skraćenim oblicima zapisa. Mogućnost prikaza u drugim formatima nije postojala. Kao vrlo zanimljiv podatak može se izdvojiti činjenica da je svako pretraživanje OPAC-a prve generacije, čak i u slučaju grešaka kao što su tipfeleri, dalo određeni popis bibliografskih zapisa. Ukoliko je izraz u upitu bio pogrešno napisan, rezultat pretraživanja bio bi popis zapisa koji bi najbolje i najbliže odgovarali izrazu zadanog upita. Potom, kretanjem kroz popis složen abecednim redoslijedom, korisnik bi pronašao traženu, odnosno, željenu jedinicu.

„Možemo zaključiti kako je nastanak OPAC-a prve generacije krajem sedamdesetih godina prošlog stoljeća značio usvajanje nove tehnologije. No oni sami nisu bitno nadmašili tradicionalne kataloge na listićima čiji su odraz, uostalom, i bili.“¹⁸

Uvidjevši problem otežanog korištenja prvih OPAC-a, kroz sljedeće razvojne stupnjeve posebna pažnja posvećuje se upravo oblikovanju preglednijih i jasnijih online kataloga koji će biti što više korisnički orijentirani, prilagođeni korisničkim potrebama/zahtjevima i za koje ne bi trebala biti nužna prethodna bibliotekarska izobrazba. U tekstu koji slijedi vidjeti ćemo u kojoj mjeri je to i ostvareno.

Za razliku od sustava prve generacije koji su prekoordinirani, dakle, s prethodnim povezivanjem, drugu generaciju OPAC-a ubrajamo u postkoordinirane sustave. „Postkoordinirani sustavi ili sustavi s

¹⁸ Barbarić, Ana. Povijesni pregled razvoja OPAC-a. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 3/4(2003/2004), str. 54.

naknadnim označivanjem zahtijevaju da korisnik u samome trenutku pretraživanja oblikuje jedan 'termin' koji se sastoji od niza riječi i predstavlja traženi koncept. Taj se termin sastoji od termina koji su u sustavu međusobno nepovezani, iako sami mogu biti prekoordinirani (višečlani termini).¹⁹ Tako online katalogi druge generacije „imaju tu prednost da mogu osigurati postkoordinaciju, tj. povezivanje u trenutku pretraživanja nekoliko prekoordiniranih termina ili oznaka (...)“.²⁰

U odnosu na prethodnu generaciju, sustavi druge generacije donose mnoge promjene i novosti, a sve to iz razloga što su „razvoj OPAC-a iz prve u drugu generaciju potaknula nastojanja informacijske industrije za primjenom sustava pretraživanja sličnim onima koji su se koristili u komercijalne svrhe.“²¹ Tako se samo pretraživanje provodi na nov način, putem ključnih riječi. Kako bi se korisnički upit što bolje izrazio, koriste se Booleovi logički operatori i operator blizine koji omogućuju uspostavu različitih odnosa između više ključnih riječi.

Novost u pretraživanju je i opcija odabira oblika pretraživanja koje sustav pruža. Jednostavno i složeno pretraživanje dva su nivoa koja sustav nudi u svrhu ostvarenja interakcije s korisnikom. U jednostavnom pretraživanju namijenjenom početnicima obično se koristi samo Booleov operator 'AND', dok se za složeno pretraživanje odlučuju korisnici s kompliciranijim upitima u kojima će im kombinacija različitih Booleovih operatera biti neophodna.

Nakon postavljanja korisničkog upita, rezultate pretraživanja, odnosno tražene kataložne zapise moguće je prikazati na različite načine. Međutim, iako su ovi sustavi oblikovani kao sustavi čiji je osnovni cilj svim zainteresiranim korisnicima pružiti traženi pristup kataložnim zapisima, njihova sučelja imaju slična ograničenja kao i sučelja sustava prve generacije koji su nastali kao nusprodukt sustava oblikovanih za automatiziranu posudbu. Naime, i u ovom slučaju, pristup traženom tekstu odvija se kroz primjenu niza naredbi, u koje korisnik prethodno treba biti dobro upućen. Cijelu situaciju ipak olakšavala činjenica da sustav korisniku nudi razne načine pomoći.

U odnosu na OPAC-e prve generacije koji raspoložu samo određenim označenim izrazima, koji na svoje upite dobivaju nešto skromnije rezultate, OPAC-i s ključnim riječima druge generacije rezultate pretraživanja dobivaju u obliku skupova, odnosno listi zapisa. „Pri pretraživanju po ključnim riječima, poznatom i pod nazivima pretraživanje slobodnog teksta i pretraživanje prirodnim jezikom, sustav traži riječi iz upita u nekim ili svim poljima zapisa. U nekim katalogima sam korisnik može odabrati koja će polja zapisa pretraživati po ključnim riječima. No, u većini OPAC-a, takvo pretraživanje je

¹⁹ Golub, Koraljka. Predmetno pretraživanje u knjižničnim katalogima s web-sučeljem. URL: eprints.rclis.org/6055/1/Magisterij-hrv.pdf (30.6.2014.)

²⁰ ibidem

²¹ Barbarić, Ana. Navedno djelo, str. 55.

ograničeno na pojedine dijelove kataložnog zapisa poput naslova.²² Kako sustav pretraživanja nije opterećen mogućim greškama pri poretku redosljeda riječi u polju za unos upita, postoji velika mogućnost za ispisom rezultata koji u stvarnosti neće odgovarati korisničkom zahtjevu i potrebi. Također postoji i druga mogućnost, a to je da zapisi sadrže velik broj izraza iz upita pa iz tog razloga sustav nudi prevelik broj zapisa kao rezultat pretraživanja, što pak može zbuniti korisnika i oduzeti mu previše vremena za pregledavanje svih tih zapisa i pronalaska relevantnih. Kroz opisane postupke pretraživanja, pregledavanja i pronalaska traženih zapisa vidi se jasna razlika između prve i druge generacije OPAC-a. Tako npr. situacija u kojoj niti jedan odgovarajući zapis nije pronađen, nemoguća je u prekoordiniranim sustavima. U sustavima prve generacije svako pretraživanje rezultira pronalaskom određenog broja zapisa, dok je u sustavima druge generacije u situaciji kada nije pronađen niti jedan relevantan zapis, korisnik prisiljen preoblikovati upit, a ako niti to ne rezultira zadovoljavajuće, možda i potpuno promijeniti svoj upit.

Iz svega navedenoga možemo zaključiti da su u sustavima OPAC-a druge generacije spojene strategije pretraživanja iz prvih OPAC-a koje su funkcionirale po istom principu kao i pretraživanje kataložnih listića, s pretraživanjem putem Booleovih operatora po uzoru na komercijalne baze podataka, u kojima se Booleov model prvobitno i pojavio.

Sve širom primjenom računalne tehnologije u svijetu, knjižnice su primorane pratiti trendove i prilagoditi se novoj informacijskoj okolini. Popularnost i sve veća upotreba OPAC-a od strane knjižničnih korisnika svakim danom sve više raste, a shodno tome i korisnički zahtjevi za novim mogućnostima pretraživanja kataloga. Upravo je to razlog pokretanja niza projekata čiji je cilj razvoj novih i poboljšanje postojećih sustava. Nakon uviđanja problema s kojima su se susretali korisnici prve generacije OPAC-a, čije se pretraživanje temeljilo na načelima pretraživanja kataloga na listićima, uvode se nove metode pretraživanja po ključnim riječima čime dolazi do razvoja sljedeće generacije OPAC-a. Međutim, ni oni nisu dali u potpunosti zadovoljavajuće rezultate. Upravo naprotiv, rezultati pretraživanja u obliku listi zapisa bili su ponekad toliko veliki da su ih korisnici teško uspijevali sve pregledati, a još veći problem nastajao je kada bi nakon dosta vremena koje bi cijeli taj proces oduzeo, korisnik došao do zaključka da dani rezultati nisu zadovoljavajući, odnosno, nisu ono što njemu zapravo treba. Iz tog razloga razvijaju se „algoritmi za sortiranje rezultata po relevantnosti (relevance ranking) kojima je svrha prikazati najvjerojatnije tražene naslove na početku liste rezultata, dakle na prvoj prikazanoj stranici nakon postavljanja upita.“²³ Upravo je takvo prikazivanje zapisa koji najbolje odgovaraju postavljenom korisničkom upitu na prvom mjestu jedno od

²² ibidem

²³ Rajter, Željko. Od konceptualnih modela preko OPAC-a treće generacije do sljedeće generacije knjižničnoga sustava. URL: <http://www.unibis.hr/dokumenti/OD%20KONCEPTUALNIH%20MODELA%20PREKO%20OPAC.pdf> (4.3.2014.)

karakteristika OPAC-a čiji je razvoj uslijedio krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina – OPAC-a treće generacije.

Razvoj velikih internetskih pretraživača znatno je utjecao i na poboljšanje sustava pretraživanja knjižničnih online baza podataka. Metode pretraživanja i filtriranja, odnosno, sužavanja opsega rezultata, koje su uspješno implementirane i prihvaćene u sklopu mnogih popularnih internetskih pretraživača, počele su se primjenjivati u novim OPAC-ima. Tako npr. kada je najveći svjetski pretraživač tekstova po ključnim riječima, Google, uveo mogućnost sužavanja dobivenih rezultata prema nekim kriterijima, kao što su vrsta, vrijeme i jezik, kvaliteta i korisnost te opcije ubrzo je prepoznata od strane velikog broja korisnika. „Budući da su korisnici Interneta koji se računalom koriste za pronalaženje dokumenata upoznati s Googleovim načinom pretraživanja, jedini logični put razvoja novih OPAC-a bio je učiniti ga što sličnijim Googleu.“²⁴ Prema tome uzoru, povrh kriterija koji su u Google pretraživaču, u online kataloge treće generacije uvodi se nova jednostavna metoda probiranja rezultata kroz facete, blokove različitih entiteta kao što su npr. odrednice – autori, naslovi, predmeti, koji se prikazuju na korisničkom sučelju u posebnom stupcu sa strane. „Na taj se način rasteretilo korisnike poznavanja bibliotekarskih pojmova, ukinulo potrebu njihove edukacije u pretraživanju fonda te, što je najvažnije, vratilo korisnike pretraživanju knjižničnih kataloga. To se poglavito odnosi na pripadnike mlađih naraštaja naviknutih na brzo i jednostavno, na prvi pogled, pronalaženje rezultata na Internetu, i to unošenjem riječi traženoga teksta u jednu kućicu (*one box search*).“²⁵

U svrhu povezivanja i uspostavljanja odnosa između izraza navedenih u korisničkom upitu, više se ne koriste Booleovi logički operatori, već se upiti oblikuju upotrebom prirodnog jezika pri čemu se u nekim slučajevima koriste rječnici ili tezaursi. Predmetno pretraživanje znatno je poboljšano, a već spomenutim uvođenjem dodatnih pristupnica, korisnici lakše dolaze do traženih zapisa koji su prošireni i obogaćeni dodatnim elementima. Tijekom korištenja online kataloga i oblikovanja željenog upita, ukoliko se korisnik susretne s određenim poteškoćama, na raspolaganju mu je automatska pomoć. Ukoliko npr. dođe do tipfelera, tj. pogrešaka u pisanju, sustav automatski nudi mogućnost ispravljanja istih, a u slučaju neuspješnog pretraživanja, korisniku je na raspolaganju i mogućnost pružanja pomoći u preoblikovanju postojećeg upita. Kao što smo već prethodno opisali, bitna novina u odnosu na prethodne generacije sustava je i prikaz rezultata pretraživanja – zapisi koji najbolje odgovaraju postavljenom upitu nalaze se na početku popisa.

²⁴ Rajter, Željko. Od konceptualnih modela preko OPAC-a treće generacije do sljedeće generacije knjižničnoga sustava. URL: <http://www.unibis.hr/dokumenti/OD%20KONCEPTUALNIH%20MODELA%20PREKO%20OPAC.pdf> (4.3.2014.)

²⁵ ibidem

Sve bržim razvojem tehnologije i proširenjem mogućnosti koje ona pruža, knjižničari postaju svjesni potrebe za prilagodbom svojih usluga i poslovanja potrebama modernog informacijskog društva. Tako i u slučaju knjižničnih kataloga, prihvaća se činjenica da suvremeni OPAC-i trebaju biti na usluzi korisnicima, pri čemu naglasak treba biti na što jednostavnijem pristupu traženim zapisima, bez nužnog poznavanja bibliografskih pravila i materije. Dakle, online katalogi trebali bi biti razumljivi i pristupačni običnim korisnicima. Međutim, OPAC-i još uvijek nisu dosegli tu razinu, još uvijek su presloženi i komplicirani za korištenje. Stoga većinu današnjih online kataloga možemo uvrstiti u kategoriju kataloga druge generacije koji pri tom posjeduju samo neke modernije odlike karakteristične za treću generaciju, a prema riječima Ane Barbarić, jedina značajna novost u odnosu na prethodne jest to da im se može pristupiti putem World Wide Weba iz čega zaključuje da bi ih primjerenije bilo zvati WebPAC-ima. Osim otvaranja kataloga javnosti, bitna značajka suvremenih kataloga je i mogućnost preuzimanja gotovih zapisa iz skupnih kataloga što značajno racionalizira posao katalogizacije, tj. olakšava rad knjižničarima. Međutim, postoje još mnogi elementi i funkcije koje bi se trebale poboljšati ili tek razviti.

„Pošto su programske podrške za ostale djelatnosti, u rasponu od obrazovanja do zabave, postale jednostavne za uporabu, a uz to i učinkovite, očekivanja zajednice korisnika online kataloga rastu. Zbog toga ističemo nužnost razvoja sljedeće generacije online kataloga kao preduvjeta za ostvarenje primjerene uloge knjižnica kao informacijskih ustanova u umreženom svijetu.“²⁶

6. Primjena knjižnično-informacijskih sustava u Hrvatskoj

Naglim razvojem tehnologije, otvorene su nove mogućnosti oblikovanja novih usluga koje bi odgovarale potrebama suvremenog korisnika.

Knjižničarima, računalna tehnologija također pruža nove mogućnosti, modernizaciju poslovanja i obavljanje svakodnevnih zadataka puno brže i sustavnije.

Pozitivne strane osuvremenjivanja poslovanja, ali istovremeno i nužnost primjene tehnoloških rješenja, prepoznate su i u hrvatskim knjižnicama. Tako se na ovom teritoriju krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina prošloga stoljeća na knjižnična računala počinju implementirati knjižnično-informacijski sustavi.

Danas, većina narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj je informatizirana. U našem istraživanju, koje smo proveli tijekom travnja, svibnja i lipnja 2014. godine, željeli smo saznati koliko točno knjižnica

²⁶ Barbarić, Ana. Navedeno djelo, str. 57.

koristi neki od knjižnično-informacijskih sustava trenutačno dostupnih na tržištu, a potom, i o kojim sustavima je riječ. S obzirom da je osnovni dio tih sustava koji povezuje rad knjižničara s korisničkim zahtjevima (podatkom o dostupnoj knjižničnoj građi i sl.), knjižnični katalog, upravo će iz tog razloga na modulu katalogizacije i pružanja pristupa kataložnim zapisima u sklopu online kataloga biti naglasak.

U prvom dijelu istraživanja, prvi korak bio nam je stvaranje popisa narodnih knjižnica u Hrvatskoj, pri čemu valja naglasiti da knjižnični ogranci nisu bili obuhvaćeni. Potom je uslijedio korak u kojem smo nastojali saznati koje od postojećih knjižnica koriste suvremenu tehnologiju i knjižnično-informacijske sustave. Nakon toga, uslijedilo je istraživanje s ciljem prikupljanja podataka o tome koje knjižnice posjeduju online katalog i istovremeno pružaju svojim korisnicima mogućnost pristupa i pretraživanja istog. Uvjet je bio da korisnici mogu sadržaju kataloga pristupiti putem računala, od svojih domova ili s bilo kojeg drugog udaljenog mjesta na kojem im je osiguran pristup računalu i Internetu, u bilo koje vrijeme, neovisno o radnom vremenu knjižnice. Dakle, pregledavanje kataloga moralo im je biti osigurano bez obaveznog posjeta knjižnici.

Istraživanje i pronalazak WebPAC-a koji zadovoljavaju gore navedene kriterije provedeno je sustavno i temeljito, kroz sve županije Republike Hrvatske.

Kao početni izvor informacija za ovo istraživanje poslužio nam je Portal narodnih knjižnica, dostupan na adresi www.knjiznica.hr, međutim kako tu mnogi podatci nisu bili ažurirani, istraživanje se proširilo i na pronalaženje i detaljno pregledavanje web stranica narodnih knjižnica (ukoliko su ih knjižnice posjedovale), potom web stranica gradova i općina u kojima knjižnice djeluju te pronalaženje stranica velikih knjižnično-informacijskih sustava s ciljem pronalaska bilo kakvih informacija o mogućem postojanju online kataloga određenih knjižnica. Kako bi se sve nepouzdanе informacije provjerile, na kraju istraživanja nastojali smo uspostaviti kontakte putem elektroničke pošte s djelatnicima knjižnica, no u tom dijelu istraživanja jako smo se razočarali. Bez obzira na činjenicu da živimo u modernom informacijskom društvu, suočili smo se s problemom jako velikog broja e-mailova na koje nitko nikada nije odgovorio. Potom smo određene kontakte uspjeli uspostaviti telefonskim putem, pri čemu smo komunicirali s mnogo vrlo susretljivih i pristupačnih djelatnika i ravnatelja, koji su nam vrlo rado provjerili/potvrdili i dali tražene informacije. Kako je u pronalazak potrebnih informacija uloženo jako puno truda i vremena, kontaktirajući i provjeravajući različite izvore, možemo reći kako su podatci prezentirani u tekstu koji slijedi detaljna i točna slika trenutačnog stanja u hrvatskim knjižnicama.

Rezultati ovog prvog dijela istraživanja prikazani su kroz niz tabela u kojima su narodne knjižnice organizirane po županijama. Uz svaku knjižnicu naveden je podatak o tome koji knjižnično-

informatički sustav u svojem poslovanju koristi, te web adresa (URL) online kataloga knjižnice. Sve je organizirano abecednim redoslijedom.

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Gradska knjižnica "Mato Lovrak", Grubišno Polje	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=85
Gradska knjižnica Slavka Kolara, Čazma	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=36
Hrvatska knjižnica i čitaonica "Đuro Sudeta", Garešnica	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=25
Hrvatska knjižnica općine Hercegovac	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=401
Narodna knjižnica "Petar Preradović", Bjelovar	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=31
Pučka knjižnica i čitaonica Daruvar	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=88

Tablica 1: Bjelovarsko-bilogorska županija

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Gradska knjižnica Slavonski Brod	Crolist	http://gksb.dyndns.org/anew/search.html
Gradska knjižnica Nova Gradiška	Zaki	http://gk.nova-gradiska.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1

Tablica 2: Brodsko-posavska županija

Knjižnice Bjelovarsko-bilogorske županije ističu se kao vrlo dobar primjer uspješnog spoja tradicionalnog knjižničarstva i primjene modernih računalnih tehnoloških rješenja. Naime, svih šest narodnih knjižnica posjeduju online kataloge, pri čemu su se sve odlučile za tehničku podršku knjižnično-informacijskog sustava Metel.

Za razliku od Bjelovarsko-bilogorske, u Brodsko-posavskoj županiji trenutačno samo dvije knjižnice podatke o svojem fondu nude u online katalozima. Iako je neko vrijeme bila u Crolistu, knjižnica u Novog Gradišci nedavno se odlučila na promjenu sustava, pa tako danas svoje poslovanje vodi kroz sustav Zaki, a knjižnica u Slavonskom Brodu još uvijek uspješno svoj katalog vodi u knjižnično-informacijskom sustavu Crolist.

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Narodna knjižnica Blato	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=76
Gradska knjižnica Metković	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=48
Gradska knjižnica Opuzen	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=51
Narodna knjižnica Orebić	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=65
Narodna knjižnica Ploče	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=23
Narodna knjižnica Ston	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=67
Narodna knjižnica "Šime Vučetić", Vela Luka	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=27
Narodna knjižnica Grad, Dubrovnik	CroList	http://193.198.21.4/anew/search.html
Gradska knjižnica "Ivan Vidali", Korčula	Zaki	http://korcula.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1

Tablica 3: Dubrovačko-neretvanska županija

Sve knjižnice Dubrovačko-neretvanske županije koriste online kataloge, s time da se čak njih sedam odlučilo na primjenu Metel sustava, a po jedna na CroList (Dubrovnik) i Zaki (Korčula).

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Knjižnice grada Zagreb	Zaki	http://katalog.kgz.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1

Tablica 4: Grad Zagreb

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Gradska knjižnica Buje	Zaki	http://pou.buje.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Narodna knjižnica Buzet	Zaki	http://pou-buzet.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica i čitaonica Labin	Zaki	http://katalog.gk-labin.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Novigrad - Cittanova	Zaki	http://novigrad.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Pazin	Zaki	http://gk.pazin.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Poreč	Zaki	http://porec.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica i čitaonica Pula	Zaki	http://pula.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica "Matija Vlačić Ilirik", Rovinj	Zaki	http://rovinj.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Umag	Zaki	http://umag.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1

Tablica 5: Istarska županija

Knjižnice grada Zagreba u sklopu svoje mreže knjižnica zajednički uspješno provode katalogizaciju unutar Zaki kataloga, baš kao i devet narodnih knjižnica u Istarskoj županiji.

U Karlovačkoj županiji sve knjižnice koje posluju putem WebPAC-a odabrale su sustav Crolist. Preostale dvije, Gradska knjižnica i čitaonica Ogulin i Knjižnica i čitaonica Plaški, kako smo saznali, trenutačno nisu u mogućnosti, zbog financijskih i drugih razloga koristiti neki od velikih knjižnično-informacijskih sustava kao što su Zaki, Metel i Crolist, pa tako danas svoje poslovanje vode kroz sustav Medved, pri čemu ne raspolažu katalogom koji bi bio dostupan i na webu.

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Knjižnica i čitaonica Duga Resa	Crolist	http://karlovac.gkka.hr/lb01/search.html
Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić, Karlovac	Crolist	http://karlovac.gkka.hr/anew/search.html
Knjižnica Ivana Belostenca, Ozalj	Crolist	http://karlovac.gkka.hr/lb03/search.html
Knjižnica i čitaonica Slunj	Crolist	http://karlovac.gkka.hr/lb04/search.html
Knjižnica i čitaonica Vojnić	Crolist	http://karlovac.gkka.hr/lb06/search.html

Tablica 6: Karlovačka županija

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Gradska knjižnica Đurđevac	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=87
Gradska knjižnica "Franjo Marković", Križevci	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=45
Knjižnica i čitaonica "Fran Galović", Koprivnica	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=20
Narodna knjižnica Virje	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=94

Tablica 7: Koprivničko-križevačka županija

Četiri knjižnice Koprivničko-križevačke županije posjeduju Metel online katalog, dok krapinsko-zagorske knjižnice uz Metel posluju i u Zaki sustavu. Točnije, njih osam svoj katalog vode u Metel knjižnično-informacijskom sustavu, a četirima je katalog dostupan na webu u sustavu Zaki.

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Općinska knjižnica i čitaonica Bedekovčina	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=99
Knjižnica Donja Stubica	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=77
Općinska knjižnica Krapinske Toplice	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=407
Općinska knjižnica i čitaonica Marija Bistrica	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=59
Gradska knjižnica Oroslavje	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=47
Općinska knjižnica i čitaonica Sveti Križ Začretje	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=54
Gradska knjižnica "Ksaver Šandor Gjalski", Zabok	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=28
Gradska knjižnica Zlatar	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=96
Narodna knjižnica Hum na Sutli	Zaki	http://hum.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica i čitaonica "Antun Mihanović", Klanjec	Zaki	http://klanjec.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Krapina	Zaki	http://krapina.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Pregrada	Zaki	http://pregrada.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1

Tablica 8: Krapinsko-zagorska županija

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Samostalna narodna knjižnica Gospić	Zaki	http://gospic.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Novalja	Zaki	http://novalja.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Narodna knjižnica Otočac	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=82

Tablica 9: Ličko-senjska županija

Knjižnice Ličko-senjske županije vrlo slabo su informatički opremljene, pa tako samo tri raspolažu podacima o svojoj građi pohranjenim u WebPAC-ima. Riječ je o knjižnicama u Gospiću, Otočcu i Novalji. Ostale knjižnice uopće ne raspolažu strojno čitljivim katalozima, ili u slučaju i da ih imaju, mogu ih pregledavati i pretraživati isključivo knjižničari ili korisnici, ali samo u prostorijama knjižnica, kao što je to slučaj u Senju i Korenici sa sustavom Medved.

Iako u Međimurskoj županiji četiri knjižnice svoje poslovanje vode u sustavu Crolist (Čakovec, Šenkovec, Musko Središće i Goričan), samo Knjižnica "Nikola Zrinski" posjeduje online katalog. Knjižnice u Prelogu i Kotoribi nude svojim korisnicima kataloge oblikovane u Metel sustavu, koji su također dostupni na webu.

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Knjižnica "Nikola Zrinski", Čakovec	CroList	http://195.29.186.250/anev/search.html
Knjižnica i čitaonica grada Preloga	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=79
Knjižnica i čitaonica Kotoriba	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=93

Tablica 10: Međimurska županija

Na području Osječko-baranjske županije od strane narodnih knjižnica u primjeni su sva tri najveća knjižnično-informacijska sustava u Hrvatskoj u kojima imaju i svoje online kataloge. Zaki katalog koriste knjižnični korisnici đakovačke knjižnice, online katalogi u CroList sustavu na raspolaganju su korisnicima knjižnica Čepin, Osijek, Našice i Dalj, a Metel je aktualan u Belom Manastiru, Belišću i Valpovu.

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Knjižnica Čepin	CroList	http://161.53.208.100/lb02/search.html
Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek	CroList	http://161.53.208.100/anev/search.html
Hrvatska narodna knjižnica i čitaonica Našice	CroList	http://www.knjiznica-nasice.hr/vodic-za-korisnike/katalog.html
Narodna knjižnica Dalj	CroList	http://161.53.208.100/lb03/search.html
Gradska knjižnica Beli Manastir	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=92
Gradska knjižnica i čitaonice Belišće	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=69
Gradska knjižnica Valpovo	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=42
Gradska knjižnica i čitaonica Đakovo	Zaki	http://djakovo.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1

Tablica 11: Osječko-baranjska županija

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Gradska knjižnica i čitaonica Požega	CroList	http://crolist.gkpz.hr/anev/search.html
Gradska knjižnica i čitaonica Lipik	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=75
Gradska knjižnica Pakrac	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=52

Tablica 12: Požeško-slavonska županija

U požeško-slavonskoj županiji zastupljena su dva knjižnično-informacijska sustava s online katalogima. CroListov katalog pregledavaju i pretražuju korisnici Gradske knjižnice i čitaonice Požega, a online katalog Metel sadrži fond knjižnica u Pakracu i Lipiku.

Primorsko-goranska županija jedan je od rijetkih u Hrvatskoj u čijim je narodnim knjižnicama u primjeni katalog knjižnično-informacijskog sustava Medved dostupan i na webu. Tri knjižnice na području ove županije trenutačno posjeduju Medved online katalog, a donedavno je bila riječ o čak četiri knjižnice. Naime, na početku našeg istraživanja, tijekom travnja i svibnja 2014. godine, Narodna knjižnica Kostrena također je svoj online katalog nudila korisnicima u sklopu sustava Medved na adresi www.medved.hr/kostrena/katalog.asp. Međutim, prepoznavši kvalitete i nove mogućnosti koje nudi sustav Zaki, od početka lipnja svojim korisnicima osiguravaju pregledavanje i pretraživanje kataloga u tom sustavu (<http://nk-kostrena.zaki.com.hr/>). Upravo na njihovom primjeru očito je kako brzi tehnološki razvoj utječe na rad, odnosno modernizaciju poslovanja knjižnica te ponudu novih i osuvremenjivanje postojećih usluga.

Uz Gradsku knjižnicu Bakar, Narodnu knjižnicu i čitaonicu Halubajska zora Viškovo i Gradsku knjižnicu Krk koje raspolažu online katalogima u sustavu Medved, preostalih deset knjižnica kroz svoje WebPAC-e posluju u Zaki sustavu.

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Gradska knjižnica Bakar	Medved	http://www.medved.hr/bakar/katalog.asp
Narodna knjižnica i čitaonica Halubajska zora, Viškovo	Medved	http://www.medved.hr/hupiti/upit.asp
Gradska knjižnica Krk	Medved	http://www.gk-krk.hr/naziv.asp
Narodna knjižnica Kostrena	Zaki	http://nk-kostrena.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Frane Petrića, Cres	Zaki	http://gk.cres.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Crikvenica	Zaki	http://crikvenica.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica i čitaonica Mali Lošinj	Zaki	http://losinj.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Narodna čitaonica i knjižnica Novi Vinodolski	Zaki	http://nknv.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica i čitaonica "Viktor Car Emin", Opatija	Zaki	http://opatija.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Rab	Zaki	http://rab.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Rijeka	Zaki	http://katalog.gkr.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Narodna knjižnica i čitaonica Bribir	Zaki	http://bribir.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Ivan Goran Kovačić Vrbovsko	Zaki	http://vrbovsko.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1

Tablica 13: Primorsko-goranska županija

Knjižnično-informacijski sustav BiblosAMweb koristi se jedino na području Sisačko-moslavačke županije, i to u tri knjižnice, u Petrinji, Glini i Popovači s pripadajućim online katalozima. Preostale knjižnice svoje poslovanje vode putem Crolist i Zaki sustava, pri čemu sisačka knjižnica ima WebPAC u Crolist, a knjižnice grada Kutine, Novske i Topuskog u Zaki knjižnično-informacijskom sustavu.

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Gradska knjižnica i čitaonica Petrinja	BiblosAMweb	http://www.gkc-petrinja.hr/biblosam
Knjižnica i čitaonica Glina	BiblosAMweb	http://www.biblosam.knjiznica-glina.hr
Knjižnica i čitaonica Popovača	BiblosAMweb	http://www.knjiznica-popovaca.hr/biblosam
Narodna knjižnica i čitaonica "Vlado Gotovac", Sisak	Crolist	http://195.29.213.146/anew/search.html
Gradska knjižnica i čitaonica "Ante Jagar", Novska	Zaki	http://novska.zaki.com.hr/pages/search.aspx?currentPage=1&searchById=-1
Knjižnica i čitaonica Kutina	Zaki	http://kutina.zaki.com.hr/pages/search.aspx?currentPage=1&searchById=-1
Narodna knjižnica i čitaonica Topusko	Zaki	http://topusko.zaki.com.hr/pages/search.aspx?currentPage=1&searchById=-1

Tablica 14: Sisačko-moslavačka županija

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Općinska knjižnica "Hrvatska čitaonica", Bol	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=74
Narodna knjižnica Dugi Rat	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=68
Općinska knjižnica "Hrvatska sloga" Gradac	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=58
Gradska knjižnica i čitaonica Hvar	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=33
Gradska knjižnica i čitaonica "Don Mihovil Pavlinović", Imotski	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=890
Općinska knjižnica i čitaonica Jelsa	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=38
Gradska knjižnica "Ranko Marinković", Komiža	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=29
Narodna knjižnica Omiš	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=81
Narodna knjižnica "Hrvatski skup", Pučišća	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=83
Gradska knjižnica Trilj	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=78
Gradska knjižnica Trogir	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=35
Gradska knjižnica Vrgorac	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=63
Narodna knjižnica Dugopolje	Zaki	http://dugopolje.zaki.com.hr/pages/search.aspx?currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Kaštela	Zaki	http://gkk.zaki.com.hr/pages/search.aspx?currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Marka Marulića, Split	Zaki	http://katalog.gkmm.hr/pages/search.aspx?currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Solin	Crolist	http://samna.zapto.org/anew/search.html

Tablica 15: Splitsko-dalmatinska županija

Većina splitsko-dalmatinskih knjižnica svoj rad vodi putem Metela. Korisnicima čak dvanaest knjižnica na raspolaganju su online katalogi u tom sustavu, dok su mnoge druge, kao što su to npr. Gradska knjižnica i čitaonica Vis te Gradska knjižnica Vrlika u fazi popunjavanja baze i unošenja zapisa u vlastiti katalog. Sam postupak stvaranja točne i potpune baze dugotrajan je i dosta složen proces, no zaposlenici istih nadaju se skorom uspješnom oblikovanju cjelovitih baza te otvaranju pristupa katalogu knjižničnim korisnicima i na webu. Potom, tri knjižnice koriste Zaki, a samo jedna Crolist.

Nasuprot tome, malo sjevernije, točnije, u Šibensko-kninskoj županiji sustav Crolist zauzima uvjerljivu većinu. Od trenutačno pet knjižnica koje raspolažu online knjižničnim katalogima, njih četiri koriste Crolist, a tek jedna Zaki.

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Narodna knjižnica Knin	Crolist	http://83.131.85.74/aneu/search.html
Narodna knjižnica i čitaonica Murter	Crolist	http://212.92.192.230/lb03/search.html
Gradska knjižnica "Juraj Šižgorić", Šibenik	Crolist	http://212.92.192.230/aneu/search.html
Gradska knjižnica Vodice	Zaki	http://katalog.gkv.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Narodna knjižnica Drniš	Crolist	http://nkd.no-ip.info/aneu/search.html

Tablica 16: Šibensko-kninska županija

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Gradska knjižnica i čitaonica "Mladen Kerstner", Ludbreg	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=60
Gradska knjižnica i čitaonica "Gustav Krklec", Ivanec	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=40
Gradska knjižnica Ivana Belostenca, Lepoglava	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=84
Gradska knjižnica i čitaonica "Metel Ožegović", Varaždin	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=10
Gradska knjižnica i čitaonica Novi Marof	Crolist	http://gknm.dyndns.info/aneu/search.html

Tablica 17: Varaždinska županija

Na sjeveru Hrvatske, kako u već spomenutoj Međimurskoj županiji, tako i u Varaždinskoj, prevladavaju Metel WebPAC-i. Na varaždinskom području jedino se Gradska knjižnica i čitaonica Novi Marof odlučila na katalog u sustavu Crolist.

U Virovitičko-podravskoj županiji sve tri knjižnice koje trenutno raspolažu online katalozima nude pregledavanje i pretraživanje njihovih sadržaja kroz sustav Metel. Bitno je napomenuti da Gradska knjižnica Orahovica također podatke o svojoj građi vodi kroz online katalog, no u ovom slučaju riječ je o Crolist sustavu. Međutim, trenutno, kako saznajemo od ravnateljice orahovačke knjižnice, katalog zbog tehničkih poteškoća nije dostupan na webu.

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Gradska knjižnica i čitaonica Slatina	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=39
Gradska knjižnica i čitaonica Virovitica	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=70
Knjižnica i čitaonica Pitomača	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=44

Tablica 18: Virovitičko-podravska županija

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci	Crolist	http://161.53.211.10/anew/search.html
Gradska knjižnica Vukovar	Crolist	http://212.92.206.36/anew/search.html
Gradska knjižnica i čitaonica Ilok	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=90
Gradska knjižnica Otok	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=72
Općinska narodna knjižnica Babina Greda	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=98
Općinska narodna knjižnica Drenovci	Metel	https://library.foi.hr/M3/k.aspx?B=89
Gradska knjižnica Županja	Zaki	http://zupanja.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1

Tablica 19: Vukovarsko-srijemska županija

Pregled knjižnično-informacijskih sustava u kojima su aktivni on-line katalozi knjižnica Vukovarsko-srijemske županije zaista je bogat. Naime, sva tri hrvatska najveća sustava (Metel, Crolist i Zaki) su zastupljeni, upravo tim redom kojim smo ih i naveli.

Narodne knjižnice koje djeluju na zadarskom području specifične su po tome što sve one koje posjeduju on-line katalog, vode isti kroz sustav Crolist što je jasno vidljivo i iz priložene Tablice 20.

Isti slučaj je i u Zagrebačkoj županiji. Dakle, i tamo jedan knjižnično-informacijski sustav predstavlja okosnicu poslovanja knjižnica, s time da je u tim narodnim knjižnicama riječ o Zaki sustavu i Zaki WebPAC-u.

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Gradska knjižnica Benkovac	CroList	http://161.53.142.3/lb06/search.html
Gradska knjižnica Biograd na Moru	CroList	http://161.53.142.3/lb07/search.html
Gradska knjižnica Pag	CroList	http://161.53.142.3/lb09/search.html
Gradska knjižnica Zadar	CroList	http://161.53.142.3/aneu/search.html
Hrvatska knjižnica i čitaonica Sali	CroList	http://161.53.142.3/lb01/search.html
Knjižnica i čitaonica Gračac	CroList	http://161.53.142.3/lb11/search.html
Knjižnica i čitaonica Novigrad	CroList	http://161.53.142.3/lb16/search.html
Knjižnica i čitaonica Obrovac	CroList	http://161.53.142.3/lb08/search.html
Knjižnica Jurja Barakovića, Ražanac	CroList	http://161.53.142.3/lb18/search.html
Knjižnica "Šime Šugar Ivanov", Kolan	CroList	http://161.53.142.3/lb17/search.html

Tablica 20: Zadarska županija

Naziv knjižnice	Knjižnično informacijski sustav	Online katalog
Općinska knjižnica i čitaonica Bistra	Zaki	http://bistra.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Dugo Selo	Zaki	http://dugo-selo.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Ivanić Grad	Zaki	http://ivanic-grad.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Narodna knjižnica i čitaonica Jastrebarsko	Zaki	http://jastrebarsko.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Knjižnica Kloštar Ivanić	Zaki	http://ivanic-grad.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Knjižnica i čitaonica Križ	Zaki	http://kriz.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Općinska knjižnica i čitaonica Pokupsko	Zaki	http://pokupsko.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Samobor	Zaki	http://samobor.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Sveti Ivan Zelina	Zaki	http://zelina.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Velika Gorica	Zaki	http://vgorica.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Narodna knjižnica Vrbovec	Zaki	http://vrbovec.zaki.com.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1
Gradska knjižnica Ante Kovačića, Zaprešić	Zaki	http://katalog.kgz.hr/pages/search.aspx?&currentPage=1&searchById=-1

Tablica 21: Zagrebačka županija

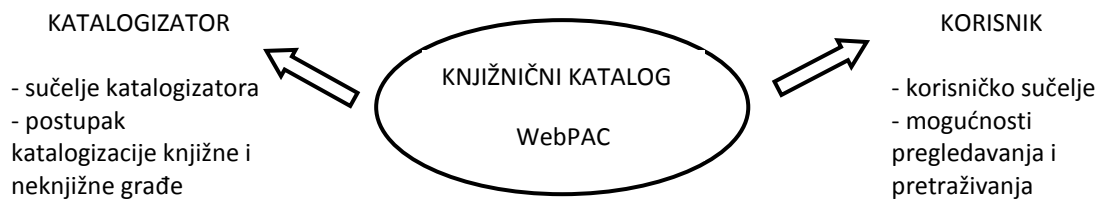
Svaka od navedenih knjižnica u Zagrebačkoj županiji, kao što smo već rekli, raspolaže online katalogom u sustavu Zaki. Ipak, postoje neke koje ne posjeduju vlastiti katalog. Takva je Gradska knjižnica Ante Kovačića u Zaprešiću čiji se fond može pretraživati isključivo putem skupnog kataloga

Knjižnica grada Zagreba. Jedna od specifičnosti je i zajednički on-line katalog Gradske knjižnice Ivanić Grad i Knjižnice Kloštar Ivanić.

Kao zaključak ovog istraživanja možemo reći da je većina narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj svjesna prednosti koje im pruža primjena moderne tehnologije u samom poslovanju te prezentaciji i pružanju usluga krajnjim korisnicima. Upravo su se iz tog razloga mnoge od njih odlučile i na uporabu knjižnično-informacijskih sustava koji im nude brojne mogućnosti, a jedna od njih je i vođenje online kataloga, koji su jako dobro prihvaćeni i od strane knjižničnih korisnika. Danas, u hrvatskim narodnim knjižnicama u primjeni je pet knjižnično-informacijskih sustava koji, između ostaloga, nude i mogućnost oblikovanja i pretraživanja kataloga na webu. Riječ je o Crolist, BiblosAMweb, Medved, Metel i Zaki sustavima.

Prema našim podacima dobivenim istraživanjem, trenutačno najrasprostranjeniji sustavi su Zaki, Metel i Crolist. Čak 48 narodnih knjižnica plus sve knjižnice koje su unutar mreže Knjižnica grada Zagreba koriste Zaki s pripadajućim online katalogom. Zatim, 52 narodne knjižnice širom Hrvatske posjeduju Metel katalog, također dostupan knjižničnim korisnicima na webu, a 32 knjižnice Crolist knjižnični katalog. Online katalogi u sustavu Medved koriste se u samo 3 knjižnice, baš kao i katalogi BiblosAMweb-a. Od ukupno 21 županije u Republici Hrvatskoj, na teritoriju čak njih 13 pojedine narodne knjižnice koriste Zaki WebPAC. Metel i Crolist knjižniče kataloge nude knjižnice 12 županija, također putem weba, dok su online katalogi u sustavu BiblosAMweb u primjeni samo u nekim knjižnicama na teritoriju Sisačko-moslavačke županije. WebPAC-i sustava Medved također se koriste u samo jednoj županiji, u Primorsko-goranskoj.

Prema podacima dobivenim ovim istraživanjem, jasno je da su Metel, Zaki i Crolist tri dominantna knjižnično-informacijska sustava u hrvatskim narodnim knjižnicama. Iz tog razloga upravo će ovi sustavi u sljedećim poglavljima biti analizirani i detaljno opisani. Osnova istraživanja koje slijedi biti će WebPAC-i narodnih knjižnica, koji će biti promatrani s dva aspekta: korisničkog i aspekta katalogizatora, što je vizualno prikazano na grafičkom prikazu koji slijedi. Nakon nekoliko uvodnih, općenitih riječi, dati ćemo prikaz grafičkog sučelja koje koristi katalogizator te opis samog postupka katalogizacije, a potom i prikaz korisničkog sučelja te opis mogućnosti pretraživanja koje ono nudi krajnjim korisnicima knjižnica, za svaki pojedini sustav.

7. Katalogizacija u sustavu Crolist

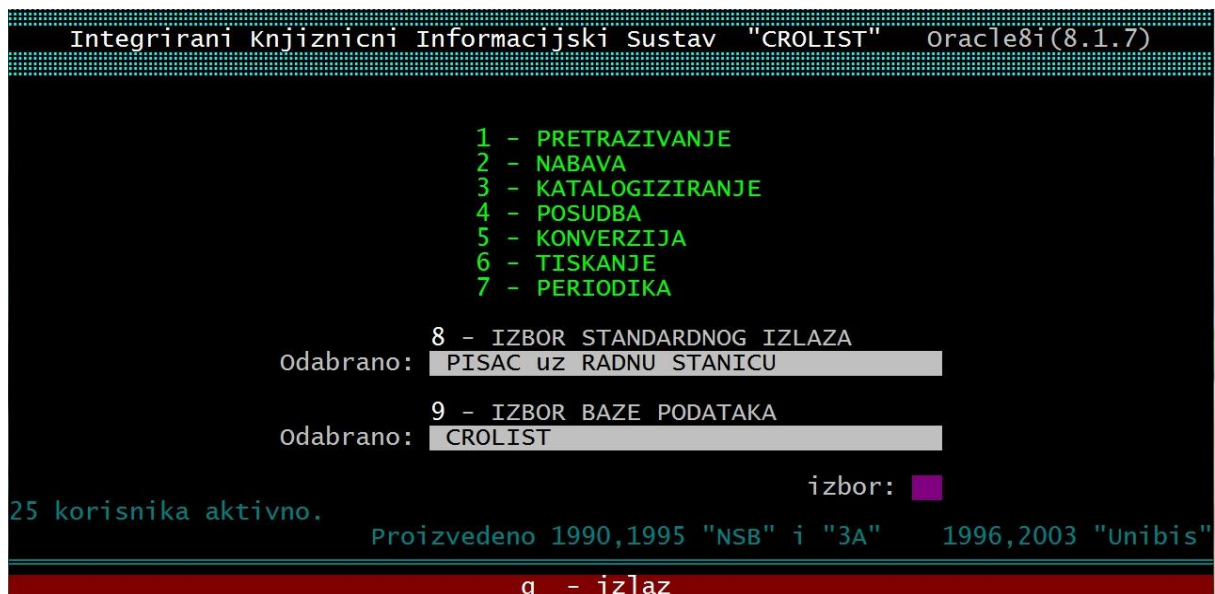
Kako bi sam proces katalogizacije i unosa novih kataložnih jedinica u online katalog bio jasan, dati ćemo primjer katalogizacije na konkretnim primjerima knjižne i neknjižne građe.

Pristup modulima koji osiguravaju suvremeno računalno poslovanje knjižnica putem sustava Crolist, omogućeno je samo ovlaštenim osobama, pa smo tako ovo istraživanje proveli u Narodnoj knjižnici i čitaonici Vlado Gotovac u Sisku u suradnji s njihovim knjižničnim osobljem.

7.1. Primjer katalogizacije knjižne građe

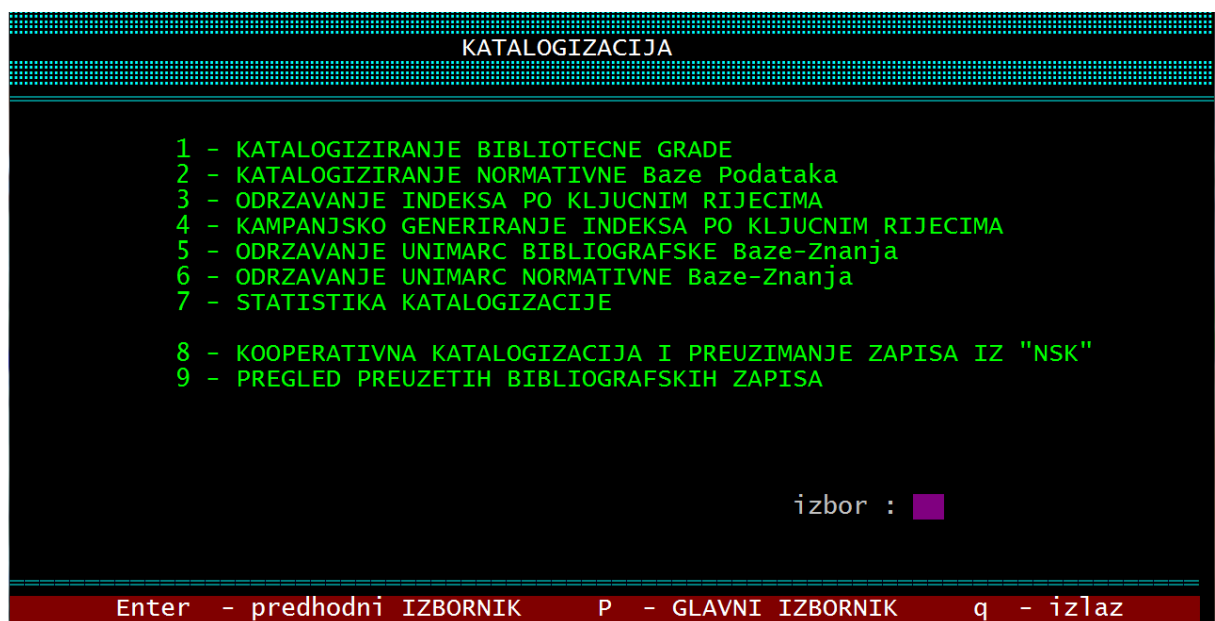
Za početak, dati ćemo primjer postupka katalogizacije knjižne građe, konkretno slikovnice Bajka o snjegovićima autora Kašmira Huseinovića, a u sljedećem poglavlju i primjer katalogizacije neknjižne građe.

Prilikom pokušaja ulaska u Crolist, sustav nas je zatražio unos korisničkog imena i lozinke koje je dodijeljeno svakoj radnoj stanici. Nakon provjere ispravnosti i točnosti upisanih podataka, otvoreno nam je Crolistovo početno sučelje na kojem je jasno navedeno o kojem je sustavu riječ u obliku naslova, nakon čega je uslijedio pregledan i jasan popis modula koji su nam na raspolaganju, dok je na dnu ekrana podatak o godini proizvodnje Crolista kao i nazivi poduzeća i ustanova koje su sudjelovale u njegovom oblikovanju. Kao zanimljiv podatak, koji je također dostupan na početnom sučelju, može se istaknuti i podatak o broju trenutačno aktivnih korisnika sustava, jasno vidljiv nakon popisa radnih modula.

Slika 1

Kako smo u ovome slučaju otvorili sustav s ciljem katalogizacije, odabrali smo modul pod brojem tri – katalogiziranje, unosom brojke 3 putem tipkovnice, nakon čega smo iz početnog zaslona modula Katalogiziranje trebali odabrati jednu od navedenih devet opcija.

Slika 2

Na traci pri samom dnu sučelja cijelo vrijeme bile su naznačene upute koje su nam nudile način na koji se možemo vratiti korak nazad, na prethodni izbornik, kako odabrati glavni izbornik i kako izaći iz cjelokupnog sustava, što je jasno vidljivo i na slici sučelja na *Slici 2*.

S obzirom da smo željeli katalogizirati unutar skupnog kataloga Crolist, odabrali smo stavku pod brojem osam – Kooperativna katalogizacija i preuzimanje zapisa iz NSK. Ulaskom u skupni katalog, odabrali smo prvi modul pod nazivom Kooperativna katalogizacija i pritom upisali traženu lozinku katalogizatora .

Slika 3

Kooperativnu katalogizaciju započeli smo tzv. postavljanjem labele²⁷ koja se nalazi na početku svakog zapisa i sadrži informacije za njegovu obradu. Već prvim pogledom na sučelje katalogizatora, mogli smo zaključiti da je Crolist vrlo specifičan sustav u kojem je nemoguće provoditi postupak katalogizacije bez prethodnog prolaska dugotrajne i detaljne obuke te mnogo sati provedenih kroz vježbe i praksu u samome sustavu. Zbog njegove složenosti, i mnogi knjižničari koji se godinama bave katalogizacijom u tom sustavu, primorani su koristiti i konzultirati priručnik²⁸ koji je izrađen od strane Nacionalne i sveučilišne knjižnice u svrhu uspješne kooperativne katalogizacije svih knjižnica koje koriste Crolist, kako bi prilikom katalogizacije upotrijebili točne oznake polja, oznake potpolja i napravili precizan kataložni zapis. Tako smo se i mi u ovom slučaju vodili uputama istoga priručnika te oblikovali zapis prolazeći postupno kroz ključne blokove i polja²⁹ UNIMARC-a. Bitno je naime pritom napomenuti da redosljed unosa i otvaranja polja, odnosno, tagova, a potom i upisivanja podataka u

²⁷ U pojedinoj literaturi susrećemo se i sa nazivom 'oznaka zapisa' (eng. record label).

²⁸ Blažević, Dorica; Hodak, Vesna. Upute za katalogizaciju omeđenih publikacija i nizova publikacija. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2000.

²⁹ Na Crolistovom sučelju polje je označeno izrazom 'tag'.

njih nije strogo određen, jer ne postoji već neka prethodno oblikovana Crolistova shema koju bi katalogizator pratio, već ih on navodi proizvoljno te se tijekom samog postupka katalogizacije može u bilo kojem trenutku vratiti na neko već prethodno otvoreno polje i dodati ili izmijeniti podatke koje je zaboravio upisati.

Nakon pregledavanja publikacije i uvažavanja svih elemente koje bismo trebali istaknuti u kataložnom zapisu, započeli smo katalogizaciju prateći Upute, krenuvši od bloka 0. Na slici koja slijedi (Slika 4) prikazan je blok 0 za identifikaciju zapisa, s ključnim poljem 001 u kojem je sam sustav Crolist našem zapisu dodijelio jedinstveni identifikator, uz koji je postavljena labela s oznakama, odnosno kodovima, kojima smo potom samostalno opisali ovaj zapis.

IDENTIFIKATOR SL.		STANJE SLOGA	BIBLIOGRAF.RAZ.	KOD.POTP.SLOGA
001	540710	i	m	
		VRSTA SLOGA	HIJERARHIJ.RAZ.	OBL.KAT.OPISA
		a	2	

U N I M A R C
 b i b l i o g r a p h i c
 COOPERATIVE CATALOGUING

TEKSTUALNA GRAĐA, TISKANA
 OMEĐENA PUBLIKACIJA

Proizvedeno 1990-1995 : "NSB" i "3A" 1996-2004 "Unibis"
 Verzija 3.3.5 26.07.2004

Slika 4

Pod *stanje zapisa* naveli smo kod 'i' koji označava prvi unos zapisa, tj. zapis čiji sadržaj još nije autoriziran. U slučaju da je zapisa autoriziran, naveli bismo kod 'n' koji označava novi zapis. Pod *vrstu zapisa* možemo unesti odgovarajući kod kojim opisujemo vrstu građe koja se katalogizira, a ne sekundarni materijalni oblik, što znači da se npr. katalogizira neki mikrooblik koji sadrži tiskanu građu, koristili bismo kod 'a' koji označava tekstualnu tiskanu građu. S obzirom da mi u ovom slučaju katalogiziramo slikovnicu, unutar polja koje opisuje vrstu zapisa upisali smo kod 'a', jer je riječ o tekstualnoj građi, koja je tiskana. Kao *bibliografsku razinu* naveli smo kod 'm' koji označava omeđenu publikacija. Da je riječ o serijskoj publikaciji pisali bismo kod 's', a za sabrana djela 'c'. I naposljetku morali smo odrediti jednu od tri moguće *hijerarhijske razine*, pri čemu se kod '0' unosi za publikacije

koje su u jednom svesku i nisu dio nakladničke cjeline, dakle, nema hijerarhijske razine, kod '1' za zapis na najvišoj razini, pri čemu se misli na publikacije u više svezaka koje nisu dio nakladničke cjeline, dakle riječ je o prvoj razini opisa, odnosno, glavnom opisu te serijske publikacije koje nisu dio nakladničke cjeline, neka sabrana djela i nakladničke cjeline, a kod '2' za zapise niže razine, u što se ubrajaju publikacije u jednom svesku koje su dio neke nakladničke cjeline, potom publikacije u više svezaka koje su dio nakladničke cjeline i serijske publikacije koje su dio nakladničke cjeline. S obzirom da je naša publikacija izdana u jednom svesku, ali kao dio nakladničke cjeline, u ovom slučaju koristili smo kod '2'.

Potom smo otvorili polje 010 koje sadrži međunarodni standardni knjižni broj. U potpolje \$a unesli smo konkretan ISBN trenutačno katalogizirane slikovnice, što je vidljivo na *Slici5*.

540710068	VRSTA SLOGA a	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ. 2
TAG 010/	MEĐUNARODNI STANDARDNI KNJIŽNI BROJ (ISBN)		INDIK.
ZNACENJE	SFI	PODATAK	(TEKST)
Broj (ISBN)	\$a	978-953-301-003-8	
Objašnjenje	\$b		
Uvjeti nab./cijena	\$d		
Pogrešan broj	\$z		

Slika5

540710	VRSTA SLOGA a	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ. 2
TAG 100/	OPĆI PODACI ZA OBRADU		INDIK.
Opći pod. za obr. \$a			
Datum unosa u datoteku (obvezno)		20140710	
Oznaka godine izdavanja		d	
Godina izdavanja 1		2008	
Godina izdavanja 2			
Kod za namjenu			
Kod službene publikacije		y	
Kod modificiranig zapisa (obvezno)		0	
Jezik katalogiziranja (obvezno)		hrv	
Kod transliteracije		y	
Skup znakova (obvezno)		0191	
Dodatni skup znakova			
Pismo stvarnog naslova		ba	

Slika 6

Bitno je napomenuti da nakon svakog upisa podataka, o bilo kojem polju da je riječ, pritiskom tipke End na tipkovnici završavamo unos u tom polju te nam se otvara novi prikaz sučelja s mogućnošću slobodnog unosa broja novog željenog polja.

Na taj način započinjemo i s otvaranjem polja u bloku 1, u kojem u polje 100 pod opće podatke za obradu upisujemo godinu izdavanja publikacije koju obrađujemo (*Slika6*).

Nakon polja 100 prelazimo na polje 101 za upis jezika predložka (*Slika7*) gdje u potpolje \$a unosimo kraticu za jezik teksta. U bloku 1 također unosimo i polje 102 s potpoljem \$a i pripadajućim kodom zemlje u kojoj je publikacija izdana/proizvedena. U situaciji da „publikacija izlazi u više država, kodiramo sve države u ponovljivim potpoljima \$a.“³⁰ Međutim, to u našem primjeru nije slučaj. Publikacija je izdana u Hrvatskoj, pa smo stoga upotrijebili kod HR, kako je prikazano i na *Slici8*.

540710068	VRSTA	SLOGA	a	BIBLIOGRAF.RAZ.	m	HIJERARHIJ.RAZ.	2
TAG	101/	JEZIK PREDLOŠKA				INDIK.	0
ZNACENJE	SFI	PODATAK		(TEKST)			
Jezik teksta	\$a	hrv					
Jezik posr. teksta	\$b						
Jezik izvor. djela	\$c						
Jezik sažetka	\$d						
Jezik popisa sadr.	\$e						
Jez.nasl.ako razl.	\$f						
Jez.g.st.nas/ne 1.	\$g						
Jezik libreta, itd	\$h						
Jez.popr.građe	\$i						
Jez.podnasl.	\$j						

Slika 7

540710068	VRSTA	SLOGA	a	BIBLIOGRAF.RAZ.	m	HIJERARHIJ.RAZ.	2
TAG	102/	ZEMLJA IZDAVANJA ILI PROIZVODNJE				INDIK.	
ZNACENJE	SFI	PODATAK		(TEKST)			
Zemlja izdavanja	\$a	HR					
Mjesto izdavanja	\$b						

Slika 8

³⁰ Blažević, Dorica; Hodak, Vesna. Navedeno djelo, str.27.

Na sljedeći blok prešli smo unoseći podatke o odgovornosti te stvarnom naslovu. Nakon polja 200, otvorili smo novo, 210, u kojem smo u potpoljima \$a, \$c i \$d naveli mjesto izdavanja, nakladnika i godinu izdavanja. U polju 215 uslijedio je materijalni opis. Blok 2, prema Uputama za katalogizaciju omeđenih publikacija i nizova publikacija, završili smo poljem 225 koje sadrži podatke o nakladničkoj cjelini kojoj omeđena publikacija koju trenutačno katalogiziramo pripada. Sve je vidljivo na slikama sučelja sustava Crolist koje slijede.

540710068	VRSTA SLOGA a	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ. 2
TAG 200/	STVARNI NASLOVI I PODACI O ODGOVORNOSTI		INDIK. 1
ZNACENJE	SFI	PODATAK (TEKST)	
Gl. stv. naslov	\$a	Bajka o snjegovićima	
Opća oznaka građe	\$b		
Gl.stv.nasl.dr.aut	\$c		
Usp. stv. naslov	\$d		
Podnaslov	\$e		
Prvi pod. o odgov.	\$f	napisao Kašmir Huseinović	
Drugi pod o odgov.	\$g	ilustrirala Andrea Petrlik Huseinović	
Ustanova	\$h		
Oznaka sveska	\$v		

Slika 9

540710068	VRSTA SLOGA a	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ. 2
TAG 210/	IZDAVANJE, RASPAČAVANJE, itd.		INDIK.
ZNACENJE	SFI	PODATAK (TEKST)	
Mjesto izdavanja	\$a	Zagreb	
Adresa nakladnika	\$b		
Nakladnik	\$c	Kašmir promet	
Godina izdavanja	\$d	2008	
Mjesto proizvodnje	\$e		
Adresa proizvođača	\$f		
Proizvođač	\$g		
God. proizvodnje	\$h		

Slika 10

540710068	VRSTA SLOGA a	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ. 2
TAG 215/	MATERIJALNI OPIS		INDIK.
ZNACENJE	SFI	PODATAK (TEKST)	
Pos.ozn.gr.i opseg	\$a	<17> str.	
Dr.mat.pojedinosti	\$c	ilustr. u bojama	
Dimenzije jedinice	\$d	22 cm	

Slika 11

540710068	VRSTA SLOGA a	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ. 2
TAG 225/	NAKLADNIČKA CJELINA		INDIK. 2
ZNACENJE	SFI	PODATAK (TEKST)	
Skupni stv. nasl.	\$a	Biblioteka Iskrice	
Usp. sk.stv. nasl.	\$d		
Podn. nakl. cjel.	\$e		
Pod. o odgovornos.	\$f		
Drugi pod. o odg.	\$g		
ISSN nakl. cjel.	\$x		
Oznaka koła	\$h		
Stv. nasl. koła	\$i		
Num. u nakl. cjel.	\$v		

Slika 12

Kako bismo slikovnicu Bajka o snjegovićima povezali s nakladničkom cjelinom Biblioteka Iskrice, započeli smo s unosom nužnih podataka u bloku 4. Naime, „podaci koji se unose u polja bloka 4 nisu vidljivi u ISBD liku, već koriste isključivo za povezivanje kataložnih jedinica i stvaranje različitih vrsta odnosa između zapisa u bazi podataka.“³¹

Kroz polje 410 uspostavili smo tzv. okomiti hijerarhijski odnos koji pokazuje vezu dijelova prema cjelini, u ovom slučaju, vezu publikacije i nakladničke cjeline. Identifikacijski broj otprije pridružen Biblioteci Iskrice pronašli smo u skupnom katalogu Crolist (Slika 13) te ga potom naveli u polju 410, kao što je prikazano na Slici 14, čime smo uspostavili već spomenutu vezu publikacije s cjelinom.

³¹ Blažević, Dorica; Hodak, Vesna. Navedeno djelo, str. 61.

540710068	VRSTA SLOGA a	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ. 2
TAG 675/	UNIVERZALNA DECIMALNA KLASIFIKACIJA (UDK)		INDIK.
ZNACENJE	SFI	PODATAK (TEKST)	
Broj izdanje	\$a	821.163.42-93-32	
Jezik izdanja	\$v		
	\$z		

Slika15

540710068	VRSTA SLOGA a	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ. 2
TAG 700/	OSOBN O IME - PRIMARNA ODGOVORNOST		INDIK. 1
ZNACENJE	SFI	PODATAK (TEKST)	
Br.sl.pr.kat.jed.	\$3	240122109	
Prvi element unosa	\$a	Huseinović	
Dio imena/ne u \$a	\$b	Kašmir	
F5 - KATALOGIZIRANJE NORMATIVNE BAZE PODATAKA			

Slika 16

Potom u polju 702 unosimo podatke o sekundarnoj odgovornosti, dakle, u ovom primjeru podatke o ilustratoru (Slika17). Postupak preuzimanja jedinstvenog broja za ilustratoricu iz normativne baze i zatim povezivanje tog jedinstvenog identifikatora s ilustratoricom slikovnice koju katalogiziramo u ovom slučaju, Andreom Petrlik-Huseinović, obavlja se na isti način kao što smo opisali u prethodnom slučaju u polju 700.

540710068	VRSTA SLOGA a	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ. 2
TAG 702/	OSOBNOM IME - SEKUNDARNA ODGOVORNOST		INDIK. 11
ZNACENJE	SFI	PODATAK	(TEKST)
Br.sl.pr.kat.jed.	\$3	970725031	
Prvi element unosa	\$a	Petrlik-Huseinović	
Dio imena/ne u \$a	\$b	Andrea	
F5 - KATALOGIZIRANJE NORMATIVNE BAZE PODATAKA			

Slika 17

Polje 801, u svrhu upisa izvora podataka, može ispunjavati središte koje katalogizira publikaciju, središte koje transkribira zapis, koje ga modificira i koje ispisuje/izdaje zapis. Kako mi provodimo postupak katalogizacije, prema Uputama, u indikator kao oznaku naveli smo '0'. Da je bila riječ o transkribiranju upisali bismo '1', za modificiranje '2', a ispis zapisa '3'.

U potpolju \$b istaknuli smo službenu kraticu za sisačku knjižnicu čime smo potvrdili centar u kojem provodimo katalogizaciju odabranog naslova (Slika 18), dok smo u sklopu polja 998 potpolje \$f iskoristili za unos šifre katalogizacije koja također nije vidljiva korisnicima prilikom pretraživanja kataloga, u kataložnom zapisu jedinice, već je nužna isključivo za internu upotrebu i evidenciju svih knjižnica koje sudjeluju u oblikovanju skupnog kataloga Crolist (Slika 19).

540710068	VRSTA SLOGA a	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ. 2
TAG 801/	POLJE IZVORA PODATAKA		INDIK. 0
ZNACENJE	SFI	PODATAK	(TEKST)
Zemlja	\$a	HR	
Centar	\$b	GKSI	
Datum transakcije	\$c		
Kataložna pravila	\$g	HR PPIAK	

Slika 18

540710068	VRSTA SLOGA a	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ. 2
TAG 998/	INTERNA POTREBA SLUZBI NSK-A		INDIK.
ZNACENJE	SFI	PODATAK	(TEKST)
Bibl. članka	\$a		
Bibl. knjiga	\$b		
Klasifikacija	\$c		
Razvojna služba	\$d		
ERC	\$e		
Kooperativna kat.	\$f	ztk1407	
Grafička zbirka	\$g		
Retr. bibl. 1835-	\$i		
Retr. konverzija	\$j		
Kartograf. zbirka	\$k		
Katalog. knjiga	\$m		
Nabava	\$n		

Slika 19

Kako je u ovom slučaju riječ o katalogizaciji u skupnom katalogu, u polju 990 kao signaturu naveli smo samo šifru knjižnice GKSI koju će potom svaka knjižnica koja preuzme ovaj zapis iz skupnog Crolista obrisati te u ovo polje navesti vlastitu signaturu koja će vrijediti isključivo za njihovu knjižnicu (Slika 20).

540710068	VRSTA SLOGA a	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ. 2
TAG 990/	SIGNATURA		INDIK.
ZNACENJE	SFI	PODATAK	(TEKST)
Signatura	\$a	GKSI_	
Oznaka	\$b		
Dodatna oznaka	\$c		

Slika 20

Popunjavanja polja u bloku 9 bili su ujedno i posljednji koraci u katalogizaciji ovoga naslova. U svrhu pregleda i kontrole svih podataka koje smo unesli, novom naredbom, putem tipke F1, dobivamo prikaz cjelokupnog zapisa kao što je vidljivo i na slici sučelja koja slijedi, dok tipkom F2 dobivamo pregled polja pojedinačno.

```
CROLIST - SKUPNI KATALOG ser.br.: 99999999
--- pregled bibliografske jedinice 540710068 ---
međunarod. br.: ISBN 978-953-301-003-8
autor: Huseinović, Kašmir
naslov: Bajka o snjegovićima / napisao Kašmir Huseinović ;
       ilustrirala Andrea Petrlik Huseinović
impresum: Zagreb : Kašmir promet, 2008
mater. opis: <17> str. : ilustr. u bojama ; 22 cm
nakl. cjelina: Biblioteka Iskrice
       udk: 821.163.42-93-32
       signatura: GKSI
--- monografija-----razina--2---10/07/14 ---
```

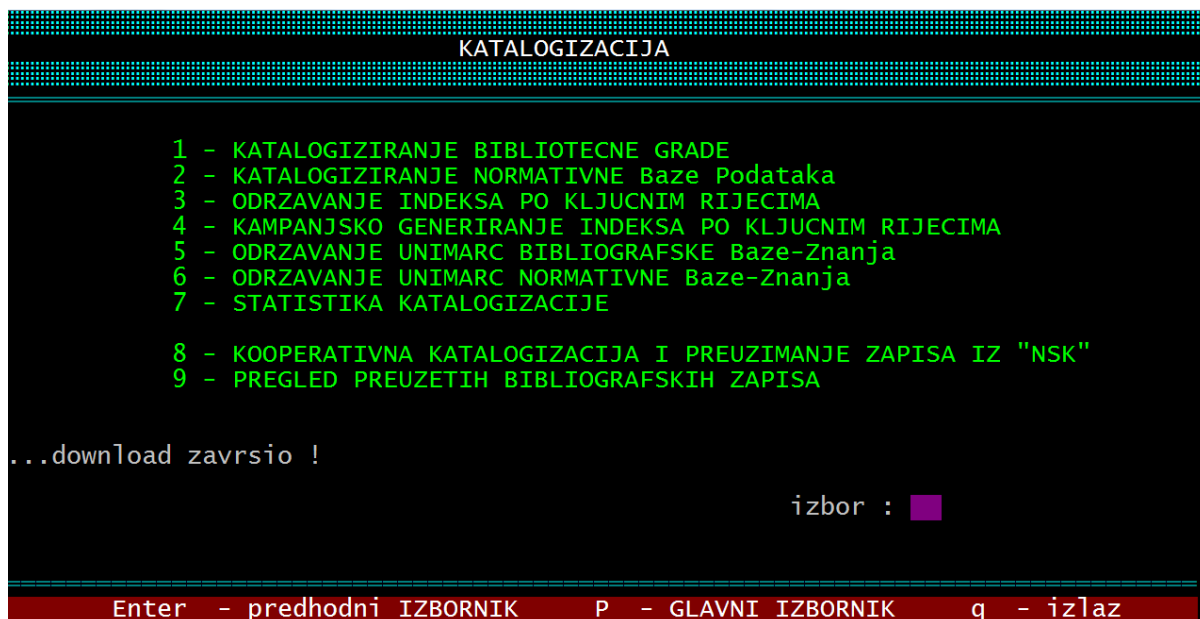
Slika 21

Naposljedku, putem tipke F3 izlazimo iz modula katalogizacije, a proces preuzimanja istog zapisa iz skupnog kataloga u katalog sisačke knjižnice započinjemo naredbom ostvarenom pritiskom tipke F7 na tipkovnici računala (Slika 22).

Potvrda o uspješnom preuzimanju zapisa iz skupnog kataloga ispisuje se na početno sučelje modula katalogizacije (Slika 23). Time je potvrđeno unošenje novog zapisa u katalog sisačke knjižnice koji će nakon manjih intervencija katalogizatora, kao što su izmjena i unošenje signature koja vrijedi za tu knjižnicu i slično, biti na raspolaganju korisnicima za pregledavanje i pretraživanje.

```
SKUPNI KATALOG HRVATSKIH KNJIZNICA
CROLIST (C) 2009 by "UNIBIS"d.o.o
KOOPERATIVNA KATALOGIZACIJA
ODABIR I PREGLED BIBLIOGRAFSKIH SLOGOVA
DOWNLOAD <-
UPLOAD UNIMARC
KONVERZIJA MARC21->UNIMARC
izlaz
sisak03 10.07.2014
```

Slika 22

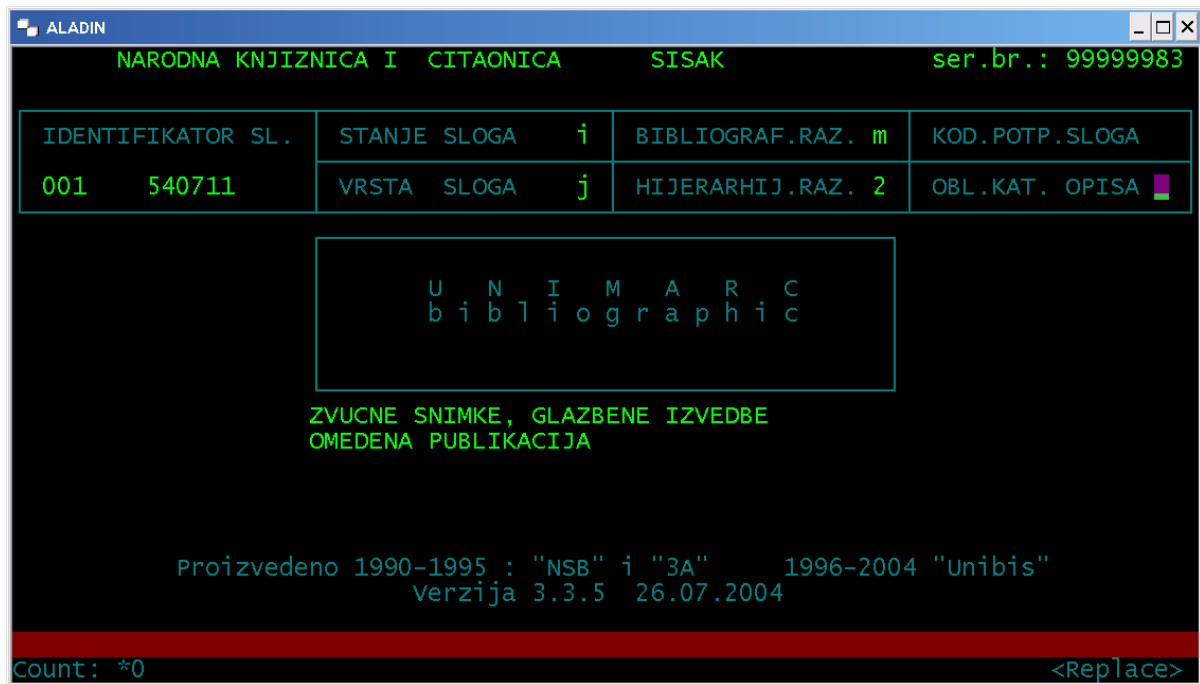
Slika 23

7.2. Primjer katalogizacije neknjižne građe

Kao primjer katalogizacije neknjižne građe u sustavu Crolist odabrali smo katalogizaciju zvučne građe. Konkretno, u ovom slučaju, riječ je o albumu Gold glazbene skupine Aerosmith pohranjenom na dva CD-ROMa. Bitno je odmah na početku napomenuti kako se, za razliku od knjižne građe, ovakvi oblici građe, odnosno, njihovi kataložni zapisi mogu zaista uvelike razlikovati od knjižnice do knjižnice. Upravo smo iz tog razloga smatrali kako bi analiza katalogizacije ovog tipa građe mogla biti vrlo zanimljiva. S obzirom da smo i ovo istraživanje radili u Narodnoj knjižnici i čitaonici Vlado Gotovac, postupak katalogizacije proveli smo prema njihovim internim dogovorima.

Kako smo u prethodnom poglavlju vrlo detaljno analizirali postupak katalogizacije knjižne građe u sustavu Crolist, u ovom slučaju nećemo baš toliko iscrpno opisivati svaki korak, već ćemo dati nešto kraće preglede osnovnih koraka kroz blokove i polja koji se provode u svim slučajevima na isti način, po istim pravilima, a zatim ćemo malo više pažnje posvetiti dijelovima koji su specifični baš za ovu vrstu građe, i konkretno za ovaj primjer. Bitno je također napomenuti da u ovom slučaju, za razliku od prethodno navedenog primjera katalogizacije omeđene publikacije, jedinicu nismo katalogizirali unutar skupnog kataloga Crolist, već smo ovdje katalogizaciju provodili u sklopu i isključivo u svrhu obrade unutar kataloga sisačke knjižnice, jer se za ovu vrstu građe, na žalost, još uvijek ne vrši kooperativna katalogizacija.

Dakle, postupak katalogizacije, kao i u prethodnom slučaju, započeli smo upisivanjem odgovarajućih kodova u polja labele (Slika 24), čime smo, između ostaloga, opisali ovaj zapis kao zvučnu snimku, odnosno, glazbenu izvedbu koja se po prvi puta unosi u bazu.

Slika 24

Blok 1 otvorili smo poljem 100 u koje smo naveli opće podatke za obradu, kao što je npr. oznaka godine izdavanja, oznaka jezika katalogiziranja te pisma stvarnog naslova. Potom smo naveli jezik predložka u polju 101, a u 102 zemlju izdavanja.

Unosom stvarnog naslova i podataka o odgovornosti u polje 200 nastavili smo s katalogizacijom kroz blok 2. Pritom treba naglasiti da smo kao specifičan i bitan podatak za ovaj zapis za prvi podatak o odgovornosti naveli grupu koja izvodi sve skladbe - Aerosmith. Zatim smo u polju 210 naveli točno mjesto i godinu izdavanja te nakladnika. Blok 2 završili smo upisom podataka u polje 215 u kojem smo definirali materijalni opis predložka. Na ovom mjestu bilo je vrlo važno istaknuti da je riječ o 2 fizički zasebna CD-a te napomenuti njihov ukupan opseg izražen u minutama, s obzirom da zajedno ipak predstavljaju jednu cjelinu, odnosno, jedan album. Također, naveli smo i podatak o popratnoj građi u obliku tekstualnog priloga, kao i dimenzije cjelokupne jedinice izražene u centimetrima.

Nadalje, u polju 606 navodimo predmetne odrednice koje pronalazimo u normativnoj bazi te ih povezujemo s ovim zapisom. Prvo iz normativne baze odabiremo predmetnicu Glazbena zbirka – CD

kao što je prikazano na *Slici 25*, a potom i predmetnicu Glazba – Rock glazba, jer upravo one prema našoj osobnoj prosudbi vrlo dobro opisuju ovu jedinicu građe i stoga kasnije također mogu biti od pomoći korisnicima prilikom pretraživanja. Blok 6 zatim završavamo poljem 675 koje sadrži UDK.

540711003	VRSTA	SLOGA	j	BIBLIOGRAF. RAZ. m
TAG 606/	TEMATSKA PREDMETNA ODREDNICA			
ZNACENJE	SFI	PODATAK (TEKST)		
Br. sl. pr. kat. jed.	\$3	810330036		
Prvi element unosa	\$a	Glazbena zbirka		
Tematska pododred.	\$x	CD		

Slika 25

U polju 710 rock grupu Aerosmith istaknuli smo kao korporativno tijelo koje je autor ovoga albuma i povezali normativni zapis ove grupa s trenutačno katalogiziranim zapisom. Potom smo u ponovljivim poljima 701 naveli dva člana Aerosmitha (Steven Tylera i Joe Perrya) kao nositelje alternativne odgovornosti te povezali njihove zapise iz normativne baze s ovim zapisom albuma Gold, čime smo također proširili mogućnosti pretraživanja knjižničkog kataloga, odnosno, osigurali pretraživanje kataloga i prema imenima već spomenutih članova grupe Aerosmith. Katalogizaciju ovog općenitog zapisa koji korisniku daje sve bitne podatke koji vrijede za cjelokupni album Gold završili smo popunjavanjem polja izvora podataka (polje 801) te potpisom katalogizatora.

Kako se ovaj album sastoji od 2 CD-a, specifičan je način na koji Narodna knjižnica i čitaonica Vlado Gotovac nastavlja s katalogizacijom ovakvog primjerka građe. Naime, nakon što je izrađen kataložni zapis za cjelokupan album Gold, započinje se sa stvaranjem novog kataložnog zapisa posebno za prvi CD, a potom će se isto to ponoviti otvarajući novi kataložni zapis za drugi CD, nakon čega će se CD 1 i CD 2 povezati s kataložnim zapisom albuma Gold.

U novom kataložnom zapisu koji izrađujemo za CD 1 većina polja je ista kao i u prvom kataložnom zapisu koji smo napravili za ovaj primjer, dakle, za cjelokupni album Gold. Kako ne bismo ponavljali isto, navest ćemo samo podatke i polja koja se razlikuju i koja su specifična baš za zapis prvog CD-a.

Kao glavni stvarni naslov u polju 200 u ovom zapisu naveli smo *Disc 1*, jer je točno tako navedeno i na samom CD-u, dok smo u polju 215 u sklopu materijalnog opisa kao opseg, u ovom slučaju, upisali samo 1 CD i njegovo točno trajanje izraženo u minutama.

Novo polje, koje u prethodnom kataložnom opisu nismo imali, jest polje 327 (*Slika 26*). U ovom slučaju navedeno polje morali smo sasvim opravdano uvrstiti u zapis. Naime, ono nam je omogućilo upis napomene o sadržaju publikacije, točnije, upis svih radova koji su sadržajno samostani, a nalaze se u sklopu katalogizirane publikacije (u ovom slučaju Disca 1). Međutim, polje 327 ima veliki nedostatak, a to je činjenica da ono nije pretraživo. Dakle, iako katalogizator u polju 327 navede sve skladbe koje Disc 1 sadrži, korisnik, baš kao ni katalogizator, prilikom pretraživanja kataloga sa svojeg sučelja neće moći doći do informacije posjeduje li knjižnica točno određenu skladbu ili ne, te ukoliko posjeduje, u kojim sve oblicima postoji, izvođena od strane kojih izvođača.

540711006	VRSTA SLOGA j	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ. 2
TAG 327/	NAPOMENA O SADRŽAJU		INDIK. 1
Tekst napomene \$a/	PODATAK (OPIS)		
sadrži:Let the music do the talking ; My fist, your face ; Shame on you ; He			

Slika 26

Upravo smo iz tog razloga bili primorani koristiti i polje 423 (*Slika 27*) u koje smo kao dodatne/prikrivene i prištampane radove ponovno naveli sve skladbe kao i u polju 327. Kako polje 423 na sučelju katalogizatora nije vidljivo, a na sučelju korisnika jest, u korisničkom sučelju zbog ponavljanja podataka u ova dva polja dobili smo svojevrsnu zalihost podataka. Međutim, ovime je ipak problem pretraživanja sadržajno samostalnih radova u sklopu Disca 1 djelomično riješen. Naime, korisnik još uvijek sa svojeg sučelja Crolistovog online kataloga ne može dobiti informaciju o skladbama koje su u njemu pohranjene, ali mu tu informaciju može dati knjižničar, jer je polje 423 sa sučelja katalogizatora pretraživo.

Ovim postupkom katalogizatori sisačke knjižnice omogućili su si da barem oni na vlastitim sučeljima mogu pretraživati sadržaj CD-a i na taj način u samoj zgradi knjižnice dati korisnicima informaciju o traženim skladbama.

540711006		VRSTA SLOGA j	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ.
TAG 423/	DODANI, PRIKRIVENI I PRIŠTAMPANI RADOVI			INDIK.
SFI	U G R A D E N I TAG/NO IND SFI	U G R A D E N I PODATAK (TEKST)		
\$1	200 1	\$a My fist, your face		
\$1	200 1	\$a Shame on you		
\$1	200 1	\$a Heart's done time		
\$1	200 1	\$a Rag doll		
\$1	200 1	\$a Dude		
\$1	200 1	\$a Angel		
\$1	200 1	\$a Hangman jury		
\$1	200 1	\$a Permanent vacation		

Slika 27

S obzirom na vrlo česte ovakve, ali i mnoge druge jednostavne korisničke zahtjeve i upite koji ostaju neodgovoreni ili nezadovoljeni relevantnim rezultatima, osuvremenjivanje sustava Crolist novim funkcijama i mogućnostima pretraživanja zaista je neophodna.

Katalogizaciju smo nastavili putem polja 461 u kojem smo povezali dio skupa s cjelinom, povezali smo Disc 1 sa zapisom albuma Gold, putem njegova jedinstvena identifikatora, kako je prikazano i na *Slici 28*. I na kraju, što je također specifično za ovaj zapis, u polju 990 naveli smo jedinstvenu signaturu za ovaj prvi CD, dok će se za Disc 2 izraditi novi zapis na jednak način kao što smo to napraviti i za Disc 1, te će mu se pritom dodijeliti za njega posebna izrađena signatura.

540711006		VRSTA SLOGA j	BIBLIOGRAF.RAZ. m	HIJERARHIJ.RAZ.
TAG 461/	DIO SKUPA			INDIK.
SFI	U G R A D E N I TAG/NO IND SFI	U G R A D E N I PODATAK (TEKST)		
\$1	001	540711003		
\$1	200 0	\$v	Disk 1	
NASLOV povez.kat.j. AUTOR povez.kat.j.				

Slika 28

8. Korisničko sučelje WebPAC-a u sustavu Crolist

Knjižnicama unutar sustava Crolist nudi se mogućnost izrade vlastitog online kataloga koji će dati svim njihovim korisnicima na vrlo brz i jednostavan način, tek uz nekoliko klikova mišem s njihovog osobnog računala ili bilo kojeg drugog uređaja koji im osigurava pristup Internetu, jasan uvid u njihov knjižnični fond bez obaveznog dolaska u samu zgradu knjižnice. Osim toga, korisnicima je na raspolaganju i skupni katalog Crolist putem kojega mogu s jednoga sučelja istovremeno pretraživati fondove svih knjižnica koje se nalaze u tom sustavu.

Za početak ćemo na primjeru Gradske knjižnice i čitaonice Vinkovci dati opis grafičkog rješenja, kao i svih mogućnosti koje nudi sučelje kataloga svake pojedinačne knjižnice u knjižnično-informacijskom sustavu Crolist.

Za pristup, pregledavanje i pretraživanje kataloga korisniku nije potrebna nikakva lozinka niti korisničko ime. Svim zainteresiranima katalog je dostupan bez bilo kakve novčane ili druge naknade. Sve knjižnice koje imaju vlastite web stranice, baš kao što je to slučaj i kod Gradske knjižnice i čitaonice Vinkovci, posjetiteljima web stranica nude poveznicu prema vlastitom online katalogu.

U grafičkoj prezentaciji sučelja korištena je vrlo mala paleta boja te minimalna količina grafičkih ikona čime je sučelja vrlo jednostavno, pomalo skromno, ali dosta jasno i pregledno (*Slika 29*). Sadržaj početnog sučelja prikazan je u crno-bijelim nijansama (crni tekst na bijeloj podlozi), od čega jedino odudaraju naslovi istaknuti plavom bojom, kao i poveznice prema drugim segmentima.

Na samom početku jasno je istaknut naslov iz kojeg korisnik dobiva informaciju o tome katalogu koje knjižnice je pristupio. Međutim, kratak opis knjižničnog fonda koji se pretražuje kao i podatak o veličini knjižničnog fonda u ovom slučaju je izostavljen.

Početno sučelje podijeljeno je na tri dijela. U središnjem su smještene polja za upis i odabir podataka za pretraživanje. Lijevo su korisniku ponuđeni dodatni sadržaji, a na samom dnu sučelja tri poveznice putem kojih može doći do opcije složenog pretraživanja, zatim primjera kako pretraživati, te uvodnih riječi o sustavu Crolist na hrvatskom i engleskom jeziku.

U sustavu Crolist pretraživanje se može vršiti na dva nivoa, putem jednostavnog te složenog pretraživanja, od kojih je jednostavno postavljeno automatski kao početna stavka. Polja za pretraživanje nalaze se u središnjem dijelu sučelja, čime su već na prvi pogled uočljiva i vrlo pregledno organizirana, što istovremeno korisniku može znatno olakšati korištenje kataloga. U prvom polju korisnik mora odabrati kriterij prema kojem će pretraživati, pri čemu mu se nudi nekoliko mogućnosti: ključna riječ, autor, naslov, riječi iz naslova i jezik, predmet, UDK te

ISBN/ISSN/ISMN/UNIN. Potom slijedi polje u kojem upisuje tekst svoga upita. Hoće li tekst biti upisan velikim ili malim slovima u ovom slučaju nije bitan, odnosno, neće utjecati na rezultat pretraživanja. Klikom miša na ikonu Pretraži, korisnički upis službeno je izvršen. Primjer jednog takvog oblikovanja upita vidljiv je na *Slici 29*.

GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA VINKOVCI

BILTENI PRINOVA	Odaberite pojam	<div style="border: 1px solid gray; padding: 2px;"> Ključne riječi Autori Naslov Riječi iz naslova i jezik Predmet UDK </div>																					
	Upisite tekst	<input type="text" value="čudnovate zgone šegrta hlapića"/>																					
PODACI ZA KORISNIKA	<input type="button" value="Pretraži"/>																						
	OPSEG PRETRAŽIVANJA (NIJE OBVEZNO)																						
	Jezik	<input type="text" value="bilo koji jezik"/>																					
	Bibliografska razina	<input type="text" value="bilo koja bibliografska razina"/>																					
	Vrsta zapisa	<input type="text" value="bilo koja vrsta zapisa"/>																					
	Oblik sadržaja	<input type="text" value="bilo koji oblik sadržaja"/>																					
	Godina izdavanja	početna : <input type="text" value="0001"/> završna : <input type="text" value="9999"/>																					
	Zapisa po ekranu	<input type="text" value="20"/>																					
<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 33%;">KLJUČNE RIJEČI :</td> <td style="width: 33%;">majstor bulgakov</td> <td style="width: 33%;">... znači : majstor i Bulgakov</td> </tr> <tr> <td>AUTORI :</td> <td>kishon ephraim</td> <td>... znači : autor Kishon Ephraim</td> </tr> <tr> <td>NASLOVI :</td> <td>the euro</td> <td>... znači : naslovi koji počinju znakovima EURO</td> </tr> <tr> <td>RIJEČI IZ NASLOVA :</td> <td>krvotok* + pluć* bolest* - kroničn*</td> <td>... znači : krvotok ili pluća i bolesti i ne kronične</td> </tr> <tr> <td>PREDMET :</td> <td>vodeno</td> <td>... znači : predmetnice koje počinju znakovima VODENO</td> </tr> <tr> <td>UDK :</td> <td>782*</td> <td>... znači : UDK oznake koje počinju znakovima 782</td> </tr> <tr> <td>ISBN,ISSN,NSK-UNIN :</td> <td>1-870889-47-9</td> <td>... znači : ISBN,ISSN,ISMN ili NSK-UNIN = 1-870889-47-9</td> </tr> </table>			KLJUČNE RIJEČI :	majstor bulgakov	... znači : majstor i Bulgakov	AUTORI :	kishon ephraim	... znači : autor Kishon Ephraim	NASLOVI :	the euro	... znači : naslovi koji počinju znakovima EURO	RIJEČI IZ NASLOVA :	krvotok* + pluć* bolest* - kroničn*	... znači : krvotok ili pluća i bolesti i ne kronične	PREDMET :	vodeno	... znači : predmetnice koje počinju znakovima VODENO	UDK :	782*	... znači : UDK oznake koje počinju znakovima 782	ISBN,ISSN,NSK-UNIN :	1-870889-47-9	... znači : ISBN,ISSN,ISMN ili NSK-UNIN = 1-870889-47-9
KLJUČNE RIJEČI :	majstor bulgakov	... znači : majstor i Bulgakov																					
AUTORI :	kishon ephraim	... znači : autor Kishon Ephraim																					
NASLOVI :	the euro	... znači : naslovi koji počinju znakovima EURO																					
RIJEČI IZ NASLOVA :	krvotok* + pluć* bolest* - kroničn*	... znači : krvotok ili pluća i bolesti i ne kronične																					
PREDMET :	vodeno	... znači : predmetnice koje počinju znakovima VODENO																					
UDK :	782*	... znači : UDK oznake koje počinju znakovima 782																					
ISBN,ISSN,NSK-UNIN :	1-870889-47-9	... znači : ISBN,ISSN,ISMN ili NSK-UNIN = 1-870889-47-9																					
Složeno pretraživanje Primjeri Pocetak																							
© 1996-2009 Unibis																							

Slika 29

Korisno je napomenuti da se u sustavu jednostavnog pretraživanja osim već navedena dva obavezan polja nude i dodatna neobvezna putem kojih korisnik može specificirati svoj upit. Tako može suziti opseg pretraživanja odabirom jezika, bibliografske razine, vrste zapisa, oblika sadržaja te godine izdavanja. Kako se rezultati pretraživanja prikazuju u obliku skupova, odnosno, listi zapisa, korisniku se također nudi i mogućnosti odabira željenog broja zapisa po ekranu putem padajućem izbornika.

Ispod polja za upis podataka pretraživanja sustav korisniku nudi jednostavne oblike pomoći, pa tako osim primjera popunjavanja svih obaveznih navedenih polja i isticanja njihova značenja, dodatni primjeri s upotrebom Booleovih operatora i mogućnosti krnjenja upita dostupni su putem poveznice Primjeri na samom kraju sučelja.

Uz poveznicu Primjeri, nalazi se i poveznica Složeno pretraživanje. Izgled sučelja i opcije koje ono nudi prikazano je na *Slici 30*.

Lijevo od toga smještene su tri grafičke ikone koje nas vode do dodatnih sadržaja. Prvi od njih su Bilteni prinova. Opcija da se takav sadržaj stavi uz osnovni pretraživač kataloga, kao ideja, vrlo je dobra, no kako se ti sadržaji u većini knjižnice redovito ne ažuriraju, trenutačno od njih nitko nema baš neke prevelike koristi. Potom slijede Podatci za korisnike, i na kraju Crolistovi statistički podatci o mjesečnim i godišnjim korisničkim upitima.

GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA VINKOVCI

Pronadi gradu gdje

Pritisnite

OPSEG PRETRAŽIVANJA (NIJE OBVEZNO)

Jezik

Bibliografska razina

Vrsta sloga

Oblik sadržaja

Godina izdavanja do

Zapisa po ekranu

[Jednostavno pretraživanje](#) | [Primjeri](#) | [Pocetak](#)

© 1996-2009 Unibis

Slika 30

Kao što smo već rekli, rezultati pretraživanja korisniku se otvaraju u obliku liste zapisa. Primjer takve liste prikazan je na *Slici 31*. Iz dobivenog popisa, korisnik odabire onaj zapis za koji smatra da će najbolje odgovarati njegovim potreba te mu se potom otvara prikaz odabrane kataložne jedinice (*Slika 32*).

Baza podataka: GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA VINKOVCI	
Tražili ste: NASLOV	
Vaš upit: čudnovate zgode šegrta hlapića	
	Naslov
1	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1952) monografija (knjiga)
2	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1964) monografija (knjiga)
3	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1966) monografija (knjiga)
4	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1970) monografija (knjiga)
5	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1977) monografija (knjiga)
6	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1977) monografija (knjiga)
7	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1978) monografija (knjiga)
8	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1979) monografija (knjiga)
9	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1980) monografija (knjiga)
10	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1982) monografija (knjiga)
11	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1985) monografija (knjiga)
12	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1987) monografija (knjiga)
13	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1988) monografija (knjiga)
14	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1990) monografija (knjiga)
15	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1991) monografija (knjiga)
16	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1993) monografija (knjiga)
17	Čudnovate zgode šegrta Hlapića i Priče iz davnine Ivane Brlić-Mažuranić Skok (1995) monografija (knjiga)
18	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1996) monografija (knjiga)
19	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1996) monografija (knjiga)
20	Čudnovate zgode šegrta Hlapića Brlić-Mažuranić (1997) monografija (knjiga)

Slika 31

Uz kataložni zapis, korisniku je vrlo pregledno, putem tablice, dan prikaz svih primjeraka odabrane publikacije, kao i njezina točna lokacija, signatura, te podatak o dostupnosti. Ukoliko je primjerak posuđen, uz njega naveden je datum kada bi trebao biti razdužen i time ponovno dostupan na policama knjižnice. Osim prema ISBD-u, zapis je moguće pregledati i u UNIMARC formatu.

Na svim stranicama kataloga korisniku je omogućen povratak na prethodnu stranicu, dok mu je pomoću izbornika s dna sučelja u svakom trenutku osiguran odlazak na početnu stranicu, na stranicu s jednostavnim ili složenim pretraživanjem te pregled primjera i uputa za oblikovanje upita. Tako npr. u slučaju da korisnik nije zadovoljan dobivenim rezultatima pretraživanja, u svakom trenutku može se vratiti korak unatrag, na postavljeni upit te ga preoblikovati. Pristup prikazu knjižnica koje su u Crolistovoj mreži, naprotiv, dostupan je samo s pojedinih stranica kataloga.

Baza podataka: GRADSKA KNJIŽNICA I ČITAONICA VINKOVCI
 Tražili ste: bibliografski zapis
 Vaš upit: 110701064

110701064: monografija/2 ISBD UNIMARC

Identifikator: ISBN 978-953-324-527-0
 Autor: Brlić-Mažuranić, Ivana
 Naslov: Čudnovate zgode šegrta Hlapića / Ivana Brlić-Mažuranić ; [ilustrirao Stjepan Bartolić]
 Izdanje: 2. izd. u ovoj biblioteci
 Impresum: Zagreb : Znanje, 2012
 Materijalni opis: 127 str. : ilustr. u bojama ; 22 cm
 Nakladnička cjelina: Biblioteka Stribor
 Napomene: Str. 121-123: Čudnovate zgode šegrta Hlapića / Hrvojka Mihanović-Salopek.
 Ostali autori: Bartolić, Stjepan ; Mihanović-Salopek, Hrvojka
 UDK: 821.163.42-93-31
 Signatura: D. BRL, ě

Primjerak	Inventarni	Lokacija	Signatura	Status	Razduženje
880148431	KCM2231/2013	Dječja knjiž. mira	D / BRL ě	--	--
880148432	KCM2232/2013	Dječja knjiž. mira	D / BRL ě	--	--
880148433	KCM2233/2013	Dječja knjiž. mira	D / BRL ě	--	--
880148434	KCM2234/2013	Dječja knjiž. mira	D / BRL ě	--	--
880148435	KCM2235/2013	Dječja knjiž. mira	D / BRL ě	--	--
880148436	KCM2236/2013	Dječja knjiž. mira	D / BRL ě	--	--
880148437	KCM2237/2013	Dječja knjiž. mira	D / BRL ě	--	--
880148438	KCM2238/2013	Dječja knjiž. mira	D / BRL ě	zadužen	09.09.2014
880148439	KCM2239/2013	Dječja knjiž. mira	D / BRL ě	zadužen	08.09.2014
880148440	KCM2240/2013	Dječja knjiž. mira	D / BRL ě	--	--

Jednostavno pretraživanje | Složeno pretraživanje | Primjeri | Mreža knjižnica | Početak

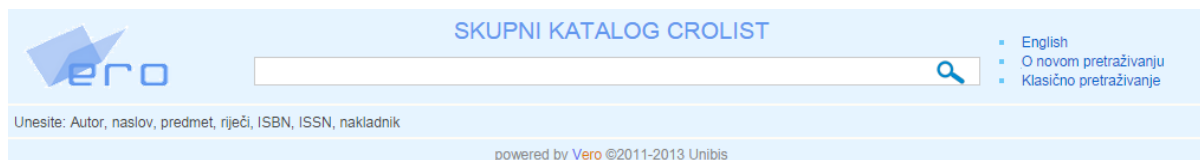
Slika 32

8.1. Sučelje skupnog kataloga Vero u sustavu Crolist

Za razliku od Crolist kataloga pojedinačnih narodnih knjižnica čije su funkcije u skladu s OPAC-ima druge generacije, skupni katalog Vero polako se razvija i svojim funkcijama približava korisničkim potrebama, po uzoru na OPAC-e treće generacije. Tvrtka Unibis koja je osmislila i dizajnirala Crolist, opisuje skupni katalog Vero kao WebPAC pretraživač i servisnu platformu treće generacije koja „korisniku pruža potpuno novo iskustvo u pronalaženju rezultata kroz holistički pristup pretraživanju bibliografske i normativne baze podataka obuhvaćajući pri tome sve odrednice autora, predmeta i naslova, kao i pripadajuće uputnice. Sustav omogućuje 'Google like' transparentno kombiniranje riječi iz autora, naslova (...), predmetnica (...), ISBN, ISNN, nakladnika, a potom i kombiniranje riječi samo u autorima, predmetima ili naslovima.“³²

Novi način pretraživanja putem jednog polja za unos upita u koje korisnik upisuje ključne riječi znatno je knjižničnim korisnicima olakšalo pronalaženje građe. Naime, poznavanje stručnih bibliotekarskih izraza više nije obavezno, a sustav koji potom organizira rezultate pretraživanja po relevantnosti također je dodatno olakšao cijeli proces.

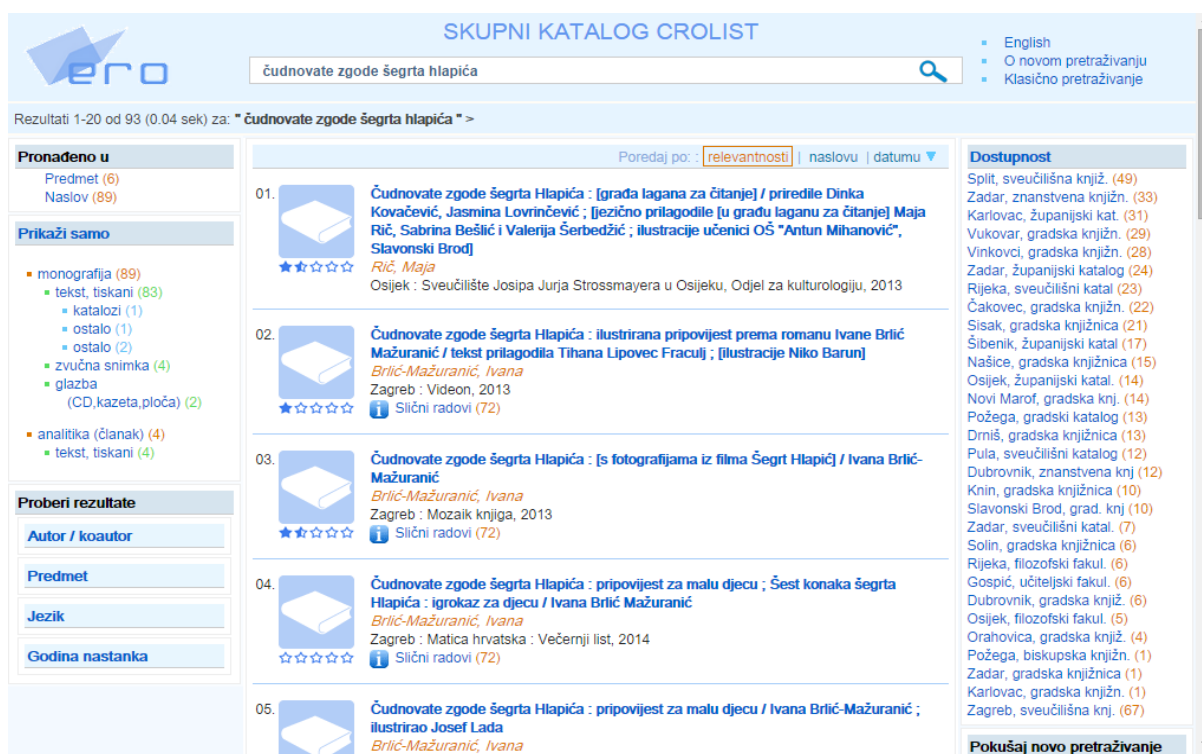
³² FRBR – Knjižnični katalogi nove generacije. URL: <http://www.unibis.hr/FRBROPAC.html> (15.8.2014.)

Slika 33

Kako bi se opseg rezultata pretraživanja dodatno suzio, u posebnim stupcima sa strane organizirane su facete putem kojih korisnik može filtrirati rezultate, odabrati upravo ono što odgovara njegovom zahtjevu i interesu te tako doći do zaista najrelevantnije građe.

Primjer pretraživanja u skupnom katalogu Vero dan je na *Slici 34*. Odmah ispod polja za unos korisničkog upita, nalazi se podatak o ukupnom broju pronađenih rezultata. U središnjem dijelu sučelja ispisane su jedinice koje su automatski kao rezultat pretraživanja složene prema relevantnosti i s obzirom na to označene rednim brojevima. Poredak rezultata korisnik može naknadno proizvoljno izmijeniti, prema naslovu ili datumu, dok ih kroz facete organizirane u obliku stupca na desnoj strani sučelja može probirati, odnosno, filtrirati prema autoru/koautoru, predmetu, jeziku i godini nastanka. Također, ukoliko je potrebno, otvorena mu je i mogućnost prikaza rezultat prema određenoj vrsti građe.

Slika 34

Na desnoj strani sučelja, u obliku stupca ponuđen je podatak o dostupnosti građe u pojedinim knjižnicama koje posluju u sklopu sustava Crolist, a ukoliko korisnik nije zadovoljan rezultatima, sugerira mu se pokušaj novog pretraživanja.

Klikom miša na željenu jedinicu, otvara mu se potpuni kataložni opis (*Slika 35*), nakon kojega slijedi podatak o popularnosti publikacije izražen putem 'Popularity Star Rating'-a. Točne knjižnične lokacije za konkretan primjerak publikacije čijem zapisu je korisnik pristupio navedene su u desnom stupcu. Poveznicom na dnu sučelja osiguran mu je korak unatrag, tj. povratak na listu rezultata.

The screenshot displays the 'SKUPNI KATALOG CROLIST' interface. At the top, there is a search bar containing the text 'čudnovate zgode šegrta hlapića' and a search icon. To the right of the search bar are links for 'English', 'O novom pretraživanju', and 'Klasično pretraživanje'. Below the search bar, it shows 'Rezultati 1-1 od 1 za: * Čudnovate zgode šegrta Hlapića * > Detaljni pregled >'. The main content area is divided into three columns. The left column, titled 'Prikaži', contains links for 'Nakladnička cj.' and 'Slični radovi (72)'. The middle column, titled 'Detaljni pregled', contains the following information: Permalink: http://opak.crolib.hr/cgi-bin/wero.cgi?q=520629035187; Kataložni id: 520629035; Bib. raz.; vrsta: m2 : monografija ; tekst, tiskani; Naslov: Čudnovate zgode šegrta Hlapića / Ivana Brlić-Mažuranić ; [ilustrirao Stjepan Bartolić]; Autor: Brlić-Mažuranić, Ivana; Identifikatori: ISBN 978-953-324-527-0; Izdanje: 2. izd. u ovoj biblioteci; Impresum: Zagreb : Znanje, 2012; Materijalni opis: 127 str. : ilustr. u bojama ; 22 cm; Nakladnička cj.: Biblioteka Stribor; Napomene: Str. 121-123: Čudnovate zgode šegrta Hlapića / Hrvojka Mihanović-Salopek.; Ostali autori: Bartolić, Stjepan [Ilustrator] ; Mihanović-Salopek, Hrvojka [Autor pogovora, kolofona itd.]; UDK: 821.163.42-93-31; Signatura: SKS; ★☆☆☆☆: 2 od 10. The right column, titled 'Lokacija primjerka', lists several libraries: Novi Marof, gradska knj.; Pula, sveučilišni katalog; Rijeka, sveučilišni katal; Split, sveučilišna knjiž.; Vinkovci, gradska knjižn.; Zadar, županijski katalog; Zadar, znanstvena knjižn. Below this is a section 'Pokušaj novo pretraživanje' with a button 'po Autoru / koautoru' and a list of authors: Bartolić, Stjepan; Brlić-Mažuranić, Ivana; Mihanović-Salopek, Hrvojka. At the bottom of the main content area is a link 'Povratak na listu rezultata ▲'. The footer of the page reads 'powered by Vero ©2011-2013 Unibis'.

Slika 35

Grafičko sučelje Crolistovog skupnog kataloga, jako je dobro organizirano i samim time vrlo pregledno. Sve stranice kataloge organizirane su po istom principu i na svima je korištena ista paleta oku vrlo ugodnih boja. U slučaju da se korisnik po prvi puta susreće s ovim katalogom, sa sigurnošću možemo reći da neće trebati utrošiti mnogo vremena kako bi se upoznao sa strukturom stranica. Upravo suprotno, vrlo brzo će se snaći i bez problema započeti s pregledavanjem i pretraživanjem građe.

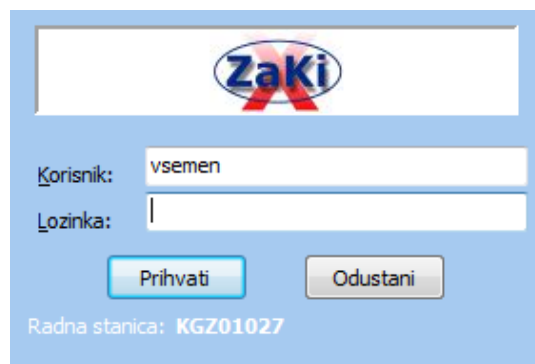
9. Katalogizacija u sustavu Zaki

Postupak katalogizacije u sustavu Zaki također ćemo opisati kroz dva primjera u kojima ćemo prikazati izgled sučelja koje koristi katalogizator te sam tijekom katalogizacije unutar ovog knjižnično-informacijskog sustava. Prvo ćemo dati primjer katalogizacije knjižne građe, jedne omeđene publikacije, a potom i neknjižne građe, u ovom slučaju zvučne građe, točnije glazbenog CD-a.

Istraživanje smo provodili u Gradskoj knjižnici u Zagrebu koja djeluje kao središnja knjižnica KGZ mreže unutar čije strukture se, između ostaloga, nalazi i Odjel katalogizacije koji vodi, nadgleda i kontrolira rad katalogizatora u skupnom katalogu Zaki već spomenute mreže knjižnica.

9.1. Primjer katalogizacije knjižne građe

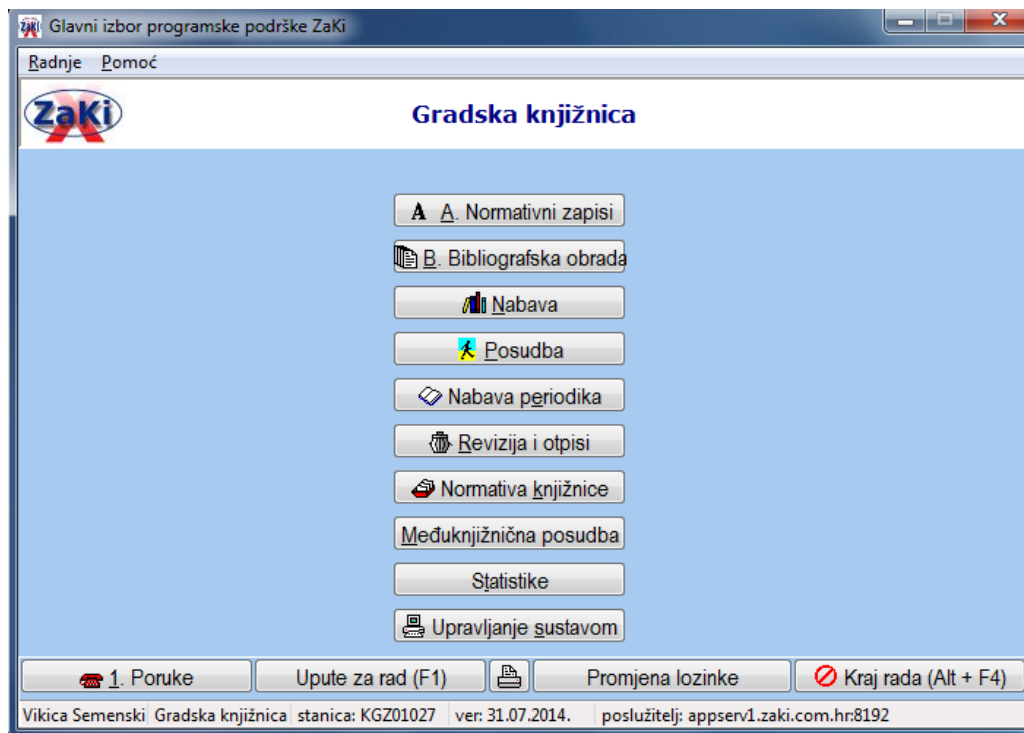
Modulima unutar knjižnično-informacijskog sustava Zaki mogu pristupiti samo ovlaštene osobe u koje se ubrajaju svi knjižničari kojima su dodijeljene lozinke i korisnička imena za pristup sustavu, kao što je prikazano na sljedećoj slici.

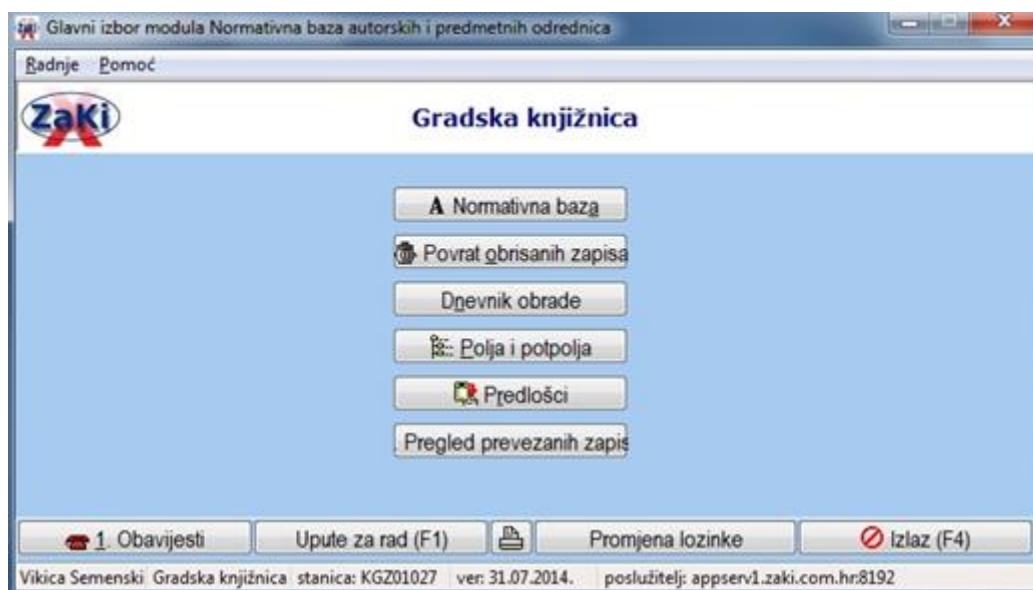
Slika 36

Nakon provjere i potvrde točnosti upisanih podataka u traženim poljima, na sučelju se otvara glavni izbornik programske podrške Zaki. U njemu je dano deset modula putem kojih knjižničari na jednostavan, brz i efikasan način mogu obaviti sve radnje koje će njihovoj knjižnici osigurati uspješno poslovanje podržano suvremenim tehnološkim rješenjima.

Od deset modula koji su navedeni i prikazani na *Slici 37*, nas su u svrhu ovog istraživanja zanimala prva dva, dakle, Normativni zapisi i Bibliografska obrada.

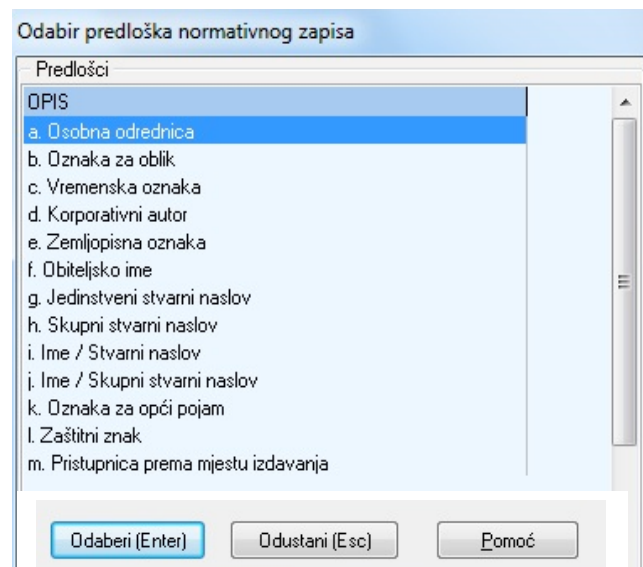
Slika 37

Slika 38

Izgled sučelja s osnovnim izbornikom modula normativne baze autorskih i predmetnih odrednica dan je na Slici 38. Osim samog pristupa normativnim zapisima i stvaranja novih, ovaj modul nudi i mnoge dodatne korisne informacije i mogućnosti, kao što je npr. pregled dnevnika obrade dosada stvorenih normativnih zapisa, potom pregled svih prevezanih zapisa, kao i svih polja i potpolja. Kao vrlo

zanimljiv alat, ističu se već izrađeni predlošci čijim se korištenjem uvelike ubrzava i olakšava obrada. Na slici koja slijedi (*Slika 39*) prikazan je postupak odabira predloška normativnog zapisa. U ovom slučaju mi smo odabrali predložak za osobnu odrednicu.

Slika 39

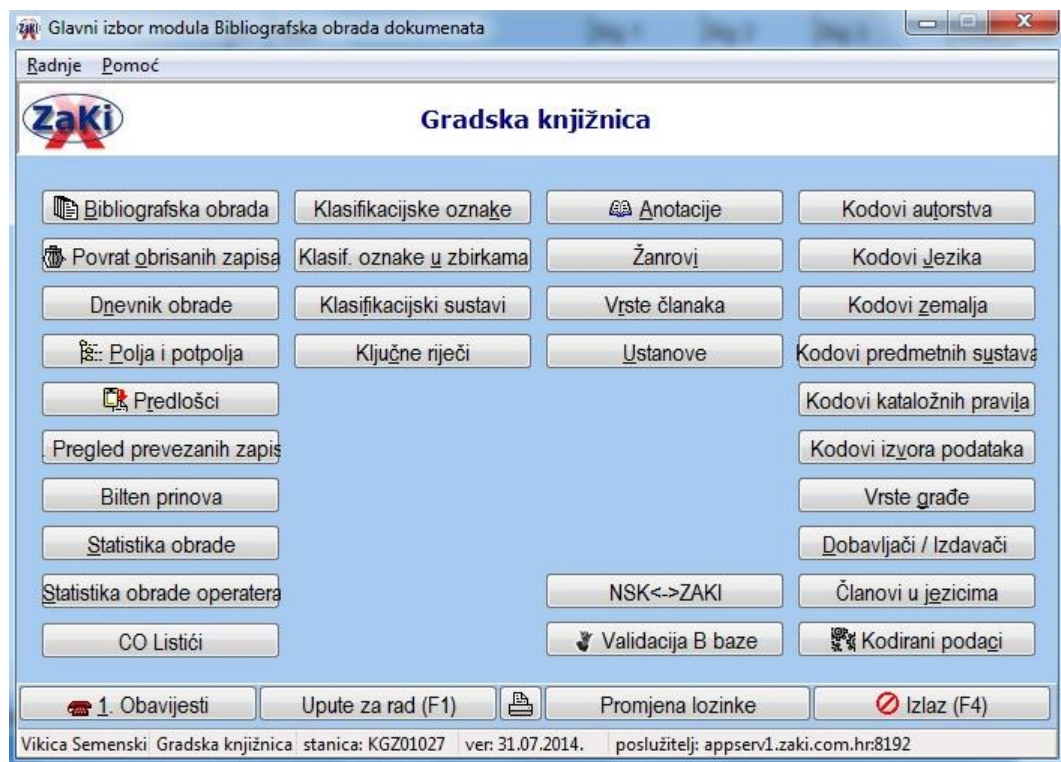
Postavljenu shemu predloška katalogizator popunjava redom kroz sva navedena polja. Konkretni primjer popunjenog predloška unutar normativne baze prikazan je na *Slici 40*.

Popravlak zapisa: 4000675 : Brlić-Mažuranić, Ivana				
Radnje Razno Pomoć Export				
Tagovi:				
Polje	I1	I2	\$ OpisTaga	Sadržaj
000			Oznaka zapisa	Kodirani podaci.
100	a		Opći podaci za obradu	Kodirani podaci.
101	a		Jezik entiteta	hrvatski
102	a		Zemlja	Hrvatska
106	a		Kodirani podaci	Kodirani podaci.
120	a		Kodirani podaci: osobno ime	Kodirani podaci.
152	a		Kataložna pravila	Verona, Eva : Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga, Zagreb : HBD.
200	1	a	Prvi element unosa	Brlić-Mažuranić
200	1	b	Dio imena koji nije prvi element	Ivana
200	1	f	Datumi	1874-1938
340	a		Biografska napomena ili napom	Književnica
400	3		Identifikator preglednog zapisa	Berlić-Mažuranić, Iv.
400/1	3		Identifikator preglednog zapisa	Brlićova-Mažuranićova, Ivana
400/2	3		Identifikator preglednog zapisa	Berlitsch-Mazuranitsch, Ivana
400/3	1	3	Identifikator preglednog zapisa	Mažuranić, Ivana Brlić-
400/4	1	3	Identifikator preglednog zapisa	Mažuranić, Ivana
400/5	1	3	Identifikator preglednog zapisa	Brlić Mažuranić, Ivana
810	a		Navod	Izabrana djela / Ivana Brlić-Mažuranić. Zagreb, 1997.
810/1	a		Navod	NSK kat.
810/2	a		Navod	HOL. Zagreb, 1996.

Slika40

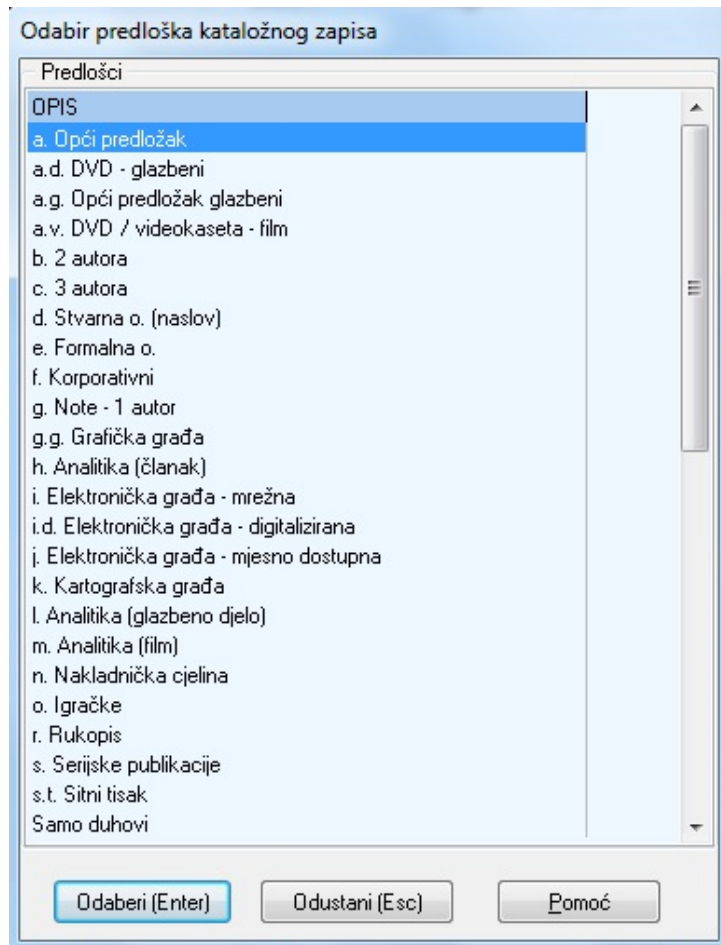
U ovom primjeru riječ je o normativnom zapisu za književnicu Ivanu Brlić-Mažuranić koji je vrlo opširno i detaljno izrađen, što je vidljivo već i pregledom popisa svih uputnica koje su navedene u polju 400 za različite oblike imena pod kojima korisnik može pronaći ovu književnicu.

Nakon kratkog opisa modula sa normativnim zapisima, slijedi opis modula Bibliografska obrada. Početni izbornik modula za bibliografsku obradu dokumenata već na prvi pogled puno je bogatiji sadržajem i korisnim informacijama od izbornika u normativnoj baze, shodno činjenici i da je sam postupak izrade potpunog kataložnog zapisa za pojedini dokument mnogo složeniji i zahtjevniji proces, pa su time i dodatni sadržaji te bilo koji oblik pomoći dobrodošli. Baš kao što je prikazano na *Slici 41*, ovaj izbornik nudi pristup različitim korisnim sadržajima kao što su npr. prikazi klasifikacijskih sustava i pripadajućih klasifikacijskih oznaka, vrste građe, popisi dobavljača i izdavača, kodova za jezike i zemlje, statističkih evidencija obrade, biltena prinova itd.

Slika 41

Sam postupak katalogizacije započeli smo odabirom predloška kataložnog zapisa (*Slika 42*). Iz popisa predložaka, s obzirom na vrstu građe koju katalogiziramo odabrali smo onaj koji najbolje odgovara našim potrebama. U ovom slučaju izabrali smo Opći predložak.

Slika 42

Predložak nam se na sučelju otvorio u obliku tabele čiju organizaciju možemo u kratko svesti na četiri osnovna stupca. U prvom stupcu navedena su osnovna polja UNIMARC formata koja se najčešće koriste u kataložnim opisima. Uz svako polje navedena su također pojedina pripadajuća potpolja. Potom, u stupcu koji slijedi dan je tekstualni opis navedenog taga, dok je posljednji stupac u predlošku prazan. U njega katalogizator upisuje sadržaj zapisa.

Svakako, ukoliko predložak ne nudi sva polja i potpolja potrebna za potpun opis publikacije, u svakom trenutku katalogizator može istovremenim pritiskom kombinacije tipaka Ctrl+Insert ili klikom miša na gumb Novo na alatnoj traci smještenoj na dnu sučelja dodati novo polje/potpolje.

Dakle, za razliku od katalogizacije u sustavu Crolist, gdje katalogizator samostalno mora upisati oznaku za svako polje i potpolje, a potom i njezin sadržaj, u Zakiju postojanje predloška u obliku pregledne tabele sa već naznačenim poljima znatno olakšava postupak katalogizacije. Potpun kataložni zapis izrađen u sustavu Zaki pomoću općeg predloška za publikaciju koja sadrži tri djela Ivana Gundulića prikazan je na slici koja slijedi (Slika 43).

Popravlak zapisa: 11004310 : Gundulić, Ivan, 1589-1638 / Ferdinandu Drugomu od Toskane

Radnje Razno Pomoć Export

Tagovi:

Polje	\$	I1	I2	OpisTaga	Sadržaj
000				Identifikator zapisa	Kodirani podaci
100	a			Opći podaci za obradu	Kodirani podaci
101	a	0		Jezik teksta	hrvatski
200	a	1		Glavni stvami naslov	Suze sina razmetnoga
200	a	1		Glavni stvami naslov	Dubravka
200	a	1		Glavni stvami naslov	Ferdinandu Drugomu od Toskane
200	f	1		Prvi podatak o odgovornosti	Ivan Gundulić
200	g	1		Idući podaci o odgovornosti	[crteži Nevenka Lovrić]
210	a			Mjesto izdavanja i/ili raspačava	Zagreb
210	c			Nakladnik i/ili raspačavatelj	Matica hrvatska
210	c			Nakladnik i/ili raspačavatelj	Zora
210	d			Godina izdavanja i/ili raspačava	1962
215	a			Posebna oznaka građe i opseg	166 str., [1] list sa slikom autora
215	c			Druge materijalne pojedinosti	ilustr.
215	d			Dimenzije	20 cm
225	a	2		Skupni stvami naslov	Pet stoljeća hrvatske književnosti
225	v	2		Numeracija u nakladničkoj cjelini	knj. 12/I
300	a			Tekst napomene	Str. 7-30: Ivan Gundulić / Jakša Ravlić
320	a			Tekst napomene	Str. 31-34: Bibliografija / J.R. [Jakša Ravlić]
410	1		1	Podaci za povezivanje	Pet stoljeća hrvatske književnosti
700	3			Broj sloga pregledne kataložne	Gundulić, Ivan, 1589-1638
999	9			Vrsta građe	Knjiga

Slika 43

9.2. Primjer katalogizacije neknjižne građe

Uzimajući u obzir činjenicu da ovu analizu postupka katalogizacije neknjižne građe u knjižnično-informacijskom sustavu Zaki provodimo u Gradskoj knjižnici Zagreb sa djelatnicima Odjela katalogizacije, baš kao što smo to činili i u prethodnom primjeru katalogizacije knjižne građe, opis samog postupka biti će sada samo ukratko opisan bez ponovnog postavljanja slika zaslona, jer bi one u tom slučaju bile potpuno iste prethodnima. Svi elementi i postupci koji se razlikuju od primjera katalogizacije iz prethodnog poglavlja svakako će se istaknuti te detaljno opisati i pojasniti, a ako će biti potrebno, i vizualno prikazati.

Dakle, postupak katalogizacije neknjižne građe započinje na jednak način kao i onaj opisan u prethodnom poglavlju gdje smo obrađivali knjižnu građu. Upisom korisničkog imena i lozinke katalogizator ulazi u sustav Zaki, pri čemu mu se kao početni zaslon otvara Glavni izbornik na kojem su ponuđeni i pregledno organizirani svi moduli dostupni putem ove programske podrške.

Katalogizator klikom miša odabire u ovom slučaju drugi modul, čime mu se otvara početno sučelje Bibliografske obrade. Odabirom odgovarajućeg predloška za katalogizaciju zvučne građe započinje s katalogizacijom konkretnog naslova.

Baš kao i u sustavu Crolist, i u ovom slučaju kao primjer katalogizacije neknjižne građe obradili smo jedan konkretan primjer zvučne građe pohranjene na CD-ROMu, što je prikazano na *Slici 44*.

Katalogizirana jedinica jest snimka koncerta glazbene grupe R.E.M. održanog u Njemačkoj 1985. godine.

Popravak zapisa: 22003606 : R.E.M. / Live in Germany
Radnje Razno Pomoć Export

Tagovi:

Polje	\$	I1	I2	OpisTaga	Sadržaj
000				Identifikator zapisa	Kodirani podaci
071 a	0	0		Nakladnički broj	IMA 104273
071 b	0	0		Izvor	Immortal
100 a				Opći podaci za obradu	Kodirani podaci
101 a	0			Jezik teksta	engleski
200 a	1			Glavni stvarni naslov	Live in Germany
200 e	1			Podnaslov	1985
200 f	1			Prvi podatak o odgovornosti	R.E.M.
210 a				Mjesto izdavanja i/ili raspačavač	EU
210 c				Nakladnik i/ili raspačavatelj	IMC music
210 d				Godina izdavanja i/ili raspačava	2013
215 a				Posebna oznaka građe i opseg	2 CD-a (40, 48 min)
215 d				Dimenzije	12 cm
300 a				Tekst napomene	Die Zeche, Bochum, Germany, October 2, 1985.
327 a	1			Tekst napomene	Sadržaj: CD 1: Feeling gravity's pull ; Harborcoat ; Sitting still ; Maps and legends ; Fall on me [etc.]. CD 2: 7 Chinese brothers ;
710 3	0	2		Broj sloga pregledne kataložne	R.E.M.
999 9				Vrsta građe	Zvučna građa

Slika 44

Kataložni postupak proveden je upisom, za ovaj naslov, bitnih podataka u za to predviđena polja. Međutim, u poljima 215 i 327 upisali smo pripadajući sadržaj na specifičan način, poštujući neka interna pravila/dogovore djelatnika Odjela za katalogizaciju u KGZ-u, koja se bitno razlikuju od pristupa koji smo npr. imali u slučaju katalogizacije sličnog primjera u sisačkoj knjižnici putem sustava Crolist.

Naime, snimka već spomenutog koncerta R.E.M.-a podijeljena je u dva dijela, odnosno na dva CD-a. Dok se sisačka knjižnica odlučila za svaki CD izraditi poseban kataložni zapis koji su potom povezali na jedan koji je sadržavao osnovne podatke koji su bili zajednički cijelom albumu, u KGZ-u izrađuju samo jedan zapis. Podatak o tome da je koncert snimljen na dva CD-a naveo se kao sadržaj polja 215, pri čemu se uz to u zagradi istaknulo i vrijeme trajanja, s time da se vrijeme navelo brojčano posebno za CD 1, a posebno za CD 2 odvojeno zarezima. U sisačkoj knjižnici u zapisima za svaki pojedini CD u

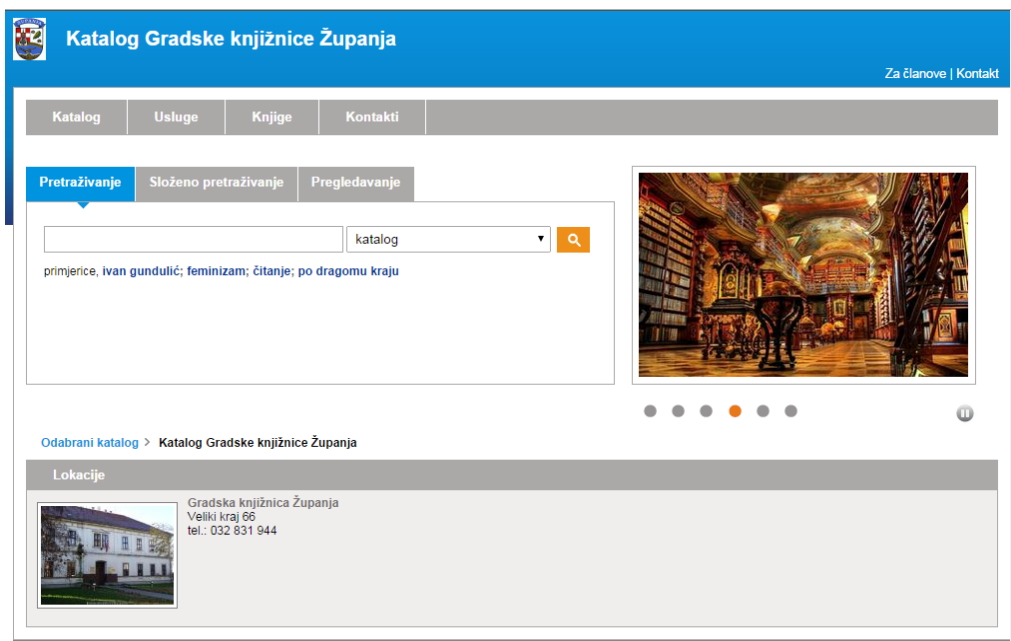
polju 215 jasno je navedeno da je riječ o jednom CD-u, a u zagradi je napisano vrijeme trajanja zvučnog zapisa na konkretnom CD-u, dok je u nadređenom zapisu za cjelokupni album jasno naveden podatak o tome da album čine dva CD-a i u zagradi njihovo ukupno trajanje izraženo u minutama.

U polje 327 kao tekst napomene naveden je popis skladbi snimljenih na tom koncertu. Prema pravilu kojeg se drži KGZ, skladbe sa oba CD-a navedene su zajedno u istom polju, s time da je ispred popisa istaknuto na kojem CD-u se točno skladba nalazi (prvom ili drugom). Kao velika zamjerka u ovom slučaju ističe se činjenica da nisu navedene sve skladbe već samo prvih par sa svakog CD-a. Svakako, ovdje nije riječ o nedostatku sustava jer je sustav jako dobro osmišljen i omogućuje pretraživanje po svim poljima. No kakve koristi od dobro oblikovanog sustava i mogućnosti detaljnog pretraživanja cjelokupnih kataložnih zapisa kada unutar zapisa katalogizatori iz nekih svojih razloga nisu naveli sve podatke koje bi korisnici mogli tražiti. Ipak, voditeljica ovog odjela ističe kako su i oni prepoznali taj problem i kako sada u novijim zapisima nastoje u polju 327 navesti naslove svih skladbi.

10. Korisničko sučelje WebPAC-a u sustavu Zaki

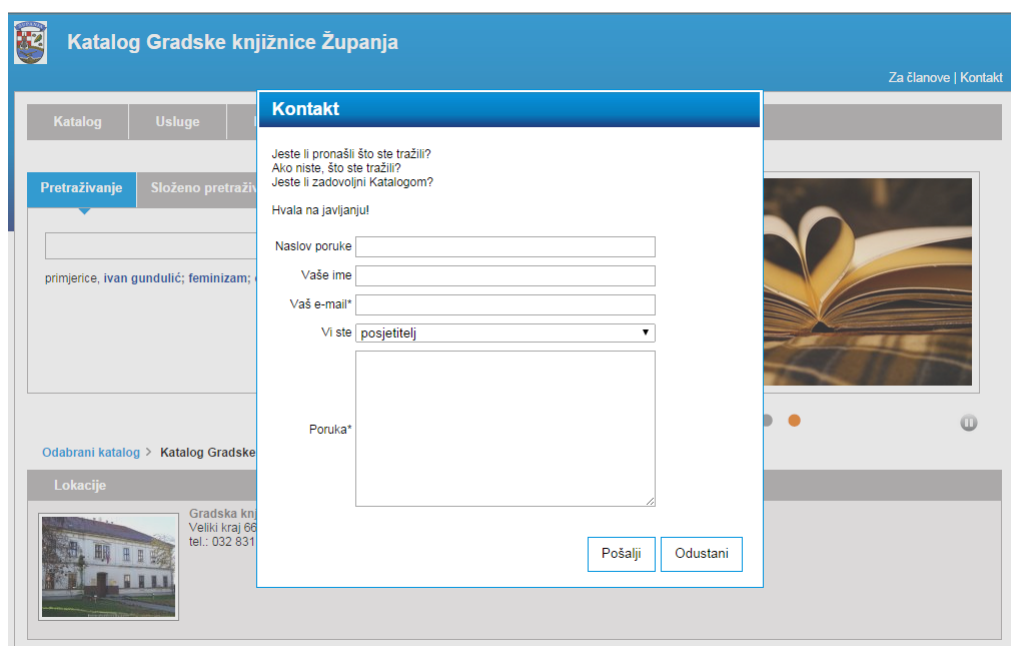
Mreža Knjižnica grada Zagreba svojim korisnicima svakodnevno na raspolaganju nudi Skupni katalog Zaki dostupan na adresi: <http://katalog.kgz.hr>, putem kojega mogu pretraživati svu građu koja čini fond knjižnica KGZ-a. Preostale knjižnice koje širom Hrvatske koriste Zaki sustav, ali ne djeluju u sklopu KGZ-a posjeduju vlastite kataloge kojima je moguće pristupiti putem web stranica knjižnica ili web stranica gradova i općina u sklopu kojih knjižnice djeluju, a na kojima je jedan dio sadržaja posvećen upravo radu lokalne knjižnice.

Već na prvi pogled, promatrajući početno sučelje online kataloga jedne takve knjižnice, možemo zaključiti da je ono vrlo kvalitetno izrađeno, jer svojom jednostavnošću i preglednošću, bez previše nepotrebnih podataka i sadržaja želi svojim korisnicima olakšati i osigurati što bolje, brže, a istovremeno jednostavno i razumljivo pregledavanje te pretraživanje. Kao primjer, na slici koja slijedi, prikazano je početno sučelje online kataloga Gradske knjižnice Županja.

Slika 45

U samom zaglavlju sučelja, jasno je istaknuto o katalogu koje knjižnice je riječ. Na početnoj traci sa izbornicima, kao prva stavka, s ciljem osiguravanja što lakšeg pretraživanja, u padajućem izborniku ponuđene su upute za korištenje Zaki kataloga. Potom slijede usluge za članove knjižnice, te dvije vrlo popularne među korisnicima, a to su informacije o najčitanim publikacijama, te novim jedinicama građe u knjižnici. Posljednja stavka u ovom izborniku je Kontakt za katalog, kroz koju korisnik može poslati svoju poruku, komentar ili upit (Slika 46).

Slika 46

Početno sučelje kataloga Zaki uvijek se otvara sa automatski postavljenom opcijom jednostavnog pretraživanja. Ukoliko je korisnik zadovoljan takvim oblikom pretraživanja, odmah može započeti sa upisivanjem svojega upita u za to predviđeno prazno polje i aktiviranja procesa pretraživanja koje se u ovom sustavu provodi kroz sve podatke koji čine kataložne opise knjižnične građe. Osim jednostavnog oblika pretraživanja, korisniku se u izborniku nudi i mogućnost odabira složenog pretraživanja te opcija pregledavanja prema predmetnoj odrednici ili klasifikacijskoj oznaci.

Kao jedan od zanimljivih i vrlo korisnih alata koje koriste suvremeni katalozi, pa tako i ovaj u sustavu Zaki, jest alat automatskog dopunjavanja ugrađen u polje za unos upita. Naime nakon upisa tri znaka, sustav sam korisniku predlaže neke od oblika upita koji bi mu prema već unesenim znakovima mogao eventualno odgovarati. Naravno, što se više znakova unese, sustav će biti precizniji, a samim time, biti će i u stanju ponuditi korisniku što više potencijalno relevantnih oblika upita od kojih on može odabrati jedan klikom miša kroz automatski otvoren padajući izbornik. Također, prilikom unosa upita „kraćenje upisanog, inverzija riječi iz naziva, izostavljanje interpunkcije, pogreške u pisanju i navođenju velikog ili malog slova ne prekida pretraživanje stranicom s 0 rezultata“³³ već se „provjerom napisanoga ispisuju rezultati formulacijom "Jeste li tražili ---".“³⁴

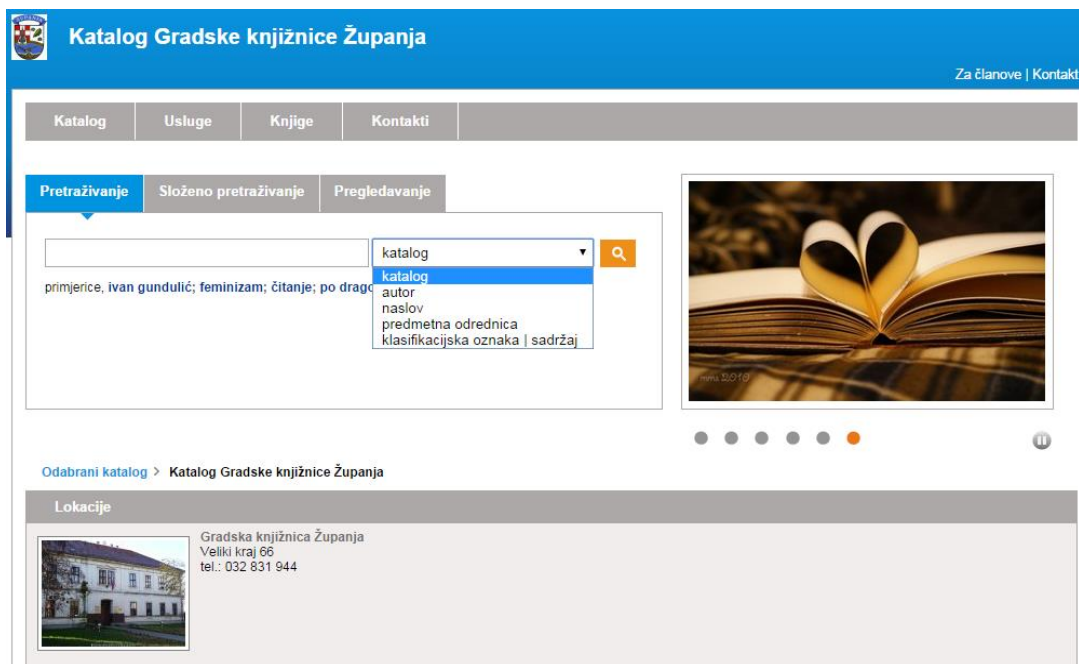
Prije nego što unese svoj upit i započne s pretraživanjem, korisnik u padajućem izborniku koji je smješten odmah pokraj polja za upis upita treba odrediti sadržaj za koji želi da se promatra prilikom pretraživanja, s obzirom na sam oblik upita. Dakle, hoće li se pretraživati sva polja kataloga, ili samo autor, odnosno, podatci o odgovornosti, možda samo naslovi, predmetne odrednice ili pak klasifikacijska oznaka ili opis klasifikacijske oznake putem riječi navedenih u Univerzalnoj decimalnoj klasifikaciji, odabire korisnik (*Slika 47*).

Ispod polja za pretraživanje naveden je naziv i lokacija knjižnice čijem katalogu je korisnik pristupio, a zatim i ostale osnovne informacije kao što su kontakt, radno vrijeme te fotografija same knjižnice.

Kao zanimljiv detalj ističu se i vizualna rješenja u obliku različitih slika, fotografija, plakata i drugih likovnih rješenja koja lijepo upotpunjavaju izgled sučelja ovoga kataloga, a također, u nekim slučajevima imaju i neku dodatnu poruku, odnosno informativni sadržaj o događanjima koja će se u skorij budućnosti odvijati u knjižnici. Ti multimedijски sadržaji smješteni su desno od pretraživača, zbog čega su uočljivi, ali istovremeno ne odvrćaju fokus korisnika od temeljnog sadržaja kataloga.

³³ Gjurković-Govorčin, Rajka. Zaki : mrežni katalog Knjižnica grada Zagreba. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/863> (15.8.2014.)

³⁴ ibidem

Slika 47

Rezultat pretraživanja korisniku je prikazan u obliku liste zapisa, pri čemu su zapisi numerirani rednim brojevima, dok je na početku liste naveden ukupan broj jedinica koje su pronađene i zadovoljavaju navedeni upit. Za razliku od prethodnih, starijih verzija ovakvih sustava, u ovom slučaju dobiveni zapisi pretraživanja nisu ograničeni neki određenim, unaprijed definiranim brojem rezultata, već se u potpunosti ispisuju svi pronađeni rezultati, u skupinama po 20 na stranici. Njihov poredak korisnik može odrediti i promijeniti odabirom jednog od kriterija po kojima su rezultati organizirani, putem padajućeg izbornika iznad popisa rezultata pretraživanja (Slika 48).

Kao zanimljiv i koristan detalj koji se nalazi ispod svakoga zapisa, može se istaknuti naveden podatak o vrsti građe za pojedinu jedinicu, kao i informacija da li je ona trenutačno dostupna ili posuđena od strane nekog drugog korisnika. Također, uz pojedine naslove, prikazana je i skenirana slika omota publikacije.

The screenshot shows the website interface for the 'Katalog Gradske knjižnice Županja'. The search results for 'Čudnovate zgode šegrta Hlapića' are visible, including author details (Brić-Mažuranić, Marić-Tepšić, N.), publisher (Varaždin: Katarina Zrinski, 2003), and ISBN (953-232-...). A modal window titled 'Upit o statusu građe za rezervaciju i posudbu' is overlaid, containing a form with fields for 'Ime i prezime', 'Broj iskaznice', and 'E-mail', and a 'Poruka' text area with the message 'Molim provjeru statusa građe za rezervaciju.'. Below the modal, a table lists various locations and their reservation statuses.

Lokacija	Signatura	Status	broj	Ident
62 Dječji odjel	D D BRL č	✓ Provjerite status	44400	830015922
	D D BRL č	✓ Provjerite status	44401	830015923
	D D BRL č	✓ Provjerite status	46799	830005405
	D D BRL č	✓ Provjerite status	50306	830005406

Slika 19

Putem izbornika, osim lokacije i provjere statusa, korisnik može vrlo lako doći i do pregleda jedinice kako u ISBD-u, tako i u UNIMARC formatu. Uz to, postoji i dodatna mogućnost pružanja preporuke svim zainteresiranim korisnicima za neke druge zanimljive naslove.

Ispis stranice, potom njezino slanje e-mailom, kao i preuzimanja ISBD-a prikaza zapisa, URL stranice, te dijeljenja njezina sadržaja na društvenim mrežama osiguran je direktno sa stranica kataloga.

Povratak na početnu stranicu, na jednostavno te složeno pretraživanje, pristup kontaktima te raznim oblicima pomoći u obliku uputa za korištenje dostupni su sa svih stranica kataloga.

11. Katalogizacija u sustavu Metel

Opis samog postupka katalogizacije, odnosno unosa novih kataložnih jedinca u knjižnični katalog knjižnično-informacijskog sustava Metel dati ćemo također na primjerima knjižne i neknjižne građe.

Istraživanje o načinima i mogućnostima katalogizacije koje sustav nudi u sklopu svojeg sučelja proveli smo u Narodnoj knjižnici "Petar Preradović" u Bjelovaru.

11.1. Primjer katalogizacije knjižne građe

Prvo sučelje s kojim se susrećemo prilikom ulaska u sustav Metel ne posjeduje nikakav poseban sadržaj osim poveznica prema osam osnovnih modula koje su organizirane u oblike trake na samom vrhu početne stranice. Kroz modul pod nazivom Građa, odabirom tražene stavke putem padajućeg izbornika, došli smo do modula koji služi za katalogizaciju omeđenih publikacija (*Slika 50*).

The screenshot shows the 'KATALOGIZACIJA - MONOGRAFIJE' window. At the top, there are tabs for 'KATALOGIZACIJA', 'INVENTARIZACIJA (F8)', 'PREUZIMANJE', 'SKENIRANJE', and 'WEB PREGLED'. Below these are various action buttons like '+NOVID', 'DIGZB', 'OSOBE', 'ABC ISBD', 'ABC MARC', 'PRETHODNI', 'SLJEDEĆI', 'OGLEDI', 'F1 - UPUTE', and 'NATRAG'. The main area contains a form for entering book details. The 'ID' field is filled with '89635'. The 'Građa' dropdown menu is set to 'Tekstualna građa, tiskana'. Other fields include 'Signatura', 'Redelica', 'Skupina 1' through 'Skupina 7', 'Napomena', 'Uputnica 1' through 'Uputnica 3', 'UDK' (with sub-fields U D K 2 and U D K 3), 'Novi nast.' (with sub-fields 'Lektira' and 'Autor'), 'Jezik', 'Zemlja', and 'Žanr'. There are also fields for 'ISBN' and 'Poveznica'. On the right side, there is a vertical toolbar with buttons for 'UPIS', 'BRISANJE', 'NAPOMENA', 'F7 PREDMETNICE', 'AUTORI', 'SKEN. NASL.', 'TABELA', 'F6 - MARC', 'ALT+F7 PREGLED', 'LINKOVI', and 'KOPIRAJ'. At the bottom, there is a status bar with the text: 'UPIŠUJE SE IDENTIFIKATOR (ŠIFRA) KATALOŽNOG ZAPISA. OTVARANJE NOVOG BRPPI SE PRITISKOM NA TIFPKU [NOVI] IZNAD POLJA NIVOJ'.

Slika 50

U ovom modulu, za sve podatke koji su potrebni za izradu potpunog kataložnog zapisa navedena su polja koja treba popuniti odgovarajućim podacima na osnovi samog primjerka kojeg katalogiziramo.

Prvo polje namijenjeno je ID-u katalognog zapisa. To je jedinstvena bročana oznaka pojedinog zapisa unutar knjižničkog kataloga, kojeg automatski dodjeljuje sustav ili ga proizvoljno može upisati sam katalogizator, naravno, pod uvjetom da taj ID već nije pridružen nekom drugom zapisu, na što ga sustav potom upozorava. Zatim slijedi skup podataka koji predstavljaju osnovne podatke koje treba navesti za svaku omeđenu publikaciju: građa, signatura, redalica, upis pripadajućih podataka kroz ISBD skupine, potom napomene, uputnice, UDK, datum upisa nove građe, autor građe, jezik građe, zemlja iz koje građa dolazi te ISBN. Osim ovih osnovnih polja postoje i neka dodatna kao što je polje za upis žanra katalogizirane jedinice, oznake za lektiru ukoliko se radi o lektiri, pridruživanje poveznica na digitaliziranu građu / internet članke i slično, zatim pisanje anotacije, odnosno dodatnog opisa građe te pridruživanje skenirane naslovnice katalognom zapisu. Sadržaje svih ovih dodatnih polja katalogizator može proizvoljno dodati katalognom opisu.

Prateći i popunjavajući gore navedena polja, u suradnji s djelatnicima Službe na nabavu i obradu u bjelovarskoj knjižnici katalogizirali smo nekoliko naslova, baš kao i u prethodnim knjižnicama i sustavima obuhvaćenim ovim istraživanjem, a na sljedećoj slici (Slika 51) dati ćemo prikaz jednog takvog potpunog katalognog zapisa izrađenog za omeđenu publikaciju Zdenka Baloga Gradovi jadranske Hrvatske.

The screenshot shows a software interface for cataloging monographs. The main window is titled 'KATALOGIZACIJA - MONOGRAFIJE'. It features a top navigation bar with tabs for 'KATALOGIZACIJA', 'INVENTARIZACIJA (F8)', 'PREUZIMANJE', 'SKENIRANJE', and 'WEB PREGLED'. Below this is a toolbar with various icons and buttons like '+ NOVID', 'DIOZB', 'QSOBE', 'ABC ISBO', 'ABC MARC', 'PRETHODNI', 'SLJEDEĆI', 'OGLEDI', 'F1 - UPUTE', and 'NATRAG'. The main area is divided into several sections:

- ID:** 88168, with a 'Nova Razina' button and a date '08.09.2014'.
- Građa:** Tekstualna građa, tiskana.
- Signatura:** 908(497.5) BALOG gra
- Redalica:** BALOG, Zdenko
- Skupina 1:** Gradovi jadranske Hrvatske : stil grada : trgovima identiteta hrvatskih gradova / Zdenko Balog : fotografije Nikola Žulj. -
- Skupina 2:**
- Skupina 4:** Križevci : Veda, 2014. -
- Skupina 5:** 382 str. : ilustr. u bojama : 32 cm. -
- Skupina 6:**
- Skupina 7:**
- Napomena:** Bibliografija. - Kazalo.
- Uputnica 1:** 1. Žulj, Nikola (pht)
- Uputnica 2:**
- Uputnica 3:**
- UDK:** 908(497.5) HRVATSKA. REGIONALNE MONOGRAFIJE (908)
- UDK 2:**
- UDK 3:**
- Novi nast:** 201409, Lektira, Autor: 0000001771, BALOG Zdenko
- Jezik:** hrv, Zemlja: hr, Žanr:
- ISBN:** 953-56593-3-4
- Poveznica:** Pregled, Upis, Brisanje
- Anotacija:** Gradovi jadranske Hrvatske nisu samo privlačan kompendij dosadašnjih znanstvenih spoznaja, već su ujedno i jedan otvoreniji tekst, u kojem ćemo naći i drevne legende, i rijetko spominjane detalje suvremene mikro-povijesti svakodnevice, a usput ćemo se upoznati i s galerijom znamenitih ličnosti koje su rođene u pojedinom gradu. Balogove naputnice su iscrpne i leksikografske, no autor se ne libi iznenaditi nas kratkim

On the right side, there is a book cover image for 'GRADOVI JADRANSKE HRVATSKE' and a vertical toolbar with buttons: UPIS, BRISANJE, NAPOMENA, F7 PREDMETNICE, AUTORI, SKEN. NASL., IABELA, F6 - MARC, ALT+F7 PREGLED, LINKOVI, and KOPIRAJ. At the bottom, there is a small table with columns: INV. BR., RAZINA, ODJEL, ZBIRKA, POLICA, SVEZAK, containing the value '0120883 S'. Below the table, the text 'JADRANSKA HRVATSKA - GRADOVI' is visible.

Slika 51

S obzirom da su nam baš kao i u Zaki sustavu sva polja za unos kataložnih podataka pregledno prikazana na jednom sučelju, vrlo je lako pratiti tijek izrade zapisa i u svakom trenutku vratiti se na neko prethodno polje ukoliko smo uočili vlastiti popust ili pogrešno upisan podatak. Također, vrlo korisna poveznica je i ona pod nazivom Upute smještena na vrhu stranice u alatnoj traci, koju možemo kontaktirati u slučaju bilo koje nedoumice.

U ovom sustavu pisanje kataložnog zapisa nudi u obliku MARC zapisa, pri čemu moramo navesti UNIMARC oznaku za svaki tag prije upisivanja samog sadržaja polja, baš kao što je to prikazano u sljedećem primjeru na *Slici 52*.

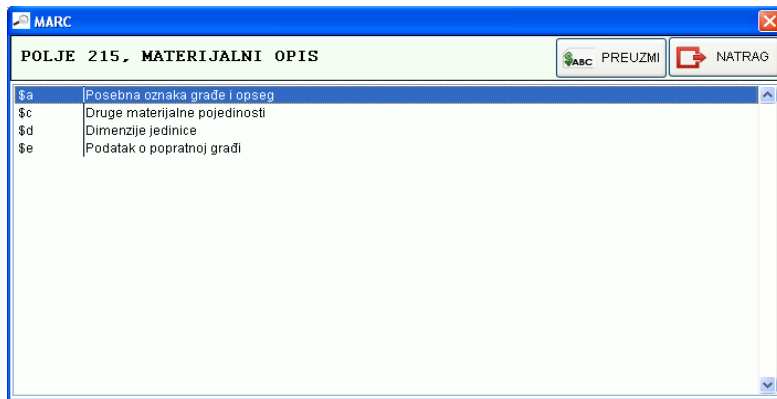
KATALOGIZACIJA - MONOGRAFIJE			
KATALOGIZACIJA	INVENTARIZACIJA (F8)	PREUZIMANJE	SKENI
ID	88169	Nova Razina	xxxxxx
			08.09.2014
Građa	Tekstualna građa, tiskana		
Signatura	886.2-2 NOVE		
Redalica	700 1\$aNOVE drame		
Skupina 1	\$aNove drame\$dramski tekstovi studenata ADU\$g[urednik Tomislav Zajec]		
Skupina 2			
Skupina 4	\$aZagreb\$cCeKaPe\$d2013		
Skupina 5	\$a175 str.\$d21 cm		
Skupina 6			
Skupina 7			
Napomena	322 \$aBilješke o autoricama314 \$a314 \$aZastupljene autorice : Karla Crnčević, Ana Grljić, Mila Pavićević, Beatrica Kurbel		
Uputnica 1			
Uputnica 2			
Uputnica 3			
UDK	821.163.42-2		
UDK 2			
UDK 3			
Novi nasl.	201409	Lektira	Autor
Jezik	hrv	Zemlja	hr
Žanr			
ISBN	953-56477-8-2		
Poveznica			
Anotacija			

UPIŠITE REDALICU (AUTOR i s) F8 - MARC POMOĆ (F2 - ODABIR)

Slika 52

Međutim, za razliku od obaveznog kontaktiranja odgovarajućih priručnika ili odličnog poznavanja svih UNIMARC oznaka, kao što je to bilo slučaj u Crolistu, ovdje to nije potrebno. U sustavu Metel, sve je

lakše i puno jednostavnije. Naime, pritiskom na tipku F6 naše tipkovnice ili klikom miša na polje F6 – MARC u desnom izborniku, otvara se šifrn timer UNIMARC oznaka u kojem su navedene oznake svih polja i potpolja. Iz njega vrlo lako možemo preuzeti bilo koju oznaku koja će se automatski samostalno navesti u polju u kojem potom trebamo samo upisati traženi sadržaj. Na *Slici 53* dan je primjer šifrn timer za materijalni opis.

Slika 53

Osim u MARC formatu, izvedba kataložnog zapis moguća je i u tzv. ISDB obliku, klikom miša na polje ISBD u alatnoj traci na vrhu stranice, u kojem MARC oznake nisu vidljive, već samo sadržaj polja, baš kao što je prikazano u prethodnom primjeru na *Slici 52*.

Djelatnici bjelovarske knjižnice opisuju Metel kao sustav koji je vrlo dobro prilagođen knjižničnim potrebama, a osobito su zadovoljni mogućnošću kooperativne katalogizacije kojom mogu preuzimati zapise ne samo iz Metelove baze, već i iz NSK kataloga, kao i Crolistovog skupnog kataloga.

11.2. Primjer katalogizacije neknjižne građe

Za primjer katalogizacije neknjižne građe u sustavu Metel odabrali smo album Huga Lauriea *Didn't rain*. Riječ je o zvučnim zapisima trinaest skladbi pohranjenih na jednom CD-u, koji je popraćen tekstualnim prilogom od 18 stranica.

Izradu kataložnog zapisa započeli smo dodjeljivanjem jedinstvenog ID broja koji je postavljen kao prvo polje na Metelovom sučelju za katalogizaciju. Potom smo naveli vrstu građe koju katalogiziramo. Postavku s informacijom da se radi o tekstualnoj tiskanoj građi, koja je automatski navedena u tom

polju s obzirom da je ta vrsta građe najčešća, morali smo zamijeniti putem padajućeg izbornika oznakom AAC koja označava audio-vizualnu građu, točnije, audio CD.

U ovom slučaju, kao redalicu naveli naslov albuma. Hugh Laurie izvodi sve skladbe, no skladatelji su različiti. Za razliku od sisačke knjižnice (u sustavu Crolist) te Gradske knjižnice Zagreb (u sustav Zaki) koje su smatrale kako su izvođači (R.E.M. i Aerosmith) sami po sebi pridali izniman doprinos skladbama koje su izvodili na katalogiziranim CD zapisima, pa nisu kao prvi podatak o odgovornosti isticale skladatelje, već izvođače, djelatnici bjelovarske knjižnice držali su se pravila da u ovom slučaju kao redalicu trebaju istaknuti naslov CD-a.

Ostale skupine i polja popunili smo podatcima preuzetim sa omota CD-a, nakon čega smo aktivirali poseban program (*Slika 54*) ugrađen unutar modula za katalogizaciju zvučne građe, specifičan baš za sustav Metel. Naime, ovaj program samostalno očitava CD, prepoznaje i ispisuje izvođača, naslov albuma te daje popis svih skladbi zajedno s njihovim vremenom trajanja, nakon čega sve skladbe automatski pronalazi na Internetu, na stranici YouTube. Izvedbe tih skladbi pronađene na Internetu potom se povezuju sa kataložnim zapisom. Ovaj program tako svim knjižničnim korisnicima u online katalogu nudi dodatni sadržaj. Uz kataložni zapis, dobivaju točan popis skladbi u obliku poveznica koje ih vode na stranicu YouTube na kojoj ih mogu i poslušati.

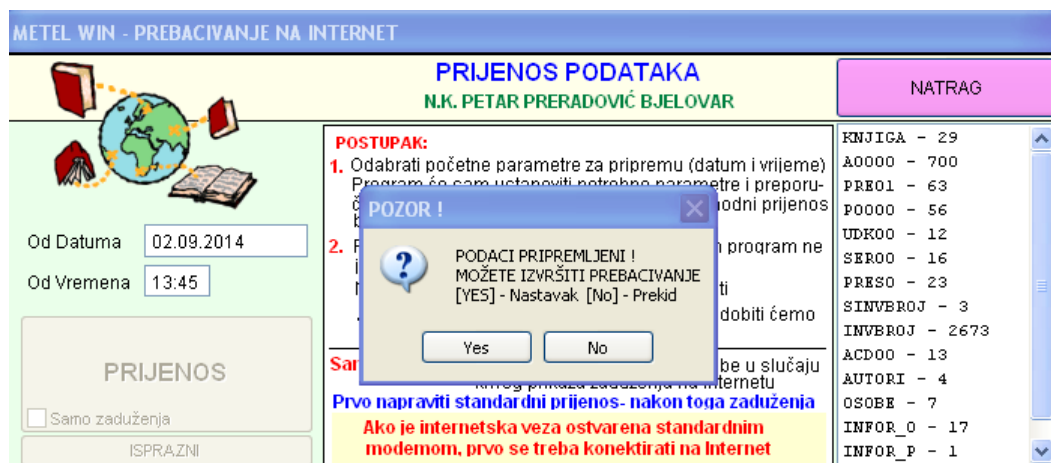
The screenshot displays the 'KATALOGIZACIJA - MONOGRAFIJE' software interface. At the top, there are tabs for 'KATALOGIZACIJA', 'INVENTARIZACIJA (F8)', 'PREUZIMANJE', 'SKENIRANJE', and 'WEB PREGLED'. Below these are various action buttons like '+ NOVI ID', 'DIOZB', 'OSOBE', 'ABC', 'ISBD', 'ABC', 'MARC', 'PRETHODNI', 'SLJEDEĆI', 'OGLEDI', and 'F1 - UPUTE'. The main area shows a record for ID '88170' with the title 'METEL Win - UPIS CD'. A detailed view of the CD is overlaid, showing the album title 'Didn't It Rain', the artist 'Hugh Laurie', and the year '2013'. The genre is 'Blues'. A tracklist is displayed with 13 tracks, including 'The St. Louis Blues', 'Junkers Blues', 'Kiss Of Fire', 'Vicksburg Blues', 'The Weed Smoker's Dream', 'Wild Honey', 'Send Me To The Lectric Chair', 'Evenin'', 'Didn't It Rain', 'Careless Love', 'One For My Baby', 'I Hate A Man Like You', and 'Changes'. At the bottom, there is a playback control panel with buttons for 'Sel. Sve', 'Deset. Sve', 'Rip', 'TRAŽI', '00:00', 'PLAY', 'PAUSE', 'STOP', 'UPIŠI', and 'OBRIŠI'. There are also radio buttons for 'Izvođi - Djelo', 'Djelo - Izvođi', 'Autor - Djelo', and 'Djelo - Autor', and checkboxes for 'SREDI Separator' and 'Multiresults'.

Slika 54

Iako je time postupak katalogizacije ove jedinice završen, ona još uvijek nije dostupna na internetu, odnosno, u Metelovom WebPAC-u. Naime, unutar programske podrške Metel postoje različiti pomoćni programi. Između ostaloga, i jedan za prebacivanje svih ažuriranih podataka na Internet (Slika 55 i Slika 56). Dakle, ovim programom ne dodaju se samo novi kataložni zapisi već se ažuriraju svi promijenjeni i dopunjeni podatci u sustavu, pa tako i npr. podatci o tome da li je neka publikacija posuđena ili je još uvijek dostupna na policama knjižnice. Upravo iz tog razloga, prijenos svih novih podataka na Internet trebalo bi se obavljati redovito, kako bi korisnicima uvijek na raspolaganju bili točni podatci o trenutačnom stanju u njihovoj knjižnici.

Slika 55

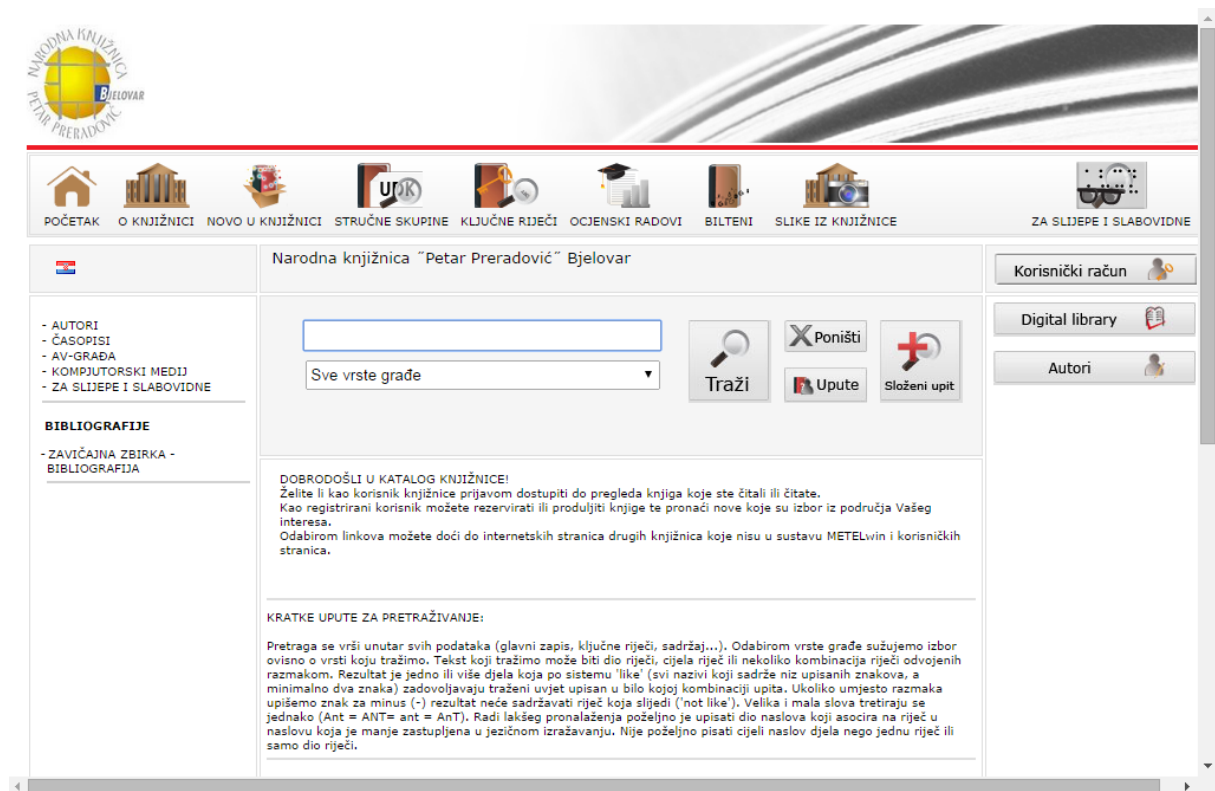

Slika 56

12. Korisničko sučelje WebPAC-a u sustavu Metel

Za mnoge knjižnice koje posluju u knjižnično-informacijskom sustavu Metel, online katalogi dostupni su trenutačno na internetu u dvije verzije, u novoj i nešto starijoj inačici.

Prvo ćemo opisati noviju verziju čije je početno sučelje prikazano na *Slici 57*. U središtu sučelja smješteno je polje za unos upita, a ispod kroz padajući izbornik korisnik može odabrati vrstu građe koja ga zanima i time suziti pretraživanje. Važno je istaknuti da korisnik prilikom oblikovanja upita ne treba paziti na redoslijed unosa riječi u za to predviđeno polje, kao niti to hoće li ga napisati velikim ili malim slovima, za razliku od npr. sustava Crolist u kojem drugačiji redoslijed može rezultirati neuspješnim pretraživanjem i nepronadenim jedinicama građe. Klikom miša na grafičku ikonu Traži ili pritiskom tipke Enter započinje se sa postupkom pretraživanja. Baš kao i u svim drugim katalogima druge generacije, i u ovom postoji opcija složenog pretraživanja kojoj je lako moguće pristupiti putem grafičke ikone također smještene u središnjem dijelu sučelja.

Slika 57

Iznad samog polja za unos upita jasno je istaknut naziv knjižnice čiji se katalog pretražuje, baš kao i logo knjižnice u zaglavlju stranice. Između je smješten svojevrsni izbornik u sklopu kojeg je svaka

stavka osim tekстом označena i odgovarajućim grafičkim rješenjem u obliku grafičke ikone. Ujedno, ovakvo grafičko rješenje organizacije izbornika jedinstveno je i neviđeno u prethodno analiziranim katalozima. Prva stavka u ovom izborniku je ikona za početnu stranicu, koja se nalazi na istom mjestu na baš svakoj stranici kataloga, čime omogućava korisniku jednostavan i brz povratak na početno sučelje u svakom trenutku. Kao zanimljive dodatne sadržaje iz ovoga izbornika možemo istaknuti podatke o novim naslovima u knjižnici, potom neke osnovne informacije o knjižnici kao što je njezina adresa, kontakti, radno vrijeme, ali i podatci o knjižničnom fondu, o točnom broju jedinica pojedine vrste građe te broju članova knjižnice. Osim toga, ukoliko knjižnica to želi, kroz ovaj izbornik može korisnicima ponuditi pristup biltenima prinova, kao i fotografijama zabilježenim u prostorijama knjižnice. Također, ponuđene su i posebne opcije pretraživanja po ključnim riječima te stručnim UDK skupinama. Ocjenski radovi, kao što su to završni, diplomski i magistarski radove te doktorske disertacije posebno su istaknuti u ovom izborniku čime je pristup njihovim kataložnim zapisima brži i pristupačniji .

Kao vrlo korisna stavka koja je na žalost istaknuta samo u ovom katalogu, ističe se poseban dio kataloga namijenjen slijepim i slabovidnim osobama. Unutar njega osobe oštećenog vida mogu pretraživati katalog, prilagođavajući pritom izgled sučelja vlastitim potrebama mijenjajući veličinu, oblik i boju fonta slova, kao i boju pozadine. Tu im je dana i mogućnost pretraživanja posebne građe kao što su knjige na brajici, taktilne slikovnice, knjige na uvećanom tisku i slično.

U izborniku na desnoj strani početnog sučelja, korisnik može pristupiti vlastitom korisničkom računu te ući u evidenciju svih pročitanih knjiga, kao i pristupiti usluzi rezervacije željenih i produljenja već posuđenih naslova. Kao dodatni sadržaj, korisnicima je ponuđen i pristup digitalnoj knjižnici koja nudi slobodan pristup raznovrsnoj vrijednoj građi digitaliziranoj kroz mnogobrojne projekte digitalizacije u hrvatskim knjižnicama. Također kao vrlo koristan i zanimljiv sadržaj ističe se Katalog autora koji obiluje informacijama o samom autoru, a osim toga nudi i reference u digitalnoj knjižnici.

Lijevo od središnjeg prostora za pretraživanje kataloga, nalaze se poveznice koje korisnicima daju mogućnost pretraživanja kataloga prema nekim specifičnim kriterijima, npr. pretraživanje određene vrste građe (samo časopisa ili isključivo računalnih medija), potom pretraživanje građe koja je namijenjena slijepim i slabovidnim osobama te pregledavanje popisa najzastupljenijih autora u fondu knjižnice i uvid u kataložne zapisa njima pripadajućih djela. Kao dodatni sadržaj u sklopu Metelovog kataloga ponuđen je i pristup bibliografijama knjižnice, kao što je u ovom primjeru na stranicama kataloga bjelovarske knjižnice omogućen pristup bibliografiji zavičajne zbirke.

U odnosu na prethodne, ovaj katalog specifičan je po vizualnom rješenju sučelja koje je jednostavno, pregledno, a ipak obogaćeno pojedinim grafičkim ikonama i drugim vizualnim rješenjima koji kao

detalji ne odvrćaju pažnju korisnika od samog sadržaja kataloga, a opet, olakšavaju snalaženje na stranicama kataloga i samo pregledavanje i pretraživanje čine ugodnijim i pristupačnijim običnim korisnicima. Uspoređujući ovu verziju Metelovog kataloga sa onom nešto starijom prikazanoj na slici koja slijedi (*Slika 58*), vidljivo je da se po samim mogućnostima koje nude ne razlikuju previše jedna od druge, novija je nešto malo bogatija dodatnim sadržajima, no upravo to grafičko rješenje novog sučelje čini tu verziju prihvatljivijom i znatno popularnijom među knjižničnim korisnicima.

DOBRODOŠLI U KATALOG KNJIŽNICE!
 Želite li kao korisnik knjižnice prijavom dostupiti do pregleda knjiga koje ste čitali ili čitate.
 Kao registrirani korisnik možete rezervirati ili produžiti knjige te pronaći nove koje su izbor iz područja Vašeg interesa.
 Odabirom linkova možete doći do internetskih stranica drugih knjižnica koje nisu u sustavu METELwin i korisničkih stranica.

Vi ste danas 93. posjetitelj. (Zadnjih 7 dana 443. Zadnjih 30 dana 1.617.)

Podaci o knjižnici | Stručne skupine | Ključne riječi | Autori | ZAVIČAJNA ZBIRKA - BIBLIOGRAFIJA | Slike iz knjižnice

Složeni upit

E-mail:

Lozinka:

[Upute](#)

Traži | Poništi

Bilteni | Časopisi | Novi naslovi | Za slijepe i slabovidne | DIPLOMSKI RADOVI | ZAVRŠNI RADOVI | MAGISTARSKI RADOVI | DOKTORSKE

DISERTACIJE

KRATKE UPUTE ZA PRETRAŽIVANJE:

Pretraga se vrši unutar svih podataka (glavni zapis, ključne riječi, sadržaj...). Odabirom vrste građe sužujemo izbor ovisno o vrsti koju tražimo. Tekst koji tražimo može biti dio riječi, cijela riječ ili nekoliko kombinacija riječi odvojenih razmakom. Rezultat je jedno ili više djela koja po sistemu 'like' (svi nazivi koji sadrže niz upisanih znakova, a minimalno dva znaka) zadovoljavaju traženi uvjet upisan u bilo kojoj kombinaciji upita. Ukoliko umjesto razmaka upišemo znak za minus (-) rezultat neće sadržavati riječ koja slijedi ('not like'). Velika i mala slova tretiraju se jednako (Ant = ANT = ant = AnT). Radi lakšeg pronalaženja poželjno je upisati dio naslova koji asocira na riječ u naslovu koja je manje zastupljena u jezičnom izražavanju. Nije poželjno pisati cijeli naslov djela nego jednu riječ ili samo dio riječi.

Slika 58

Rezultati pretraživanja u sustavu Metel prikazuju su u obliku liste zapisa, pri čemu je svaki zapis označen rednim brojem, a uz broj dana je mala grafička ikona koja korisniku vizualno daje informaciju o kojoj vrsti građe je riječ. Na stranici se navodi po 20 zapisa. Korisnik ih može proizvoljno organizirati i redati prema signaturi, kronološki, prema naslovu, ili prema autoru. Klikom miša na jedan od zapisa, otvara se potpuni kataložni zapis na novoj stranici kataloga kao što je prikazano na *Slici 59*. Uz kataložni zapis, kao dodatni sadržan prikazuje se slika skenirane naslovnice, odnosno, omota publikacije, a uz ime autora postavljene su poveznice koje korisnika mogu odvesti do Wikipedijine stranice sa sadržajem koji govori o tom autoru, te rezultatima Google pretraživanja. Za zvučne zapise, kao što je i ovaj u primjeru sa *Slike 59*, specifična je poveznica prema YouTube stranici za svaku pojedinu skladbu koja se nalazi na tom CD-u i putem koje zatim korisnik može preslušati istu.

Narodna knjižnica "Petar Preradović" Bjelovar

POČETAK :: REZULTAT PRETRAŽIVANJA - AUDIO GRAĐA

Autor [G W DIDN'T rain](#)

Naslov Didn't rain / [izvođač] Hugh Laurie. -

Impresum UK : Warner music UK, 2013. -

Materijalni opis 1 CD (53 min) : stereo ; 12 cm + tekst. prilog ([18] str.) : ilustr.

Uputnica [1. Laurie, Hugh](#)

UDK CD784.72

Jezik eng

SADRŽAJ:

BROJ	NAZIV	IZVOĐAČ	AUTOR	GODINA	VRIJEME
00	The St. Louis Blues				4:21
00	Junkers Blues				2:55
00	Kiss Of Fire				3:27
00	Vicksburg Blues				4:28
00	The Weed Smocker's Dream				4:17
00	Wild Honey				4:20
00	Send Me To The 'Lectric Chair				5:26
00	Evenin'				3:03

Slika 59

13. Zaključak

Prepoznavši razvoj računalne tehnologije, te pojavu novih hardverskih i softverskih rješenja, kao vrlo korisne komponente čija bi primjena knjižnicama mogla osigurati puno bolje, brže i kvalitetnije poslovanje, većina narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj prema svojim potrebama te financijskim sredstvima kojima raspolažu, nastoji se informatizirati te modernizirati svoj rad i usluge.

Danas, gotovo sve narodne knjižnice koriste knjižnično-informacijske sustave zahvaljujući kojima mogu svoje knjižnične poslove voditi putem računala. Primjena i utjecaj suvremene tehnologije vidljiv je u svim aspektima poslovanja, a možda najizraženiji jest u pojavi novih oblika kataloga s kojima, kao osnovnim radnim pomagalom svake knjižnice, svakodnevno doticaj imaju kako knjižničari tako i sami korisnici.

U našem radu istražili smo kojim je sve narodnim knjižnicama katalog dostupan online, a zatim i o primjeni konkretno kojih knjižnično-informacijskih sustava je riječ. Zaključili smo da su trenutačno u poslovanju knjižnica aktualni katalogi sustava BibliosAMweb, Metel, Medved, Zaki i Crolist. Uzimajući

u obzir činjenicu da Metel, Zaki i Crolist uvjerljivo dominiraju hrvatskim narodnim knjižnicama, detaljniju analizu posvetili smo upravo njima.

Tijekom istraživanjima koja smo obavljali online, ali i posjetima narodnim knjižnicama širom Hrvatske te radom u samoj obradi i stvaranju novih kataložnih zapisa u suradnji sa profesionalnim katalogizatorima, zaključili smo da bez obzira na sve napore koje mnoge knjižnice ulažu u svoj razvoj, još uvijek hrvatski katalogi znatno zaostaju za suvremenim svjetskim. Ukratko, gotovo sve kataloge mogli bismo opisati kao OPAC-e druge generacije koji se samo pojedinim funkcijama u nešto manjoj ili većoj mjeri razvijaju u smjeru OPAC-a treće generacije.

U sva tri kataloga primjenjuje se UNIMARC format za strojno čitljivo katalogiziranje. Sam postupak katalogizacije najkompliciraniji je u sustavu Crolist. Naime, sučelje namijenjeno katalogizatorima izgleda kao da nije mijenjano niti razvijano od osamdesetih godina kada je sustav prvotno dizajniran. Katalogizator samostalno mora upisivati UNIMARC oznake, odnosno, polja i potpolja i tek onda pripadajući sadržaj. Ne postoje nikakve upute koje bi korištenje ovim sustavom učinilo razumljivim, pa tako knjižničari koji se bave ovim poslom, obično uče od starijih kolega koji su to već savladali, pri čemu im priručnik koji sadrži UNIMARC oznake uvijek mora biti na dohvat ruke. U sustavima Metel i Zaki sve je puno lakše. Sučelja bismo mogli opisati kao vrlo pristupačna, odnosno user-friendly orijentirana. U sklopu samih sustava postoje upute za njihovo korištenje, no zbog njihove preglednosti, dobre organizacije i jednostavnosti, pod uvjetom da poznajemo samo pravila katalogizacije i znamo se koristiti računalom, uspješno savladavanje korištenja sustava i provođenja same katalogizacije osigurano je i bez korištenja uputa. Naime, u sustavima Zaki i Metel za katalogizatore su već dizajnirane svojevrzne sheme/tabele u kojima su navedene UNIMARC oznake uz koje su dostupna i tekstualna opisna pojašnjenja sadržaja koji bi se trebao upisati u zadana polja i obrnuto, što svakako znatno olakšava i ubrzava sam proces katalogizacije.

Za razliku od sučelja koja koriste katalogizatori u svrhu obrade građe, sva tri korisnička sučelja namijenjena pretraživanju kataloga od strane knjižničnih korisnika, možemo opisati kao vrlo pregledna i dobro organizirana. Naime, niti jedno sučelje nije opterećeno nepotrebnim podacima i tekstom, gotovo sve raspoložive funkcije vidljive su odmah na početnom sučelju kataloga i upravo se iz tog razloga korisnicima nije problem snaći i započeti s pregledavanjem i pretraživanjem. Međutim, sam način pretraživanja i oblikovanja upita, kao i pronalazak relevantnih zapisa i njihov prikaz te sve dodatne funkcije i sadržaji bitno se razlikuju od sustava do sustava.

Od svih analiziranih kataloga obuhvaćenih našim istraživanjem, online katalog u sustavu Crolist je najslabije razvijen. Naime, on je pravi primjer OPAC-a druge generacije, sa vrlo malo odlika suvremenih knjižničnih kataloga. U njemu se pretraživanje još uvijek temelji na ključnim riječima, koje

je pritom ograničeno na određena polja. Dakle, sva polja zapisa nisu pretraživa. Korisniku su na raspolaganju dvije opcije za pretraživanje – jednostavno i složeno. Prilikom oblikovanja upita, jako je bitno da se izraz točno napiše jer sustav ne tolerira tipfelere i slično. Također, u slučaju da redosljed riječi u postavljenom upitu nije isprava, korisnik neće dobiti tražene zapise. Tako npr. ukoliko prilikom pretraživanja unese ime pa prezime autora, a ne obrnuto kao što je u sustavu predviđeno, korisnik će ostati zakinut jer će rezultati dobiveni ovim pretraživanjem biti potpuno nerelevantni. Svi rezultati pretraživanja prikazuju se u obliku skupova, odnosno, listi zapisa. Zapisi su numerirani, označeni rednim brojevima te se zbog vrlo često velikog broja jedinica prikazuju u skupinama od 20 zapisa po stranici. Uz kataložni zapis, dan je podatak o statusu publikacija, tj. jesu li zadužene ili dostupne na policama knjižnice.

Katalog u sklopu knjižnično-informacijskog sustava Metel također možemo svrstati u predstavnike OPAC-e druge generacije. Međutim, za razliku od Crolista, posjeduje neke kvalitete koje ga ipak čine suvremenijim i kojima pokazuje da se polako razvija i svojim korisnicima nastoji s vremenom osigurati sve bolje mogućnosti pregledavanja i pretraživanja, kao i pristup nekim dodatnim sadržajima. U Metelovom kataloge također postoji mogućnost odabira između jednostavnog i složenog pretraživanja. Bitno je napomenuti da, za razliku od Crolista, redosljed riječi unutar upita u ovom slučaju nije bitan. Također, unutar zapisa pretraživa su sva polja. Već samo ove činjenice, osiguravaju korisniku veću mogućnost lakšeg pronalaska relevantnih zapisa. Za Metelov katalog katakteristična je vrlo velika ponuda poveznica u obliku grafičkih ikona prema specifičnim vrstama pretraživanja i posebnim katalozima, kao što je npr. Katalog autora te Katalog za slijepe i slabovidne osobe. Jedinstvena mogućnost je i izravan pristup svojevrsnoj digitalnoj knjižnici sa same stranice kataloga, koja obiluje vrijednom digitaliziranom građom mnogih knjižnica. Gotovo svi kataložni zapisi, osim podacima o statusu građe, obogaćeni su dodatnim sadržajima u obliku skeniranih slika omota, direktnih poveznica prema rezultatima dobivenih pretraživanjem Googlea za autora tražene publikacije, kao i izravne poveznice prema Wikipedijinim člancima također vezanim za autore. Osim toga, u slučaju da je npr. riječ o kataložnom zapisu nekog zvučnog zapisa, dodana je i poveznica prema YouTubeovim stranicama na kojima se skladbe mogu preslušati. Iako početna stranica kataloga kroz izbornike i mnoge poveznice te grafičke ikone nudi pristup različitim sadržajima i mogućnostima pretraživanja pojedinih segmenata kataloga, očekivana nepreglednost vješto je izbjegnuta. Naime, sve je dobro i jasno organizirano, pa se tako korisnik unatoč velikom broju poveznica bez problema može snaći.

Knjižnični katalog Zaki zasigurno je za sada najbolji i najsuvremeniji katalog koji se trenutačno koristi u hrvatskim narodnim knjižnicama. Možemo ga ukratko opisati kao svojevrsni OPAC koji je u prijelaznoj fazi od OPAC-a druge generacije prema OPAC-u treće generacije. Na stranicama online

kataloga Zaki korisniku se nudi mogućnost pregledavanja te jednostavnog i složenog pretraživanja. Prilikom unosa upita u za to namijenjeno polje, korisnik ne treba paziti na to hoće li upit napisati velikim ili mali slovima, kao niti na redosljed riječi u upitu. U sklopu polja za pretraživanje ugrađen je poseban alat koji već nakon nekoliko upisanih znakova korisniku sugerira moguće oblike upita čime mu olakšava i ubrzava sam proces pretraživanja. Ukoliko pritom dođe do tipfelera te neuspješnog pretraživanja, sustav mu nudi novi preoblikovani upit izrazom 'Jeste li mislili ...'. Prikaz rezultata pretraživanja organizira se automatski putem algoritma za sortiranje rezultata po relevantnosti čime su najvjerojatnije traženi naslovi prikazani na početku liste. Dobiveni rezultati potom se mogu dodatno suziti kroz facete, odnosno, blokove različitih entiteta, što je također karakteristika OPAC-a treće generacije.

Upravo spomenutu odliku organizacije te probiranja rezultata pretraživanja putem faceta posjeduje i Crolistov skupni katalog Vero. U odnosu na Crolistove kataloge pojedinih knjižnica, skupni katalog bitno je napredovao. Upravo se iz tog razloga nadamo da će se u skoroj budućnosti i katalogi pojedinih knjižnica u sustavu Crolist također početi mijenjati i razvijati u smjeru OPAC-a treće generacije, po uzoru na Vero.

Iako hrvatske knjižnice nemaju tako dobre uvjete za rad kao neke veće svjetske knjižnice, iz ovog istraživanja vidljivo je da se s obzirom na sredstva kojima raspolažu nastoje koliko god mogu modernizirati i osuvremeniti svoje poslovanje i ponudu usluga. Interes od strane mnogih knjižnica svakako postoji, pa možemo zaključiti da je sada red na tvrtkama koje se bave održavanjem knjižnično-informacijskih sustava da WebPAC-e osuvremene i usmjere njihov razvoj prema novijim verzijama, a organi vlasti koji su nadležni za narodne knjižnice da prepoznaju vrijednost i važnost omogućavanja korištenja takvih online kataloga, pa s obzirom na to izdvoje odgovarajuće financijska sredstva i u tu svrhu.

14. Literatura

- 1) CROLIST L2L (Library to Library). URL: <http://www.unibis.hr/L2L.htm> (20.5.2014.)
- 2) Barbarić, Ana. Povijesni pregled razvoja OPAC-a. // Vjesnik bibliotekara hrvatske 46, 3/4(2003/2004), str. 48-58.
- 3) Blažević, Dorica; Hodak, Vesna. Upute za katalogizaciju omeđenih publikacija i nizova publikacija. Zagreb : Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2000.
- 4) Buckland, Michael. Preoblikovanje knjižničnih službi i usluga : program. Lokve : „Benja“ ; Rijeka : Gradska knjižnica, 2000.
- 5) FRBR – Knjižnični katalogi nove generacije. URL: <http://www.unibis.hr/FRBROPAC.html> (15.8.2014.)
- 6) Gjurković-Govorčin, Rajka. Zaki : mrežni katalog Knjižnica grada Zagreba. URL: <http://www.hkdrustvo.hr/hkdnovosti/clanak/863> (15.8.2014.)
- 7) Golub, Koraljka. Predmetno pretraživanje u knjižničnim katalogima s web-sučeljem. URL: eprints.rclis.org/6055/1/Magisterij-hrv.pdf (30.6.2014.)
- 8) Hanž, Branko. Primjena kompjutera u ostvarivanju zadataka Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Zagrebu. // 2. jugoslavensko savjetovanje o primjeni kompjutera u bibliotekama, Zagreb, 28-30. ožujka 1977. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1977. Str.40-47.
- 9) Horvat, Aleksandra. Knjižnični katalog i autorstvo. Rijeka : „Benja“, 1995.
- 10) IFLA-in i UNESCO-ov Manifest za narodne knjižnice. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 105-107.
- 11) Rajter, Željko. Od konceptualnih modela preko OPAC-a treće generacije do sljedeće generacije knjižničnoga sustava. URL: <http://www.unibis.hr/dokumenti/OD%20KONCEPTUALNIH%20MODELA%20PREKO%20OPAC.pdf> (4.3.2014.)
- 12) Upute za poslovanje narodnih knjižnica. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, 1996.